

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HRVATSKA

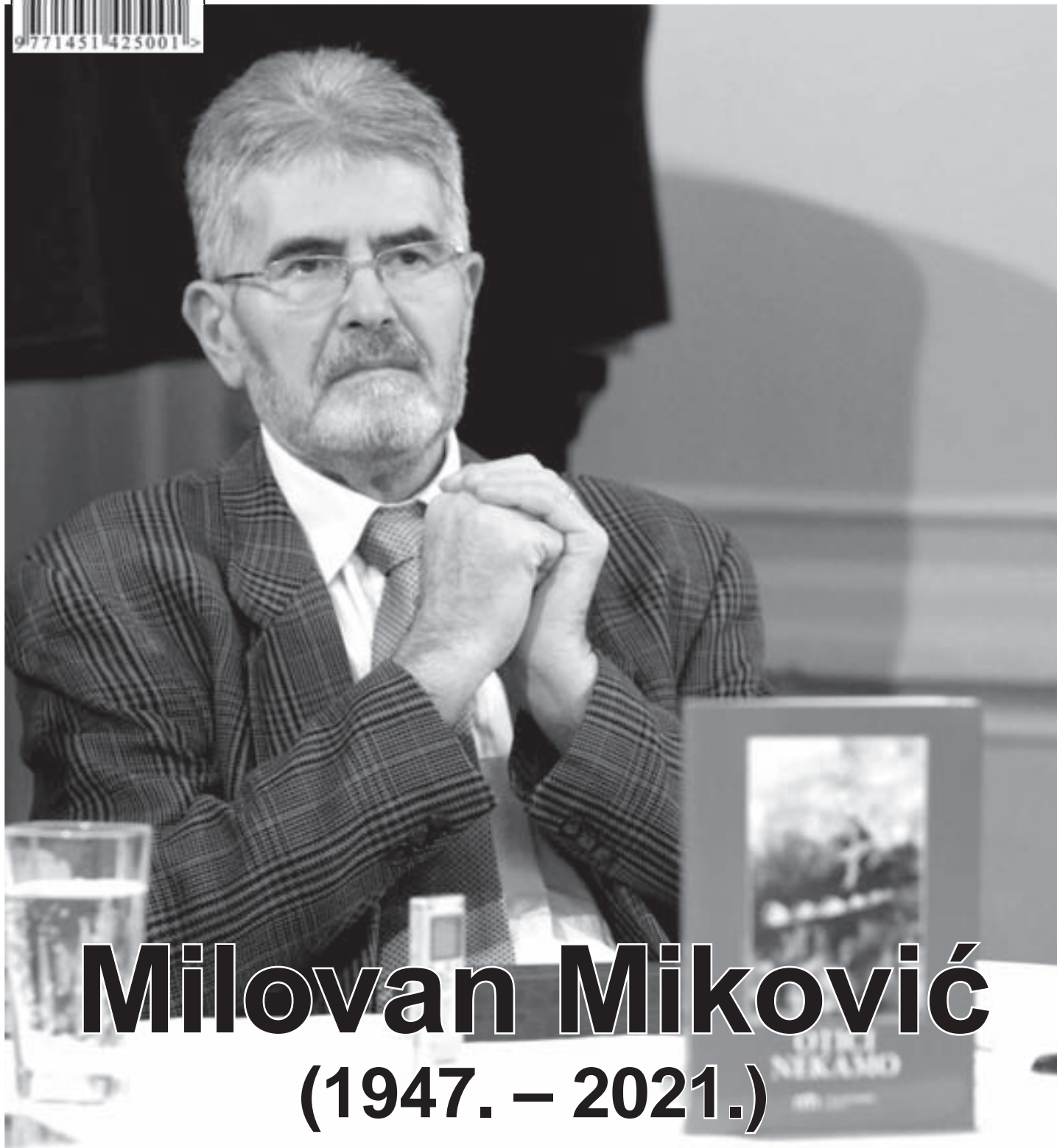

RIJEČ

BROJ 939

16. TRAVNJA 2021. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

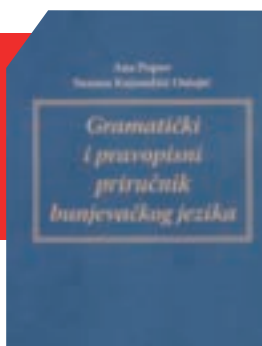

Milovan Miković
(1947. – 2021.)

SADRŽAJ

6

Prilog jednoj raspravi
o »bunjevačkom jeziku«
Niko uči nikog

12

dr. sc. Bálint Pásztor, predsjednik
Skupštine Grada Subotice
i narodni zastupnik

Ne želimo birati stranu

20

Obrazovanje – svjedočanstvo
Od vrtića do fakulteta

24

Prodaja vikendica na Fruškoj gori

**Velika potražnja,
mala očekivanja**

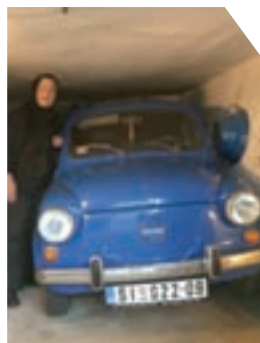
26

Naši gospodarstvenici (XXXVIII.)
»Slatko« gospodarstvo

36

Nesvakidašnja priča
Katarine Drobina-Vulčević iz Sota
**U devetom desetljeću
za volanom fiće**

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova

Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Ladislav Suknović (predsjednik), Josip Stan-
tić (zamjenik predsjednika), Branimir Kunti-
ć, Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav
Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav Vuković i
Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ivan Ušumović

e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs

Zvonko Sarić

(koordinatorske službe)

dr. sc. Jasminka Dulić

(novinarka, urednica političke rubrike)

Željka Vukov

(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković

(novinar, urednik rubrike kultura)

Jelena Dulić Bako

(novinarka)

Ivana Petrekanić Sič

(novinarka)

Suzana Darabašić

(novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)

Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić (pravnik@hrvatskarijec.rs)

Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)

Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)

KOMERCIJALISTICA:

Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Birograf Comp DOO, Zemun

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija

u publikaciji Biblioteka

Matice srpske, Novi Sad

32+659.3(497.113=163.42)

Tko je na čijoj strani?

Ne želimo birati stranu – to je suština onoga što je i za *Hrvatsku riječ* kazao predsjednik Skupštine grada Subotice **Bálint Pásztor** govoreći o uvođenju »bunjevačkog jezika« u službenu uporabu na teritoriju Subotice i općenito o prijedporima koji postoje između Hrvata i Bunjevaca. Obrazlažući takav stav Pásztor je kazao kako njegova stranka (SVM) smatra da jednaka prava trebaju imati svi, koji za to ispunjavaju uvjete. Uz rizik da ponovim po tko zna koji put ono o čemu smo već pisali, to ispunjavanje uvjeta u slučaju subotičkih Bunjevaca znači da bi »bunjevački jezik« trebao postati jedan od četiri službena »subotička jezika«, bez obzira što pripadnici te zajednice ne čine, zakonom određenih, 15 posto stanovništva.

Ima u tome i jedna pozitivna stvar. Po tom istom aršinu – »ne želimo birati stranu« Hrvati će bez problema dobiti hrvatski kao službeni jezik u Somboru, Apatinu i Baču. Ako »zaškripi« s potporom vladajućih, tu su oni uz njih (SVM) koji će se založiti da isti princip i ista prava važe ne samo u Subotici i ne samo za Bunjevce. Ako se držimo političke dosljednosti. E, ako se ne držimo (a politička dosljednost nikada nije bila odlika naših političara i političkih stranaka), onda cijela priča o nebiranju strane i jednakim pravima pada u vodu. Ne kao kamen, već kao stijena. Jer i političkom laiku teško je uopće povjerovati da bi se Pásztorova stranka, po principu istih aršina, nebiranja strana, založila da, primjerice u Somboru, 7.070 Hrvata može kazati da je hrvatski jezik uveden kao jedan od tri službena jezika u tom gradu. Službeni zahtjev stigao je na adrese tri spomenute lokalne samouprave, pa će se na njega trebati i odgovoriti.

I kada smo kod odgovora: više od dva tjedna kod nekog službenika, u nekoj ladici, prašinu skuplja zahtjev Hrvatskog nacionalnog vijeća da dva ministarstva i jedno pokrajinsko tajništvo razriješe dilemu je li stariji zakon ili odluka lokalne razine vlasti. A odnosi se na kriterije koji moraju biti ispunjeni da bi se iz lokalnih proračuna mogla dobiti sredstva za nacionalna vijeća.

Z. V.

Izgradnja nove kovid bolnice na Mišeluku

Skupština Novog Sada donijela je odluku da se Republici ustupi zemljište na Mišeluku površine od oko 2,5 hektara za izgradnju nove kovid bolnice. Odlučeno je i da se iz gradskog proračuna izdvoji 250 milijuna dinara za komunalno opremanje i uređenje tog zemljišta. Usvajanjem tih odluka, praktično su stvoreni uvjeti za početak izgradnje nove bolnice, prenosi RTV.

Na Mišeluku će za nekoliko dana biti položen temeljni kamen za izgradnju nove kovid bolnice sa 600 ležajeva. Prema planu, treba biti završena za četiri mjeseca, a prve pacijente bi nova bolnica mogla primiti već u rujnu.

Gradonačelnik Novog Sada **Miloš Vučević** kazao je kako »bolnicu radi država, okolo radimo mi«. To znači da Grad Novi Sad treba osigurati kompletnu komunalnu infrastrukturu, dovesti vodu, kanalizacijsku mrežu, javnu rasvjetu, osigurati zelene pojaseve, postaviti autobusna stajališta, pristupne prometnice. »Procjena je da će to izići 250 milijuna dinara, ali nije mi žao ni jednog dinara što dajemo za našu bolnicu«, poručio je Vučević.

Izgradnju nove bolnice podržavaju i vlast i oporba u gradskom parlamentu, posebno ako se uzme u obzir da bi nakon epidemije novoizgrađeni objekt trebao ostati u zdravstvenom sustavu grada.

Izgradnja će biti financirana iz republičkog proračuna, preko Ministarstva obrane, a Novi Sad postat će treći grad u Srbiji koji za vrlo kratko vrijeme dobija novu bolnicu, prenosi RTV.

J. D.

Sve je spremno za izgradnju Fruškogorskog koridora

»**S**ve je spremno za izgradnju Fruškogorskog koridora i prvih dana svibnja očekujemo i službeni početak radova na realizaciji tog velikog i značajnog infrastrukturnog projekta«, izjavio je predsjednik Pokrajinske vlade **Igor Mirović** nakon sastanka s ministrom građevinarstva, prometa i infrastrukture **Tomislavom Momirovićem**.

Predsjednik Mirović istaknuo je da je Pokrajinska vlada izdala dozvolu za postavljanje gradilišnog kampa, ocjenjujući da je ovo važna vijest za Rumu, Irig, Petrovaradin i Novi Sad, za privredu, građane, transport robe i bolju povezanost.

Na sastanku održanom u Pokrajinskoj vladi bilo je riječi i o realizaciji drugih infrastrukturnih projekata u Vojvodini, od nacionalnog značaja, poput pripreme projektne dokumentacije za izgradnju autoceste Novi Sad – Zrenjanin – Beograd, o izgradnji brze prometnice koja će

povezati Sombor i Kikindu, kao i o potpori Pokrajinske vlade realizaciji projekta brze pruge od Novog Sada do granice s Mađarskom.

»U narednim godinama Vojvodina će biti povezana autocestama, brzim prometnicama i brzom prugom«, izjavio je Mirović.

Na sastanku održanom 12. travnja je dogovoreno i formiranje radne grupe za izgradnju biciklističke staze od Novog Sada do Beograda, na staroj trasi ceste, kao i od Petrovaradina do Beočina, što će biti realizirano zajedno s lokalnim samoupravama. Bilo je riječi i o nastavku rekonstrukcije puta Begeč – Bačka Palanka, priključku dionice Opovo – Debeljača na državnu cestu, kao i o rekonstrukciji ceste od Srijemskih Karlovaca do Petrovaradina.

»Ovo je bio najozbiljniji i najsveobuhvatniji sastanak koji sam imao od kada sam stupio na ministarsko mjesto. Prvi put poslije pedeset godina realiziramo investicije koje se nisu provodile i koje predstavljaju najvažnije teme za građane Vojvodine«, izjavio je ministar Momirović i najavio da će u naredne dvije godine u nekoliko lokalnih samouprava u Vojvodini biti izgrađena postrojenja za pročišćavanje otpadnih voda, prenosi portal Pokrajinske vlade.

J. D.

HMI: Potpora nastojanjima u obrani jezičnog identiteta

Hrvatska matica iseljenika (HMI) uputila je 2. travnja pismo predsjednici Hrvatskog nacionalnog vijeća **Jasni Vojnić** te predsjedniku Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini **Tomislavu Žigmanovu** u kojem se iskazuje potpora nastojanjima u obrani jedinstva kulturnog, jezičnog i etničkog identiteta Hrvata u Vojvodini, vezano uz pitanje uvođenja »bunjevačkog jezika« u službenu uporabu na području Grada Subotice, objavio je HNV. Potpisnici pisma su ravnatelj HMI-ja prof. **Mijo Marić** i predsjednik Upravnog vijeća HMI-ja **Milan Kovač**.

»Smatramo da je za ovu temu mjerodavan isključivo istraživački i znanstveni jezikoslovni pristup, a hrvatsko podrijetlo bunjevačkoga govora potvrđuju brojni zapisi i znanstveni radovi. Stoga, također, podržavamo inicijativu Instituta za jezik i jezikoslovlje da se bunjevački govor proglasi hrvatskom nematerijalnom kulturnom baštinom«, stoji u pismu HMI-ja.

Podsjetimo, ovo je peta hrvatska institucija koja se očitovala o spornom pitanju uvođenja »bunjevačkog jezika« u službenu uporabu u Subotici. Prije HMI-ja, to su učinili Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Matica hrvatska i Društvo hrvatskih književnika.

H. R.

Milanović: Sudbinu nestalih veterana i civila riješiti prije ulaska Srbije u EU

Predsjednik Hrvatske **Zoran Milanović** rekao je da Srbija prije ulaska u EU mora otkriti gdje se nalaze posmrtni ostaci nestalih hrvatskih ratnih veterana i civila iz rata 90-tih godina u Hrvatskoj. »Pitanje nestalih mora se riješiti prije ulaska Srbije u EU. Znamo da naši susjedi znaju, i moraju znati, puno više o nestalima nego što čine i pokazuju. To pitanje je ljudsko, simbolično i državno«, rekao je Milanović.

On je o tome razgovarao s predstavnicima braniteljskih udruga – Udruge specijalne policije iz Domovinskog rata Republike Hrvatske i Zbora udruge veterana hrvatskih gardijskih postrojbi.

Kako se navodi u priopćenju, glavne teme razgovora bile su rješavanje sudbine nestalih hrvatskih branitelja i civila, tužbe hrvatskih logoraša protiv Srbije, moguća ratna odšteta od strane Srbije zbog agresije na Hrvatsku i obilježavanje godišnjica iz Domovinskog rata.

Predstavnici udruženja veterana su iznijeli stav da se ta pitanja mogu riješiti jedino uz angažman najviših državnih institucija, pa su zbog toga tražili i pomoć predsjednika države.

(Beta)

Popis se odlaže za listopad 2022. godine

Narodna skupština Republike Srbije usvojila je prošloga tjedna Zakon o izmjenama Zakona o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova 2021. godine, kojim se taj popis odlaže za listopad 2022. godine.

Do pomjeranja rokova došlo je zbog pandemije koronavirusa, zbog kojeg održavanje popisa u listopadu ove godine ne bi bilo sigurno i moglo bi povećati rizik od prenošenja virusa.

Ovaj amandman predložio je zastupnik s liste **Aleksandar Vučić – Za našu djecu Đorđe Todorović**. Todorović je rekao kako cjelokupna aktivnost pripreme popisa traje mjesecima, da je angažirano mnogo ljudi, pa je procjena da je, po ugledu na druge države, bolje popis započeti u listopadu 2022. godine.

H. R.

Žigmanov sljedeći gost u Nedjeljom u 2

Idući gost emisije *Nedjeljom u 2* bit će predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini **Tomislav Žigmanov**, objavio je autor ove dugovječne emisije na HTV-u **Aleksandar Stanković** na Facebook stranici, uz propratni tekst: »Tu i tamo neki sastanak s Vučićem, osim toga tiho odumiranje. Hrvati u Vojvodini. Gost Tomislav Žigmanov«.

Počinje Dužijanca 2021.

Blagoslovom žita na blagdan sv. Marka evanđeliste 25. travnja i službeno započinje program *Dužijance 2021*. Ovaj drevni običaj nalazi su u obredniku Katoličke crkve, te se redovito njeguje i među bunjevačkim Hrvatima. Blagoslov mladog žita već više od 25 godina prvi je događaj u sklopu bogatog programa *Dužijance*.

Kao i prijašnjih godina, samom činu blagoslova prethodit će misno slavlje u župnoj crkvi sv. Josipa radnika u Đurđinu s početkom u 17 sati, dok će se blagoslov obaviti nakon mise na njivi pored župnog dvorišta.

Prilog jednoj raspravi o »bunjevačkom jeziku«

Niko uči nikog

Autorice Gramatičkog i pravopisnog priručnika bunjevačkog jezika Ana Popov i dr. Suzana Kujundžić-Ostojić na samo 72 stranice pokazale ogromnu količinu površnosti, nedosljednosti i neznanja zbog kojih bi kod nastavnika u osnovnoj školi dobile »bugera ko vrata« i »buktile« go-dinu, jer im je štivo u tekici jasno poput rečenice »štogod ide kudgod«

Jezikoslovlje je – vele mudri ljudi u mudrim knjigama – znanost, koja ne samo da konstatira i tumači jezične pojave nego i objašnjava i tumači razvoj sadašnjeg stanja jezika iz prijašnjeg i još dosta toga drugoga radi. Ako prihvatimo kao validno – a nema razloga da ne prihvatimo – maloprijašnje objašnjenje pojma lingvistike **Bratoljuba Klaića** iz *Rječnika stranih riječi*, objavljenog još davne 1985. u nakladi Matice hrvatske, onda ćemo lako doći do zaključka da je i gramatika kao i matematika: u većini slučajeva postoje čvrsto utemeljena pravila od kojih se rijetko odstupa. Nešto labilnija kategorija od gramatičkih su pravila koja se tiču pravopisa i koja njihovim autorima nerijetko služe da odstupe od davno utabanih staza i sluđuju generacije koje su do najnovijeg izdanja mislile da su pismene.

S tom namjerom – opisivanja, ali i propisivanja jezičnih pojava i pravila – krenule su vjerojatno i autorice *Gramatičkog i pravopisnog priručnika bunjevačkog jezika Ana Popov i dr. Suzana Kujundžić-Ostojić*, objavljenog 2019. u nakladi Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine. Ne hajući za Bečki književni dogovor iz pravadne 1850., ne hajući za sve ranije objavljene dijalektološke knjige u kojima je i bunjevački govor našao svoje mjesto, ne hajući za sve opise i propise u kojima bunjevački govor kao jezik nije našao svoje mjesto Ana i Suzana upustile su se u hrabri pothvat pravljenja znanosti od raspoloživih kapaciteta ataviteta bunjevačkog divana.

Isto ko američki Ustav, samo skroz drugačije

I kao što o Svevišnjem u *Knjizi postanka* vele nepoznati autori da u početku bijaše *Rič* tako se ispostavilo da i za autorice *Gramatičkog i pravopisnog priručnika bunjevačkog jezika* postoje lingvistički bogovi u vidu lektora **Tatjane Bogojević** i **Ivana Vojnića Kortmiša**! Zaista dražesno i veselo: lektori onima koji propisuju »jezik«! Stoga će u daljem tekstu zaista biti teško odrediti na čiju adresu valja uputiti kritike zbog velikog broja grešaka u nemalom izdanju, koje, bez korica, sadrži tek 72 stranice. Možda će ipak najbolje biti da se usredotočimo na Anu

i Suzanu, a one – ako to, naravno, hoće – neka ih onda raspodjeljuju Tatjani i Ivanu.

Ova publikacija – po svojoj dužini (sažetosti), a možda i po nakani (jasnoća) – vrlo slična američkom Ustavu već na samome početku iznenađuje čitatelja: na tri i pol stranice (koliko, recimo, zauzima prosječna novinska reportaža o odgajivaču koka nosilja) donosi tekst turboozbiljnog naslova – *O istoriji bunjevačkog jezika*! Dok bi za isti naslov armija jezikoslovaca i književnih povjesničara izlila hektolitre znoja, godinama istražujući »istoriju bunjevačkog jezika« u namjeri da ju pretoče u respektabilnu knjižurinu ili da ju pak razrežu na nekoliko tomova, Suzani Kujundžić-Ostojić to je uspjelo zavidno brzo i nevjerojatno lako. Ali, i na tako suženom tlu ona je ostavila dovoljno prostora da se nad »istorijom bunjevačkog jezika« zamisli i razmisli. Primjerice, zaista je hrabro ustvrditi kako je »prvi Statut Grada Subotice« (1745.) pisan na bunjevačkoj ikavici, u vrijeme kada o Bunjevcima, kao uostalom i o Hrvatima, ovdje nije bilo riječi, jer su kao zamjena za te pojmove u opticaju bili nazivi Iliri, odnosno Dalmati. Još je hrabrije, a uz to i besmislenije, ustvrditi – poput Suzane – da je prvi bunjevački pisac bio fra **Mihajlo Radnić** zbog toga što u djelu *Razmišljanja pribogomiona od ljubavi*

Prvi bunjevački pisac bio je fra Mihajlo Radnić, a njegova knjiga „Razmišljanja pribogomiona od ljubavi božje, složeno i izvađeno u jezik **slovenski – bosanski**, iz sv. Pisma i razlikieh načiteljah” štampana je u Rimu 1683. godine, u kojoj ima i **bunjevački riči**, smatra se prvom bunjevačkom knjigom.

Ana Popov
Suzana Kujundžić Ostojić

Gramatički i pravopisni priručnik bunjevačkog jezika

božje, složeno i izvađeno u jezik slovinski – bosanski iz 1683. »ima i bunjevački riči«. Kako već sam naslov kaže, na svojatanje *Razmišljanja* prije bi imali pravo suvremeni lingvisti bosanskog jezika nego li dr. Suzana. A logika po kojoj u Radničevom djelu »ima i bunjevački riči« otvara široko polje besmisla, jer u njemu zacijelo – opet kao što i sam naslov kaže – ima i »slovinski« riječi, pa bi, samo da se na to polakume, na *Razmišljanje* mogli navaliti i Ukrajinci i Česi i Bugari, dokazujući da, na temelju, recimo imenice »voda«, Radničevo djelo svoje podrijetlo crpi iz nekog istočno-, ovaj zapadno-, odnosno južnoslavenskog jezika. A što tek reći na nedostatak mašte, znanja i obraza kada u »istoriji bunjevačkog jezika« svoje mjesto, ni kriv ni dužan, nađe i **Balint Vujkov** kao zapisivač »bunjevačke narodne književnosti«! Umjesto bilo kakvog komentara na ovu »posuđenicu« znamenite osobe iz redova ovdašnjih Hrvata poslužimo se citatom iz njegove knjige *Bunjevačke narodne pripovitke*, objavljene 1951.: »Prilikom izlaska prve knjige Hrvata iz sjeverne Vojvodine pokušat ću osvijetliti ponešto iz njihovog životnog puta tokom usmenog predanja«. Pametnom dosta, ludom za inat i na obraz.

Jezik u nastojanju

Ima u ovom predgovoru još zanimljivih tvrdnji i spominjanja imena o kojima bi se dalo raspravljati, ali na red

nestrpljivo čeka i sama bit ove gramatičke i pravopisne *Biblije* jezika u nastojanju. Već na samom početku, u poglavlju *Fonetika* – površno, šlampavo, poluistinito, netočno, nedosljedno, smiješno, zbunjujuće i nelogično, što ovo djelo krasi od prve do posljednje stranice – Ana i Suzana, u dijelu »podila glasova«, koji se odnosi na samoglasnike, pokazuju elementarno neznanje tvrdnjom da samo glas »r« ima slogotvornu funkciju u riječi. Izostavljajući glasove »l«, »n« i »m« autorice kao da namjerno zbunjuju, recimo, dijete kojem iz čista mira na pamet može pasti rečenica baš zgodna za primjere razdvajanja slogova: »Monokl mi pao u Vltavu« (ili za monokl i Vltavu u »bunjevačkom jeziku« postoje posebne imenice?) ili pak »N'gombe M'mamba pobidio u veleslalomu«. Bilo bi baš zanimljivo čuti kako bi autorice objasnile razdvajanje slogova na »mo-no-kl« i »VI-ta-va«, odnosno »N-gom-be« i »M-mam-ba« u kojima glasovi »l«, »n« i »m« preuzimaju funkciju samoglasnika. O tome da se među sonantima ne spominju i glasovi »v«, »nj« i »lj«, ali se zato u njihovu opisu koriste nerazumljive i nakaradne rečenice (»Kad ji izgovaramo, vazdušna struja nailazi na pripreku, al je i otklanja«, odnosno: »Oni imaju osobine i samoglasnika i suglasnika, digod su na sridi«) neka – kad već nisu Ana i Suzana prilikom pisanja, odnosno Tatjana i Ivan prigodom lekture – razmisli onaj kome je na raspolaganju sve vrijeme ovoga svijeta. E, da: hrabre autorice u svom su trudu oko opisa fonetskih zavrzlama zaboravile da u bunjevačkom, baš kao i u makedonskom, postoji i glas »dz« kao deveto u nizu od 31 slova »bunjevačke abecede«, pa maloprije spomenutom djetetu ostaje prava enigma kako napisati glagol »rondzat« ako toga glasa (i slova) nema u *Gramatičkom i pravopisnom priručniku bunjevačkog jezika*. U duhu pojednostavljene šlampavosti Ana i Suzana nastavljaju i kada je riječ o »glasovnim prominama«, pa tako za »jednačenje suglasnika po mistu tvorbe« lakonski navode primjer da je imenica »lišće« nastala od »lis« plus »će«. Što znači »lis«, ne zna ni akademik dr. fr. sc. sf. Lingoslav Ričić a kamoli naše imaginarno dijete. Baš kao što ne znaju otkud se iza nepoznatog i nerazumljivog »lis« odjednom pojavljuje »će« istih korijenskih i značenjskih vrijednosti. Je li to »će« u pomoć stiglo negdje iz futura kao skraćeni oblik pomoćnog glagola »htjeti« za treće lice jednine i množine ili je pak u *Gramatički i pravopisni priručnik bunjevačkog jezika*, preko lektora, palo kao Božji dar? Vrag će ga znati. A da su im samo na pamet pale, ako su znale, ideje o tome da jedna riječ može pretrpjeti više faza glasovnih promjena, možda bi se sjetile jotacije, koja u ovom slučaju prethodi jednačenju suglasnika po »mistu tvorbe« i glasi: »list« (korijen riječi) + »je« (nastavak za zbirnu imenicu) = »listje«, pri čemu je i djetetu i dr. Lingoslavu jasno da suglasnička skupina »t« + »j« daju »ć«. Kada znamo da je »listje« prešlo u »lišće«, onda možemo reći da smo spremni usvojiti i znanje da kad se suglasnici »s« i »z« nađu »prid pridjenepčanim suglasnicima«, »prilaze« u »š« i »ž«. Eto... jednostavno, »nalte«?

Jedno od zanimljivijih, a napose zagonetnijih opisa svakako je ono koje se tiče sibilirizacije. Autorice, nai-

Neprominljive vrste riči su :

1. **prilozi,**
2. **pridlozi,**
3. **veznici,**
4. **ričce,**
5. **uzvici.**

2. Sastavljeno se piše i:

- 1) **rečca ne** nuz imenice, prideve i priloge sa kojima srasta u složene: neprijatelj, neljudi, nezrio, nenačitan, nesprtno, neprirodan, neuranjen, nepažljiv, nerado;
- 2) **rečca naj** u superlativu opisni prideva: najveći, najteži, najgori, najbliži.
- 3) u bunjevačkom pridlog S često srasta s riči pored sebe pa dobija produženu varijantu i piše se sastavljeno SOTIM, SONIM...
- 4) **REČCA LI** u upitnom značenju takode se piše sastavljeno – JEL, JAL/JALTE,...

me, ispravno primjećuju da u »bunjevačkom jeziku u najvećem dilu« nema sibilizacije (to je ono kad suglasnici »k«, »g« i »h« prelaze u »c«, »z« i »s«), pa navode i primjere za to: »ruki«, »divojki«, »knjigi«, »nogi« i »valjuški«. I sve bi to bilo u redu da se odjedared u dijelu pod nazivom »vrste riči« ne pojavlju »prilozi« i »pridlozi«, a kod nastavaka za oblik riječi – »nastavki«! Ako znamo da je korijen riječi »prilog« i »pridlog« i ako nam autorice kažu da sibilizacije u »bunjevačkom jeziku u najvećem dilu nema«, otkud se onda pojavilo ono »z« kao prvi dio dvoglasnog nastavka za Nominativ množine i zašto se na isti način kod »nastavka« nije pojavilo i »c«, pa da imamo ujednačena pristupanja sibilizaciji koje u bunjevačkom, uglavnom, nema? Odnosno: zašto dvije »tako krupne riči« kao što su »prilog« i »pridlog« u Nominativu množine ne glase »prilogi« i »pridlogi« kada su zadržani »nastavki«? O tome, naravno, ni riječi. Kao što riječi nema niti o tome zašto se rabe »suglasnici« i »oblici« ako, kako same kažu, sibilizacije u »bunjevačkom jeziku u najvećem dilu« nema.

Niti riječi objašnjenja, što je još gore, nema ni glede toga što se među »vrstama riči« na 17. stranici pojavljuje izraz »ričce«, a onda odjednom na strani 66, tamo kod sastavljenog pisanja, provala ekavizama u vidu oblika »rečca« (»rečca ne nuz imenice, prideve...«; »rečca naj u superlativu opisni prideva...« i – zašto sad velikim slovima? – »REČCA LI u upitnom značenju...«). Nakon ovakvih primjera imaginarnom djetetu ili dr. Lingoslavu svašta bi moglo pasti na pamet. Recimo: jesu li autorice sve vrijeme pisale rukama; sjećaju li se što su napisale jednom, a što drugi puta; je li se, osim njih, u pisanje uključio i netko treći, četvrti, peti ili šesti...? Razvijajući maštu dalje, mogli bismo se upitati na čemu su bile i jesu li vodu pile? U svakom slučaju: šareno, zabavno, veselo...

Šareno, zabavno i veselo – kada zbog tuge što su ga napravile nisu odmah povukle svoje djelo da ga nitko ovakvoga nikada ne vidi – djeluje i poglavlje o sintaksi. I ovdje, kao i kod vrsta riječi, imamo izuzetno zanimljivih primjera. Poput sintagme »mesna zajednica« u ekavskoj varijanti u kojoj »mesna« podjednako alarmira centar za glad kao što i podsjeća na famoznog »sekretara«, tako se i kod Ane i Suzane – naravno dosljedno ikavizaciji nekadašnjeg glasa »jat« (ě) – u podjeli priloških rečenica pojavljuje izraz »misne rečenice«, koje svojim značenjem

upućuju na »misto radnje«, ali svojom dvosmislenošću navode i na zaključak da se takve rečenice izgovaraju valjda isključivo na misi! Kada smo već kod ikavizacije »jata«, zaista ostaje nejasno zašto se uz rabljenje izraza »rič« i »ričca« (uz više puta omaknutu »rečcu«) ne pojavljuje i njihova ikavska carica: »riččenica«? Ili, pak, »siver« namjesto »sever«, kako u uvodu stoji. Ali, kao i na mnogo toga u *Gramatičkom i pravopisnom priručniku bunjevačkog jezika*, odgovore na ta pitanja znaju samo dvije hrabre autorice.

Friško, čerez sebe

Ono što, međutim, autorice dokazano ne znaju (plus njihovi sneni lektori) je to da se ni na »bunjevačkom jeziku« – kao, uostalom, ni na srpskom, na čiju se gramatičku osnovu i pravopis pozivaju – ne kaže »vršioc«, kako to na strani 51 navode u definiciji subjekta, jer za prelazak »l« u »o« za to u Nominativu jednine jednostavno nema uvjeta, pa bi ispravno bilo da su napisale »vršilac« ili pak »vršitelj«. Teško neznanje – osim silovanja ikavice, poput primjera »prithodni«, »namina«, »neposridni« i ranije nabrojanih i nenabrojanih – Ana i Suzana pokazuju i u primjerima navedenim za priloške odredbe na strani 52.: »Pere friško uči« i »Dida je očo čerez novaca«. U prvom primjeru »friško« bi, kao način učenja, valjalo zamijeniti jedino ispravnim, a isto tako valjanim prilogom »brzo«, dok bi u drugom umjesto prijedloga »čerez« trebalo rabiti »rad« u značenju »po« (nešto). Ovako banalno »hasniranje«, bolje rečeno frljanje »posebnostima« u odnosu i na hrvatski i na srpski otkriva potpuno nepoznavanje značenjskih nijansi čak niti u jednoj prosto rečenici koja koliko-toliko sliči životnim primjerima, opisanih »narodnim jezikom«, te stoga tjera čitatelja na pomisao da je pisana »friško«, skoro pa »na vrat-na nos«, dok je netko možebitno morao »čerez sebe«.

Kronično nepoznavanje nijansi bunjevačkog govora – a upravo one čine njegovu osebujnu specifičnost – autorice pokazuju i kada je riječ o »brojovima«, gdje na stranici 20. kažu: »Nike imenice imaju samo jedninu, a nike opet samo množinu« ili pak u opisu glasa »v« na strani 62 kada kroz ispravnu teoriju navode pogrešan primjer: »upotribljava se i ko zamina za h: pleh – plev«. U prvom primjeru neodređenu zamjenicu »nike«, koja je u

srednjem rodu identična odričnoj zamjenici »niko« (nitko), samo da imaju taj gotovo pa psiholingvistički osjećaj za specifičnosti bunjevačkoga govora, lako su mogle zamijeniti izrazom »jedne«, odnosno »druge«, pa bi imale prirodnu, logičnu i nenategnutu rečenicu. Ovako, stječe se dojam da joj je jedini cilj besmislena ikavizacija nečega što se u bunjevačkom govoru u takvoj konstrukciji ne rabi, jer se lako da zamijeniti drugom. U drugom, pak, primjeru u bunjevačkom je uobičajeno reći »ple« s dugosilaznim akcentom kao što je neprirodno reći »kru« (kruh) namjesto uobičajenoga »kruv«. Ali, vođene valjda bunjevačkom inačicom Petrice Kerempuha (»biće nika-ko«), Ana i Suzana nas svojim pisanjem uvjeravaju da u *Gramatičkom i pravopisnom priručniku bunjevačkog jezika* »niko uči nikog«, odnosno u prijevodu na srpski: neko uči nekog, tj. »na pravom« bunjevačkom: »kogod uči kogagod«. Sve to na koncu, kao što se vidi, rezultira kristalnom jasnoćom i savršenom razumljivošću za koje bi najbolji opis bila rečenica »štogod ide kudgod«.

Ako je išta za pohvalu u ovom tužnom i pripadajućem rimujućem drugom pridjevu za opis ove tekice, onda je

– **APOZICIJA** – je imenski dodatak koja s zdravo više riči opisiva subjekat ne minjajuć mu značenje. Lako je pripoznat jel se uvik odvaja s jednim el s dva zareza u zavisnosti od mista di se našla.

- Novi Sad, glavni grad Vojvodine, ima lip kej.

- Svratio sam kod snaš Đule, Ružicine strine.

to primjer koji se na strani 52 navodi za apoziciju i glasi: »Novi Sad, glavni grad Vojvodine, ima lip kej«. Što je ovdje za pohvalu? Pa, naravno, sintagma da je Novi Sad glavni grad Vojvodine. Misle li tako i u Pokrajinskom tajništvu za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama – koje je pomoglo tiskanje ovoga djelašca – vidjet ćemo ukoliko bude objavljeno i njegovo drugo izdanje. Hoće li Ana i Suzana objasniti da su mislile na »administrativni centar«, kako se najnovijim »političkim jezikom« zove glavni grad Vojvodine, ili će svoje mecene uvjeriti da je to »isti klinac« – moguće je njihova briga.

Kec iz znanja, petorka iz vladanja

Ako je, pak, u ovoj veseloj svesci nešto za čuđenje tipa »sidi, pa plači«, onda je to – osim hrabrosti da se ovakvo što uopće proglasi osnovom za »bunjevački jezik« – zacijelo i njegovo »normiranje«, odnosno »propisivanje«. Zaista je nejasno na temelju čega su se Ana i Suzana odlučile da jedini ispravni nastavak za treće lice množine prezenta bude »-je« (»imaje«, »zaminjivaje«, »označavaje«...) kada je danas u bunjevačkom govoru bar u ravnopravnoj uporabi oblik, kao i u hrvatskom i srpskom jeziku, »-ju«? Nejasno je i zašto su njih dvije propisale da nije ispravno reći, inače posve uobičajeno u bunjevačkom, »zaktiv«, a objašnjenje da ako se glas »h« nađe ispred »t«, on ostaje nepromijenjen djeluje poput one dosjetke iz reklame: »Izgleda šašavo, ali mene pamet više

ne boli«. Napose ako se to usporedi s radnim glagolskim pridjevom pomoćnog glagola »htjeti« koji u bunjevačkom glasi »tio«, »tila«, »tilo«, odnosno »tili« i »tile« u množini. Nejasno je, zatim, i zašto su se na jedino ispravno odlučile kada je riječ o »ričcama« (ili: »rečcama«?) »evo«, »eto« i »eno« kada su u paralelnoj uporabi i »jevo«, »jeto« i »jeno«, pa bi valjda – kao i kod nastavka »-je« – logično bilo ostaviti mogućnost dubleta po načelu »ko kako oće«. Ostaje, konačno, nejasno i kakve će ocjene dobiti djeca koja, i pored postojećeg *Gramatičkog i pravopisnog priručnika*, na »časovima bunjevačkog jezika« i dalje budu govorila ili pisala »imaju« ili »gledaju« i usput pitala »učitelju« kaže li se, onda, za treće lice množine prezenta »znaje« kad se već piše »imaje« i »označavaje«?

Najnejasnije, međutim, na prvi pogled djeluje odgovor na pitanje: kako ovolika količina neznanja, nedosljednosti i nelogičnosti koju su na tako malom prostoru iskazale Ana Popov i Suzana Kujundžić-Ostojić može imati potporu, ili bar prešutno odobravanje, državnih tijela i stručnih institucija? Otkud toliko široki prsti na očima profesora opće lingvistike i sociolingvistike dr. **Ranka Bugarskog** kada je riječ o standardizaciji »bunjevačkog jezika« i otkud tolika količina nadmjenosti i »bulalastog bulalnjenja« u javnosti (ne samo glede »bunjevačkog jezika« nego i negiranja postojanja hrvatskog) profesora dijalektologije dr. **Dragoljuba Petrovića** kada je čak i jedan od (dvojice, drugi je mrtav) autora *Rečnika bačkih Bunjevaca* (**Grgo Bačlija**) otvoreno rekao kako

bunjevački nije jezik i da im ta knjiga ne može poslužiti za to? Otkud, konačno, toliko dobre volje Pokrajinskog tajništva za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama i Ministarstva prosvjete da na temelju ovakvoga *Priručnika* daju zeleno svjetlo za dizanje bunjevačkog iz kategorije u korov zaraslog dijalekta u »jezik« kojim u opisanoj formi (kao niti onim u *Bunjevačkim novinama*) nitko ne govori i zašto o tome ne progovore ovdašnji jezikoslovci izvan hrvatskog nacionalnog korpusa, a koji vide i što je suština ove igre kao i način na koji se ona vodi? Naime, svojim nepoznavanjem materije u koju su se upustile i njezinim objavljivanjem Ana Popov i Suzana Kujundžić-Ostojić dobile bi »buger ko vrata« i »buktile« godinu kod svakog nastavnika u osnovnoj školi!

E, tako bi to bilo u osnovnoj školi. Samo da im se tamo vratiti. U ovoj, pak, životnoj Ana i Suzana, i pored keca iz znanja, zaslužile su »petorku« iz vladanja, jer su ispunile i formu i normu (kakvu, vidi se iz ranije opisanih primjera) zarad postizanja suštine: izvlačenja bunjevačkog iz govora i pravljenja jezika od takvoga kakvima ga one »propisuju«. I, ma koliko ono što su objavile vrijeđalo logiku i zdrav razum, odgovor na predašnja pitanja poznat je od trenutka kad je inicijativa za uvođenjem »bunjevačkog jezika« u službenu uporabu na teritoriju Grada Subotice i pokrenuta, a on (odgovor) glasi: kada zakaže struka, tu je politika. Drugim riječima: kada zaškripi znanje, tu je društveno stanje. Kroz rijetko pranje.

Zlatko Romić

Hrvati u Rumunjskoj – očuvali se kroz stoljeća

Karaševci, Šokci i Turopoljci dio su stare hrvatske nacionalne manjine u rumunjskom dijelu Banata

Mеду najstarije hrvatsko iseljeništvo svakako se mogu svrstati i Hrvati u Rumunjskoj. Prema prvim zabilježenim izvorima dio predaka današnjih karaševskih Hrvata, najbrojnije skupine od tri u ovoj državi, naselio se u Karaševo najkasnije u prvoj polovici 16. stoljeća, dok neki lingvisti tvrde, prema arhaičnim jezičnim karakteristikama karaševskih govora, i ranije.

Rumunjska država osigurava pozitivnu diskriminaciju pripadnika nacionalnih manjina, očuvanje njihovih etničkih, jezičnih i kulturnih značajki, pohađanje škola i izdavanje publikacija na materinskom jeziku. Zajamčeno je i pravo sudjelovanja predstavnika manjina u rumunjskom parlamentu te u lokalnim upravnim tijelima. Hrvati imaju pristup emisijama za manjine koje postoje na kanalima rumunjske javne televizije i radija.

Očuvanju jezika i identiteta kroz stoljeća pridonijela je u velikoj mjeri Katolička crkva, kompaktna naseljenost, geografski položaj i zbog ekonomske nerazvijenosti slab priljev naseljenika iz drugih naroda. U prošlosti su se uglavnom bavili poljoprivredom, nakon Drugoga svjetskog rata počeli su raditi u tvornicama dok danas veći broj Hrvata, kao i iz cijele Rumunjske, odlazi raditi u inozemstvo uglavnom u Austriju i Njemačku.

Od kraja 19. i početka 20. stoljeća bilježi se stalno smanjivanje broja rumunjskih Hrvata, pa ih je tako prema službenim podacima popisa danas oko 5.500.

Tri glavne skupine

Prema istraživanjima povjesničarke **Castilie Manea-Grgin** iz Instituta društvenih znanosti *Ivo Pilar*, koja je na ovu temu objavila i monografiju *Povijest karaševskih Hrvata u rumunjskom Banatu (16.-18. stoljeće)*, Karaševci, Šokci i Turopoljci dio su stare hrvatske nacionalne manjine u rumunjskom dijelu Banata. Među njima su Karaševci daleko najbrojnija skupina rumunjskih Hrvata, a njihovo najveće i najstarije naselje je Karaševo. Karaševskoj općini pripadaju i sela Nermet te Jabalča, dok je Lupak centar druge karaševske općine kojoj pripadaju i Klokočić, Ravnik te Vodnik. U ovih sedam karaševskih naselja, smještenih u živopisnoj prirodi na obroncima planine Semenice, Hrvati čine oko 92%-98% stanovnika.

Druge skupine rumunjskih Hrvata žive u Tamiškoj županiji, nedaleko od glavnog grada ove županije Temišvara. Prisustvo šokačkih Hrvata, istina malobrojnih, bilježi se u gradiću Rekašu 23 km istočno od Temišvara, u dijelu mjesta pod nazivom »Šokačka strana«. Preostali Hrvati kajkavci, isto tako malobrojni, živjeli su u općini Keča – Hrvatskoj Keči, zapadno od Temišvara, blizu granice sa Srbijom. Njezin hrvatski dio obuhvaćao je dvije ulice u zapadnom kraju sela, Orvatski sokak i Mačev kraj. Prema ovoj povjesničarki, u Rumunjskoj se bilježilo i prisustvo manjeg broja Hrvata – Ličana, primorskih Hrvata, pa i Bunjevaca u Radni u Aradskoj županiji.

Doseljenje predaka Karaševaca dogodilo se, smatra Manea-Grgin, u 15–16. stoljeću, dobili su svoj etnonim od rijeke Karaš, koja vijuga kroz Karaševo i koji reflektira i njihov dosta jak lokalni identitet.

Šokci su ondje stigli oko 1650., a nad njima su dušobrižništvo imali franjevci provincije Bosne Srebrene dok su u posljednjem desetljeću 19. stoljeća došli Hrvati iz Mrkoplja u Gorskom kotaru.

Kečanski Hrvati su pak došli kao predijalci zagrebačkog biskupa na njegovo banatsko vlastelinstvo Biled, zapadno od Temišvara u razdoblju od 1788. i 1801. Predijalci su se naselili u Boki, Klariji (Radojevo) i Neuzini, koje su danas u srpskom Banatu, te u Keči.

Škole i udruge

Škole postoje u karaševskim naseljima već od 18. stoljeća, kada je izvođena na materinskom jeziku, a od 1907. pa do sloma Austro-Ugarske na mađarskom jeziku. Procvat je hrvatsko školstvo u Rumunjskoj doživjelo nakon sklapanja jugoslavensko-rumunjske školske konvencije 1933., koja je garantirala hrvatske učitelje za hrvatska sela u Rumunjskoj i koje su radile do 1948. a od početka 60-ih godina 20. stoljeća, materinski (tada hrvatsko-srpski) jezik je dobio status predmeta, s 3-4 školska sata nastave tjedno. U Karaševu je 1997. otvorena dvojezična (rumunjsko-hrvatska) gimnazija, a Hrvatska financira nastavnička mjesta koji rade na području gdje živi hrvatska manjina te dodjeljuje nekoliko stipendija za studente na sveučilištima u Hrvatskoj.

Danas Hrvate u Rumunjskoj, kao i druge hrvatske manjine, muči isti problem: mali broj djece, što može ugroziti opstanak nastave na hrvatskom jeziku. Opisujući situaciju školstva danas, **Ivan Dobra** piše u časopisu *Hrvatska grančica*, kojem je nakladnik krovna udruga Zajedništvo Hrvata u Rumunjskoj, kako će »dvojezična rumunjsko-hrvatska gimnazija u Karaševu, Osnovna škola s razredima 1.-4. u Nermidu i Osnovna škola s razredima 1.-4. u Ravniku funkcionirati i u školskoj godini 2021./22. unatoč činjenici da se navedene školske jedinice susreću i ove godine s već tradicionalnim problemom nedovoljnog broja učenika«.

Predsjednik Zajedništva Hrvata i zastupnik hrvatske manjine u rumunjskom parlamentu **Slobodan Ghera** kazao je na ovu temu kako se uspio i ove godine izboriti kod nadležnih institucija da ove škole opstanu:

»Već dugi niz godina problem naših škola se sastoji u nedovoljnom broju učenika za formiranje jednoga razreda, a prema svim indicijama situacija će se u budućnosti još i više degradirati kao posljedica negativnog prirodnog prirasta i iseljavanja naših ljudi u zemlje Europske unije. Blaže rečeno, demografski podaci nisu obećavajući ni u jednom našem mjestu i pitam se koliko ćemo još dugo u budućnosti moći izdržati i računati na osjetljivost Ministarstva odgoja i obrazovanja kada je riječ o specifičnim potrebama naše zajednice«, rekao je Ghera.

Na Sveučilištu u Bukureštu je 1994. godine osnovan Lektorat za hrvatski jezik koji je 2008. godine postao Katedra za hrvatski jezik i književnost, a od 2017. na Sveučilištu *Zapad* u Temišvaru postoji Lektorat za hrvatski jezik. Lektor je dr. **Petar Hategan**, koji je i član Savjeta Vlade Hrvatske za Hrvate izvan RH te predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Rumunjskoj.

Hategan kaže za naš tjednik da nastavu dva izborna predmeta hrvatski jezik te kultura i civilizacija na hrvatskom kulturnom prostoru (koji predaje na rumunjskom jeziku) pohađaju studenti različitih fakulteta i iz različitih motiva – to su studenti svih fakulteta u Temišvaru pripadnici hrvatske manjine, zatim pripadnici rumunjske manjine u Srbiji i svi drugi studenti koji izaberu jedan od ova dva predmeta kao i srednjoškolci koji žele upisati studij u Hrvatskoj.

Kultura i sport

Od konca devetnaestog stoljeća osnivala su se i djelovala kulturno-umjetnička društva, folklorni ansambli, pjevačka i tamburaška društva, omladinska društva, čitaonice, gazdačka i gospodarska društva. Tijekom Drugoga svjetskog rata sva su ta društva nestala i nakon 1945. osnovan je »Savez slavenskih kulturno-demokratskih udruženja« koji je djelovao do 1948.

Početkom 1991. hrvatske zajednice s karaševskog i tamiškog područja ujedinile su se u krovnu organizaciju Zajedništvo Hrvata u Rumunjskoj sa sjedištem u Karaševu, pod vodstvom prof. **Milje Radana** koje ima i svoj web portal. Zbog nezadovoljstva načinom vođenja Društva 1998. su se predstavnici lupačke općine izdvojili iz Zajedništva i stvorili Demokratski savez Hrvata u Rumunjskoj. Zbog nesloge je, piše Castilie Manea-Grgin, hrvatska zajednica uspjela izabrati svog predstavnika u rumunjskom parlamentu tek 2000., i to prof. Radana, koji je bio i dugogodišnji načelnik općine Karaševo. Danas je hrvatski zastupnik u rumunjskom parlamentu Slobodan Ghera.

»Od svog osnivanja iz 1991. godine Zajedništvo Hrvata neprestano je podržavalo vjerski, sportski, kulturni i obrazovni život malene hrvatske zajednice u Rumunjskoj, a investicije u očuvanje kulturne baštine naše zajednice najvažniji su prioritet organizacije«, kaže Ghera.

Ghera navodi kako »uz podržavanje kulturnih, jezičkih i vjerskih komponenti karaševskog živilja, Zajedništvo ulaže velike fondove i za konstrukciju raznih znamenja koji već sada jesu opća dobra mjesta na kojemu su smješteni. U samom centru Karaševa izgrađeno je Središnje sjedište organizacije, imponantna zgrada u kojoj ima preko dvadeset zaposlenih. U neposrednoj blizini zgrade podignuta je scena na otvorenom, gdje se organiziraju razni folklorni festivali i nastupaju mnogobrojna kulturna društva iz Rumunjske, Hrvatske, Austrije i BiH. A u fazi je finalizacije i dovršetak i opremanje Centralnog muzeja Hrvata u Rumunjskoj«.

U Karaševu djeluje KUD *Karaševska zora*, a u Klokoću Folklorna skupina *Klokočić*, dok su od sportskih društava najaktivnija nogometna društva.

Jasminka Dulić

Predsjednik Skupštine Grada Subotice i narodni zastupnik dr. sc. Bálint Pásztor

Ne želimo birati stranu

Intervju vodila: Jasminka Dulić

Svatko ima svoj materinji jezik, svatko se može izjašnjavati kako želi, kako se osjeća i svatko može smatrati određeni jezik svojim materinjim jezikom Apsolutno osuđujemo svako pozivanje, pa čak i pomisao na princip kolektivne krivice bilo koje zajednice* Trebamo štiti i čuvati ono što je blago Subotice, a to je svakako građevinsko naslijeđe u centru grada*

Srbije, također je podržao ovaj prijedlog kao i velika većina vijećnika subotičke Skupštine. Ovome prijedlogu u lokalnoj Skupštini se protive jedino dva vijećnika Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini, ističući da se radi o dijalektu hrvatskog jezika i govoru kojim govore i bački Hrvati. Bálint Pásztor smatra da se Skupština, kao predstavničko tijelo, ne treba baviti »znanstvenim dilemama« već se treba rukovoditi zakonskim odredbama koje omogućuju da se jezik svake nacionalne manjine koja ima svoje nacionalnomanjinsko vijeće može uvesti u službenu uporabu.

U Subotici je 9. travnja započela javna rasprava o uvođenju »bunjevačkog jezika« kao četvrtog službenog jezika i trajat će do 23. travnja. Naime, Skupština grada Subotice je na svojoj sjednici 1. travnja utvrdila prijedlog o izmjenama Statuta grada kojim se »bunjevački« uvodi kao četvrti ravnopravni jezik, koji je u petak stupio na snagu i od tada se računa 15 dana javne rasprave. Za ovaj proces je nadležna Skupština grada Subotice s čijim predsjednikom **Bálintom Pásztorom** smo razgovarali o ovoj kao i o drugim temama od značaja za Grad Suboticu. Savez vojvođanskih Mađara, čiji je Pásztor dopredsjednik i zastupnik u Narodnoj skupštini

► **U Subotici je u tijeku javna rasprava za uvođenje »bunjevačkog jezika« kao četvrtog službenog jezika. Savez vojvođanskih Mađara je podržao ovaj prijedlog. Čime ste se rukovodili kada ste podržali ovaj prijedlog? Koji su bili razlozi da podržite ovaj prijedlog?**

Što se stava SVM-a tiče, smatramo da ono što je zagarantirano ostalima treba biti garantirano i svima onima koji žive zajedno s nama u našem gradu i ispunjavaju uvjete za to. Mi u ovoj hrvatsko-bunjevačkoj temi nismo nikada u prethodnih dvadeset godina željeli birati stranu, nismo željeli ni sada birati stranu, ali bunjevač-

ka nacionalna zajednica osamnaest godina ima svoje Nacionalno vijeće, a prema Zakonu o zaštiti sloboda i prava nacionalnih manjina jezik nacionalne manjine se može uvesti u službenu uporabu, a obavezno se uvodi ukoliko ima najmanje 15 posto te određene nacionalne manjine. Po tom prvom stavku članka 11. je pokrenuta inicijativa od gradonačelnika **Stevana Bakića** i velikom većinom je Skupština u dva navrata, kada se o toj temi raspravljalo, stala na tu stranu. Sada je organizirana javna rasprava u kojoj će svi moći iznijeti svoje stavove i poslije ide dalje u proceduru ovo pitanje. Još ćemo se na dvije sjednice Skupštine grada baviti ovom temom. Nakon javne rasprave treba se prvo utvrditi Statut, sad je utvrđen prijedlog, a nakon toga trebaju se utvrditi tradicionalni nazivi naseljenih mjesta i na bunjevačkom jeziku pod uvjetom da na prvoj sjednici odluka bude u tom smislu pozitivna.

► **Predstavnici hrvatske nacionalne manjine nisu osporili da su Bunjevci službeno priznata nacionalna manjina već tezu da je bunjevački govor u stvari jezik. Koje je državno tijelo, i na temelju čega se odlučilo da to jeste jezik budući da do sada kao takav nije postojao?**

Skupština grada je predstavničko tijelo svih stanovnika Grada Subotice. Mi niti smo, niti želimo, niti možemo biti znanstveno tijelo ili nekakva znanstvena akademija i nismo cijenili niti trebamo cijeniti što se smatra jezikom a što se ne smatra jezikom. Bunjevačka nacionalna zajednica ima svoje nacionalno vijeće i svoj jezik, tako da je Skupština bila rukovođena tim argumentima, odnosno tim činjenicama. Nisu to argumenti, to su činjenice.

► **S druge strane, hrvatski predstavnici i hrvatski lingvisti tvrde kako »svaki dijalekt može postati jezik, ali mora zadovoljavati određene kriterije kako bi postao jezik. On mora biti nadregionalan, struktuiran, koji služi za komunikaciju, da je standardiziran i normiran« (Željko Jozić), a to bunjevački nije.**

Kao što sam rekao, mi se tim znanstvenim dilemama niti možemo niti se trebamo baviti. Slične dileme su se pojavljivale prethodnih godina i kada je crnogorski jezik uveden u službenu uporabu u nekim lokalnim samoupravama u Srbiji i kada je bosanski jezik uveden u neke lokalne samouprave u službenu uporabu. Ono što ja smatram, kao pripadnik jedne druge, točnije treće nacionalne manjine u ovom slučaju, ovom odlukom, ukoliko bude bila donešena, nitko neće izgubiti svoja stečena prava.

► **U skupštinskoj raspravi je predsjednik vijećničke grupe SVM-a rekao kako argumentacija kojom se brani ova odluka u smislu oduživanja duga, ili zahvale Bunjevcima zbog sudjelovanja u »Velikoj narodnoj skupštini« 1918. godine dovodi u pitanje jesu li sve manjine ravnopravne ili ima nekih koje su povlaštenije?**

Što se ovoga tiče, ja mislim da su sve nacionalne manjine ravnopravne. Kada je hrvatski jezik uveden u službenu uporabu i u Subotici i u Pokrajini Vojvodini, tada smo mi tu odluku podržali, tako da ne smatram da po tom pitanju ima dileme ili treba postojati dilema. Što se tiče

»Velike narodne skupštine«, pa na njoj su i Hrvati prisustvovali i glasali na isti način kako su glasali i Bunjevci. Gospodin **Nágel** je reagirao na neke tvrdnje pojedinih vijećnika na toj sjednici, ali to nije bio argument kada je ta inicijativa potekla od gradonačelnika.

► **Predsjednica Bunjevačkog nacionalnog vijeća Suzana Kujundžić-Ostojić kaže kako se o bunjevačkom govoru može govoriti i kao o mikrojeziku. Što to znači s pravnog stanovišta?**

Ja mislim da nema mikro i makro jezika, da svatko ima svoj materinji jezik, svatko se može izjašnjavati kako želi, kako se osjeća i svatko može smatrati određeni jezik svojim materinjim jezikom. To je individualna, privatna stvar. Ja zaista ne želim ulaziti u ove dileme.

► **A kako će se provesti ova odluka ako se usvoji, budući da nije normiran jezik, da ne postoje službeni prevoditelji, niti mogućnost obrazovanja za prevoditelja?**

Kao što sam rekao: slične dileme su bile i u vezi s još nekim nacionalnim manjinama, odnosno njihovih jezika, odnosno prevoditelja i ostaloga što se tiče provedbe. Sve će se mijenjati u Gradu ukoliko se ova odluka donese. Znači: sve ploče, svi pečati, a morat ćemo imati i prevoditelja za bunjevački jezik. To su već konkretne posljedice određene odluke.

► **Budući da su tradicionalni nazivi mjesta u Subotici na bunjevačkom govoru i na hrvatskom jeziku isti, kako će se to rješavati. Hoće li se nazivi duplirati?**

Onda će se duplirati. Ima i drugih takvih slučajeva. Teme- rin se i na mađarskom i na srpskom jeziku zove Teme- rin, pretpostavljam i na hrvatskom i na još nekim jezici- ma. Tako da se to događa i drugdje. Ali ono što želim reći povodom tog pitanja je da Skupština grada Subotice, niti bilo koje tijelo, ne može ulaziti u to kako će se naseljena mjesta zvati na jeziku određene nacionalne manjine. Po Zakonu o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina i po zakonu o nacionalnim vijećima nacionalnih manjina isključiva je nadležnost nacionalnog vijeća određene nacionalne manjine da odredi tradicionalne nazive naselje- nih mjesta što se objavljuje u *Službenom listu* Grada i u *Službenom listu* Autonomne Pokrajine Vojvodine i od tada se imaju smatrati službenim. Po tom pitanju nijedno tijelo Grada Subotice ili bilo koje više instance se ne može miješati.

► **Kako tumačite činjenicu da je Mađarska akade- mija znanosti i umjetnosti dva puta utvrdila da su Bu- njevci dio hrvatskog naroda?**

To je stvar mađarske države, odnosno njihove odluke. Oni imaju sasvim drugačiji tip ili sustav zaštite prava. Tamo bunjevačka zajednica nema ni nacionalno vijeće, odnosno tu zemaljsku samoupravu kako se tamo zovu nacionalna vijeća, a kod nas je osamnaest godina dru- gačiji sustav.

► **Kome se upućuju pristigle primjedbe?**

Po odluci Skupštine grada od 1. travnja ona je nad- ležna za provođenje javne rasprave koja traje petnaest dana. U pisanoj formi se primjedbe i komentari dostavlja-

ju, što je dio javnog poziva koji je objavljen u medijima, a posljednjih dana te javne rasprave će biti, da tako kažem, javno slušanje na tu temu, kada će sve zainteresirane organizacije i građani moći doći i argumentirati, odnosno obrazlagati svoje stavove. Po istoj odluci Služba za skupštinske poslove treba sastaviti izvještaj o pristiglim primjedbama, a posljednju riječ daje Skupština grada.

► **Kada ste prije desetak godina ušli u koaliciju sa Srpskom naprednom strankom rekli ste da je današnji predsjednik Srbije Aleksandar Vučić dokazao svoju riječ, da je ono što je obećao i ostvario, među ostalim da je izbrisao kolektivnu krivicu Mađara. Baš u ovoj raspravi, a i ne samo ovim povodom, događalo se da se Hrvatima pripisuje kolektivna krivica. Spominje se NDH i zločini koji su se tada događali u situacijama kada Hrvati traže ostvarivanje svojih nacionalnomanjinskih prava u Srbiji. Kako gledate na to?**

Mi apsolutno osuđujemo svako pozivanje, pa čak i pomisao, na princip kolektivne krivice bilo koje zajednice. Mi smo to u više navrata rekli prethodnih desetljeća. Što se tiče mađarske manjine, sve do 2013. godine su na snazi bile dvije odluke iz 1944. i 1945. godine po kojima su se svi građani tada Jugoslavije, sada Srbije, mađarske nacionalnosti imali smatrati na kolektivnoj osnovi ratnim zločincima. I mi smo se protiv toga borili i 2013. godine je u Narodnoj skupštini donešena *Deklaracija o osudi akata protiv civilnog mađarskog stanovništva za vrijeme i nakon Drugog svjetskog rata*, a Vlada Srbije je ukinula i stavila izvan snage te dvije odluke i nakon 70 godina se princip kolektivne krivice brisao iz našeg pravnog sustava, jer jedno je javna riječ i javni diskurs a drugo je kada postoji pravni akt koji i u drugom desetljeću dvadeset i prvog stoljeća govori o kolektivnoj krivici. Ali, osuđujemo svako pozivanje, u vezi s bilo kojom nacionalnom zajednicom, na kolektivnu krivicu.

► **Također se u raspravi postavilo pitanje imaju li matične države određene nacionalne manjine koja tu živi legitimno pravo govoriti o pitanjima i temama koji su od interesa za tu manjinu, u ovom slučaju država Hrvatska i hrvatska manjina.**

Mislim da države u dijalogu trebaju razgovarati i o položaju pripadnika nacionalnih manjina, u ovom konkretnom slučaju, Srba u Hrvatskoj i Hrvata u Srbiji. Ono što mogu reći to su neka iskustva u drugim relacijama između Mađarske i Srbije. Mi smo uvijek zagovornici toga da se u direktnim razgovorima, u koje trebaju biti uključeni i legitimni predstavnici tih manjina, razgovara o tim pitanjima i mislim da nije dobro preko medija o tim temama razgovarati. Ali svakako da država treba štiti svoju manjinu nezavisno o kojoj državi i o kojem narodu se radi.

► **Druga tema od značaja za stanovnike Subotice o kojoj se također nedavno raspravljalo na javnoj sjednici Komisije za planove je Plan detaljne regulacije centra za zonu 2. Što očekujete: u kom smjeru će se mijenjati detaljni plan, nakon što je prvi prijedlog vraćen na doradu?**

Sad će početi ispočetka izrada tog plana, po svemu na temelju kriterija, odnosno uvjeta Republičkog zavo-

da za zaštitu spomenika kulture. Baš sam danas imao sastanak s ravnateljicom Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture i drago mi je što je i unutar javne rasprave postignut konsenzus unutar javne uprave, a mislim i kod građana Subotice, o tome da mi trebamo štiti i čuvati ono što je blago Subotice, a to je svakako građevinsko naslijeđe. Mi smo nedvosmisleno zastupali stav u javnoj raspravi da nismo protiv razvoja i apsolutno i evidentno je da se Subotica treba širiti i trebaju se graditi nove zgrade, ali nikako u centru grada kao što to nije slučaj ni u drugim gradovima u našem okruženju i mislim da puno toga možemo naučiti i od Segedina i od Pečuha, i od Osijeka i od Temišvara. Ne trebamo izmišljati nešto što su drugi već izmislili, trebamo štiti i čuvati ono što je naša komparativna prednost a to su svakako zgrade u centru grada i na gradsku jezgru treba gledati kao na ambijentalnu cjelinu. To je stav koji smo mi zastupali i na temelju toga sada treba ponovo izraditi plan detaljne regulacije za zonu 2. Ono što je još jako bitno i o čemu smo razgovarali s gradonačelnikom je da se, dok se ne izradi novi plan, treba suspendirati sada važeći Plan detaljne regulacije za zonu 2, usvojen 2000. godine, koji također, na žalost, omogućuje rušenja u centru grada.

► **Kako će se u budućnosti usklađivati interesi investitora, politike i stručnjaka, budući da su do sada, tako izgleda, prevagnuli interesi investitora?**

Dosta veliki grijesi su napravljeni prethodnih 20 ili 30 godina uz aktivno sudjelovanje politike. Ono što mogu reći, i evo još jedan dokaz za to što govorim, a nisu me uvijek najbolje razumijeli kada sam govorio, da je ova gradska vlast – vlast diskontinuiteta i da drugačije pristupa rješavanju određenih pitanja. Ono što je naša komparativna prednost to se treba štiti. Spominjao sam neke primjere iz našeg okruženja, ali mogu i iz naše države. Pa ni u Novom Sadu se ne grade višekatnice u Dunavskoj ili u Zmaj Jovinoj ili u Ulici Laze Telečkog, ili u Beogradu u Skadarliji. Zna se što i gdje u jednom centralnoeuropskom gradu treba biti. U centru trebaju biti stare građevine, ono što treba mamiti turiste ovdje, a stambene zgrade treba graditi na drugim površinama. Subotica je grad s dosta velikom površinom, ima dosta mjesta za igradnju stanova i na taj način se ti različiti interesi mogu uskladiti.

► **Na raspravi je također rečeno kako treba ponovno utvrditi ili redefinirati što mi u stvari želimo od centra grada.**

Tako je. To je jedno pitanje o kojem prethodnih desetljeća na taj način nije razgovarano i svakako na sveobuhvatan način treba pristupiti rješavanju ovog pitanja. Svakako da ono što će na kraju biti treba biti ostvarivo, a ono što mi zagovaramo mislimo da je ostvarivo.

► **Kako se može pomoći građanima da uredi svoje objekte da ne budu ruglo u centru već u skladu s principima zaštite?**

Prema našim idejama treba se osnovati jedan fond iz kojeg bi se obnavljale zgrade bez obzira radi li se o javnom ili privatnom vlasništvu. Jer bez toga zaista ovo o čemu mi pričamo nije realno, a opet s druge strane

trebalo bi biti realno da se očuva ono što Suboticu čini Suboticom. Ovo nije nacionalno pitanje. Ovaj grad su gradili dvjesto-tristo godina unazad mnogi i ono što vrijedi svakako treba sačuvati.

► **U Narodnoj skupštini ste početkom godine postavili pitanje premijerki oko postupanja u vezi s ilegalnim migrantima i sigurnosti stanovnika Srbije. Je li se situacija poboljšala, promijenila?**

Srbija nije prouzrokovala niti je odgovorna za ovu situaciju, ali sam ja u više navrata od 2015. godine govorio u Narodnoj skupštini o tome da Vladi na prvom mjestu trebaju biti interesi vlastitih državljana, vlastitih građana, koji se osjećaju nesigurno na našim ulicama u svojim kućama i spominjao sam i konkretne primjere naseljenih mjesta, gdje ima tri-četiri puta više migranata nego lokalnog, domaćeg stanovništva i zbog toga smo apelirali Vladi da snage sigurnosti budu prisutnije na terenu. Ono što se promijenilo je da su nakon više godina posljednjih mjeseci snage žandarmerije i policije odvodili ove migrante, ali to naravno nije rješenje na duže staze i zbog toga mi apeliramo da se čuva i južna granica Srbije, da se migranti ne puštaju nekontrolirano na naš teritorij i to je jedna užasno teška borba. Ali i dalje mislim da naše stanovništvo treba biti na prvom mjestu, i da, kada se o tom realnom problemu govori, to nije niti rasizam niti ksenofobija nego jednostavno kao predstavnici građana trebamo štiti interese naših građana.

► **Demokratska zajednica vojvođanskih Mađara smatra da je usporavanje procesa priključenja Srbije Europskoj uniji i udaljšavanje od europskih vrijednosti zajednički »rezultat« SVM-a i SNS-a. Kako Vi gledate na izvještaj koji je usvojen u Europskom parlamentu i uopće proces pridruživanja Srbije EU?**

Mislim da se neopravdano stopira Srbija na tom putu k Europskoj uniji, da bi taj put mogao biti mnogo brži i da zbog toga odgovornost svakako imaju političari iz Bruxellesa. To je i **Andor Deli**, koji je u bojama Fidesza europski zastupnik ali je podrijetlom iz Vojvodine i naš je član, rekao i upravo zbog toga je i inače Fidesz glasao protiv te odluke, odnosno izvještaja u EP. U velikoj mjeri je taj izvještaj političke prirode, što ne bi trebao biti slučaj, i ranije u takvoj mjeri nikada nije bio slučaj.

► **Općenito, kako gledate na Europsku uniju u odnosu na neke svoje članice iz Istočne Europe? Postoje li dvostruki standardi?**

Svakako da i unutar EU postoje dvostruki standardi, ali nije na nama, budući da smo mi još uvijek izvan EU, da cijenimo njihov rad. Ali, u mnogo čemu se pokazalo prethodnih godina da se EU bavi samom sobom, da se bavi discipliniranjem određenih država članica kao što su Mađarska ili Poljska umjesto da rješava probleme svih građana EU. To se može vidjeti i po pitanju cijepljenja i po

pitanju migrantske krize. EU, na žalost, ne nudi rješenja, što nije bio slučaj prethodnih desetljeća. Želim podvući da je pravo EU da cijeni i stupanj demokracije i vladavine prava, pogotovo onih zemalja koje žele pristupiti EU i još uvijek nisu članice, ali se to ne treba raditi na ovaj politički način kako se to u EU posljednjih godina radi, za razliku od prethodnih desetljeća kada su postojali objektivni kriteriji.

► **Predsjednik ste Skupštine Subotice, zastupnik u Narodnoj skupštini i docent na jednom fakultetu u Novom Sadu. Kako usklađujete sve ove obveze?**

Rad na fakultetu mi je hobi, to mi oduzima par sati tjedno, a što se tiče druge dvije funkcije na to gledam kao na cjelinu. Kada na primjer lobiram za to da iz Republike dobijemo sredstva za obnovu fasade Gradske knjižnice, onda je teško reći radim li to kao predsjednik gradske Skupštine ili kao narodni zastupnik u republičkom parlamentu. I ranije sam pokušavao što više učiniti s te pozicije za grad u kojem sam rođen i u kom živim, Sada je to malo još lakše zbog postojanja i ove druge funkcije

Sinjska alka – simbol borbe za slobodu

Sinjska alka je hrvatska viteška igra. Održava se svake godine u nedjelju u prvoj trećini kolovoza u Sinju, na godišnjicu pobjede nad turskim osvajačima 14. kolovoza 1715. godine. Na taj dan je 700 hrvatskih vojnika iz Sinja uspjelo odbiti navalu vojske turskog seraskera **Mehmed-paše Čelića**, koja je brojala 60.000 vojnika. Alka je nastala u vrijeme kada su u Europi postojale mnoge slične viteške igre, koje su danas prepuštene zaboravu. Sinjska alka je 2010. upisana na UNESCO-v popis nematerijalne svjetske kulturne baštine u Europi.

Sinj je stoljećima kamen međaš između primorja i kontinenta, obgrljen bliskim planinskim vrhuncima, s Cetinom i njenim pritokama. Rušili su ga i palili osvajači, nametali tuđe jezike, vjeru i običaje, ali Sinj je uvijek bivao snažniji, nepokolebljiv i prkosan. Alka je simbol svake borbe za slobodu, za mir i ognjište, za vjeru i nadu. Tako ujedinjuje prošlost i budućnost, slavi čast i poštenje, običaje i junaštvo i hrabrost. Naziv alke (tur./arap. halqa: prsten, obruč) potječe od detalja podloge stremena na sedlu zaplijenjenog konja turskog serasker-paše Čelića.

Pucaju mačkule, svira budnica

O manifestaciji viteške igre Sinjska alka razgovarali smo s dipl. arheologom i dipl. povjesničarom umjetnosti **Borisom Filipovićem Grčićem**, koji je od 2001. do 2015. bio ravnatelj Kulturno-umjetničkog središta Sinj, gradske ustanove koja se bavi organizacijom društvenih i kulturnih zbivanja u gradu Sinju, a od 2015. godine je voditelj Muzeja Sinjske alke. U razgovoru smo se prvo dotaknuli povijesti Sinjske alke.

»Organizator Sinjske alke je Viteško alkarsko društvo *Sinji* i u okviru svog organizacijskog djelokruga u organizaciji sudjeluje veliki broj članova Društva. Odigravanje alke u Sinju se u kontinuitetu održava preko tri stoljeća. Alka se u Sinju održavala kao redovna svakogodišnja Alka s državnim potporom, odnosno darovima slavo-dobitniku, zatim kao običajna Alka na svečanost Velike Gospe, 15. kolovoza, kao i u bilo koju drugu svečanu ili posebnu prigodu. Kod ovih posljednjih darove slavo-dobitniku su pripremali mjesni krajiški zapovjednici, odnosno kolunel i serdari. Spomenuta redovna svakogodišnja Alka se do 1820. godine uvijek trkala na pokladni utorak, potom prema rođendanu vladara, koji je za **Franje Josipa I.** i **Karla I.** pao u polovicu kolovoza, čime sa ujedinila s običajnom Alkom za Veliku Gospu. Nakon 1918. godine Alka se održavala prve nedjelje iza Velike Gospe. Iza Drugog svjetskog rata ustalilo se da se održava svake prve nedjelje

u kolovozu – kako piše u tadašnjem Pravilniku: 'vodeći računa o povezanosti ove igre s kolovozom, mjesecom slavne obrane Sinja od turske opsade i ustanka naroda Dalmacije protiv fašizma 1941. godine (10. kolovoza)'. Taj dan odigravanja, prva nedjelja u kolovozu, ostao je do danas. Koliko znamo, nije se trkala nekoliko godina u vremenu od 1811. do 1817. godine, i za Drugog svjetskog rata, od 1941. do 1943. Bila je samo jednom odgođena za više mjeseci, godine 1855., zbog kolere. Možemo također pretpostaviti i da se Alka u Sinju nije održavala ni u godinama kužnih epidemija u 18. stoljeću«, kaže Filipović Grčić, a nakon o povijesti ove viteške igre, razgovarali smo o samom nadmetanju sinjskih alkara.

»U nedjelju, na dan Alke, u šest sati ujutro s Grada počinju pucati *mačkule*, a Gradska glazba svira budnicu prolazeći glavnim ulicama Sinja. Na Gradu se zatim održava misa te zatim prigodno povijesno predavanje, čemu uz veći broj Sinjana nazoče i alkari i momci u odorama. Vojvodin ađutant sa svojim momkom, tijekom jutro, vozeći se u kočiji, obilazi predstavnike mjesne vlasti, vojske i crkve, pozivajući ih na Alku. U 14 sati s Grada se ponovno oglašuje *mačkule*. Momci u rano poslijepodne odlaze svaki k svome alkaru i pomažu mu u pripremi za natjecanje i u opremanju konja. Alkari se zatim, na razigranim konjima, sa svojim momcima, te *arambaša* i njegov zamjenik, okupljaju kod *alajčauša*, a također i glazba. Tu se oblikuje povorka koja prolazeći preko središnjega gradskog trga na kojem alkarskim pozdravom, spuštanjem kopalja i usmjeravanjem pogleda prema crkvi iskazuju štovanje Čudotvornoj Gospi Sinjskoj. Zatim preko Petrovca dolaze u Alkarske dvore kod vojvode, gdje se već okupio ostatak povorke – barjaktar s pratnjom, ađutant, *edek* s vodičima, štitonoša i buzdovandžije. Tu se oblikuje cjelovita povorka koju pred polazak pregleda vojvoda. Nakon toga povorka se zaputi iznad Alkarskih dvora ulicom Kvartiri, preko Kamička na vrh Pijace pa preko nje na Petrovac i vrh Alkarskog trkališta«, kaže Filipović Grčić i u razgovoru nas dovodi do samog natjecanja.

Neka trka otpočne

»Nakon višetjednih priprema i natjecanja za Baru i Čoju, te razrađenih ceremonijalnih događanja tijekom dana Alke, natjecatelje nalazimo konačno na početku trkališta. Sve je u njihovoj trupi pripravno za početak utrke, kao i u vojvodinoj loži gdje uz njega i njegova ađutanta sjede časnici i zapisničar. Gledalište vrije od iščekivanja početka natjecanja. *Alajčauš* dolazi pred vojvodu, pozdravlja ga i

izvješćuje: »Vojvodo, sve je spremno za početak prve trke Alke, očekujem tvoju zapovijed«. Vojvoda tada zapovijeda: »Neka prva trka otpočne!«, a *alajčauš* odgovara: »Razumin, vojvodo!« Trubač stupi na sredinu trkališta i dade znak trubom – poziv prvom alkaru da može početi utrku.

Službena komunikacija između sudionika Alke odvija se na sinjskom ikavskom dijalektu.

Ako alkar ne odnese alku na koplju, ne vraća se na konju pred alkarsku ložu, a namještač alke objavljuje: »Alkar (taj i taj) promašio« (ako alkar ne pogodi alku). Ili: »u ništa« (ako alkar udari alku, ali je ne odnese na koplju). Ali, kad alkar pogodi »u sridu«, u samo središte alke, gledalište pljeskom i uzvicima slavi, glazba zasniva veselu koračnicu, a istovremeno opali *mačkula* na Gradu. Svi glasno slave taj junački čin«, kaže Filipović Grčić i pojašnjava kako u alkarskom natjecanju može sudjelovati najmanje 11, a najviše 17 najboljih alkara kopljanika, uključujući i njihovog zapovjednika *alajčauša*.

Pravila natjecanja

Alka je viteško natjecanje u kojem alkari jašući na konjima duboko, ne odižući se iz sedla u punom galopu kopljem gađaju željeznu alku obješenu o konopu preko trkališta. Koplje je dugačko od 290 do 300 cm, a alka se nalazi na visini od 332 cm, mjereno od zemlje do središta alke.

»Pogodak u srednji kolut nosi 3 punta (boda), u gornji pregradak 2, a u dva pregradka sa strana po 1. Pogodak 'u sridu' oglašava se s glazbom i *mačkulama*, topovskim pucnjem sa sinjskog Grada. Pobjednik je onaj tko skupi najviše punata iz tri trke. Često se igra pripetavanje, doigravanje alkara koji nakon tri utrke imaju jednak broj punata. Vrijeme za koje alkari u trku prijeđu put od Biljega do alke ne smije biti sporije od 13 sekundi. Biljeg je naziv za mjesto u dnu alkarskog trkališta, u blizini Velikog mosta na ulazu u Sinj, od kojeg alkari na konju polaze u trku stazom dugom oko 160 metara do alke«, kaže Filipović Grčić i navodi kako je alka kolut od kovanog željeza s dva

koncentrična prstena spojena trima zrakastim prečicama koje dijele prostor između navedenih prstena, odnosno obruča, na tri jednaka dijela.

»Dimenzije alke, prema današnjim metričkim mjeranjima, navode se još u Statutu Alke iz 1833. godine. Mjereći unutrašnju stranu obruča, veći prsten ima promjer od 131,7 mm (ili 5 palaca po Statutu iz 1833.), a manji 35,1 mm (1,1/3 palca). Obruči i prečice debeli su 6,6 mm (1/4 palca) i trokutastog su presjeka, tako da su sa strane s koje se gađa kopljem šiljasti.

Petlja za vješanje alke nalazi se na polovici jednog od triju jednakih lukova većeg kruga alke.

Međutim, povijesni likovni prikazi i stare fotografije, čak i neposredno iza Drugog svjetskog rata, dokumentiraju alku ponešto drukčijeg oblika, s polukrugom u gornjem i dvama četvrtkrugovima u donjem dijelu te, naravno,

sa središnjim prstenom. Postoji starije mišljenje da se takav oblik koristio u posebnim, svečanim utrkama Alke, da bi zbog lakšeg pogađanja u dva i sukladnog većeg broja punata, bile zanimljivije i atraktivnije. Alkarsko koplje je sive boje, napravljeno od tvrdog drveta. Dugačko je 290 do 300 centimetara, promjera 33 milimetra. Na njegovu vrhu je željezni šiljak dužine 30 centimetara. Nešto ispod polovice koplja je jabuka, drveni kružni štitnik za ruku. Na dnu koplja nalazi se zadebljanje u koje se stavlja olovo radi balansiranja prilikom gađanja. Alkar o lijevom boku nosi sablju«, kaže Filipović Grčić i ističe kako je, koliko alkarsko nadmetanje toliko i dojmljiva i svečana povorka.

»Na njenom čelu nalaze se momci sa svojim zapovjednikom, *arambašom*. Zatim ide limena glazba, pa buzdovandžije i štitonoša, te alkarski barjaktar s pratiteljima barjaka. Slijedi konj *edek* s dvojicom vodiča te vojvoda, zapovjednik cijele Alke, sa svojim ađutantom ispred. Zatim slijede alkari kopljanici sa svojim zapovjednikom, *alajčaušom*, na kraju. Alkari konjanici nose starinske viteške odore, pješaci momci svečanu narodnu nošnju, a glazbari odjeću s elementima narodne nošnje. Alkar na dan glavne utrke obuče na sebe starinsku narodnu nošnju, u najljepšem njezinu sjaju, učinjenu po nošnji iz doba cetinskih knezova **Neli-pića** – veli Pravilnik Alkarskoga društva iz 1902. godine. Riječ je zapravo o odorama koje imaju izvorište u nošnji domaćeg višeg društvenog sloja u 18. stoljeću, zatim u istovremenim domaćim konjičkim, viteškim odorama, uz utjecaj tadašnjih europskih uniformi lake konjice. Domaća viteška nošnja, zapravo odora mletačke hrvatske konjice, doživljavala se i dijelom nacionalnog ponosa.«

Staza, gradska ulica i prometnica, sjenovita aleja s velikim kestenovima, u dane odigravanja Alke oblikuje se posipanjem pješčane podloge, a uz nju se postave montažne sjedaće tribine, *palke*, za oko 5.000 osoba. U dane natjecanja, za Baru, Čoju i Alku, redovito se okupi ukupno oko 15.000 posjetitelja.

Zvonko Sarić

Koliko stane u košaricu?

Vjerojatno po uzoru na anglo-američke televizije, i na našim TV ekranima svaka emisija koja prikazuje najnovije događaje, na početku se, kao uvod, kratko govore »glavne, vodeće vijesti« koje su obelježile dan. Tko pažljivije prati, uočiti će da glavna događanja uglavnom govore o aktivnostima i rezultatima vladajuće stranke, odnosno glavnih političkih lidera u našoj zemlji. Tako će se, mogao bih se slobodno kladiti, prvo pojaviti naš svugdjeprisutni Dvostruki Predsjednik. Ako, kojim slučajem, nije on u vijestima, vjerujem da se mnogi naši građani odmah zabrinu, poput moje susjede, koja se pita: »da mu se kojim slučajem nije što dogodilo?«. Naravno, sve je sjajno, svakim danom sve više i više napredujemo, postajemo lideri u regiji. Ako se izvještava iz »regiona«, uglavnom naših bivših bratskih republika, vijesti nisu baš uvijek afirmativne, čak su ponekad i negativne, napose ako ne priznaju svoje ratne zločine nego se pokušavaju pravdati nekakvim reciprocitetom. »Gdje ima mnogo svjetlosti, tamo ima i mnogo sjena«, ovu talijansku izreku još sam kao gimnazijalac zapisao u svoju bilježnicu, zapravo u jedan radni kalendar koji mi je poklonio otac. Sjetio sam se ove mudrosti kada sam na nekom TV kanalu čuo vijest: »Od pet najskupljih gradova u Republici, četiri se nalaze u Vojvodini«, najskuplji grad je Novi Sad, slijedi Pančevo, Zrenjanin; a otmjeno četvrto mjesto je zauzela Subotica, ispred Beograda. Naravno, ovu vijest nisu obilježili na glavnim državnim i privatnim TV postajama, jer ona se nalazi na »tamnijoj strani mjeseca« koju ne možemo vidjeti. Odnosno, ako se malo potrudimo, pomoću specijalnih alati ipak možemo djelimično vidjeti i tamnije strane sjaja. Jedna ovakva alatka je »potrošačka košara«, odnosno »potrošačka korpa« kako je zove naša službena statistika.

Kakva stistička alatka je košarica?

Jedno od mjerila kvalitete života je »potrošačka košarica«. Primjera radi: kada se uspoređuje prosječna plaća (PP) i cijene proizvoda, usluga koje su potrebne za život, pojedinca odnosno porodice, koliko košta kultura, rekreacija, obrazovanje itd. Republički zavod za statistiku objavio je: u sječnju 2021. prosječna zarada u Republici (bez poreza doprinosa) bila je 63.109 dinara, prosječna »korpa« 74.470! Znači, za 1,18 skuplja od zarade. Pojavio se i jedan podatak, do sada meni nepoznat, a to je »minimalna korpa« koja iznosi 38.141 dinara, odnosno

0,60 u odnosu na zarade. Moja pretpostavka je da u ovu košaricu stanu samo najneophodnije stvari dovoljne za preživljavanje. Objavljeno je da najvišlja PP u Beogradu iznosi 78.198 dinara, a iznad republičkog prosjeka su još gradovi Novi Sad i Pančevo. Subotica je s 57.263 dinara na 11. mjestu. U ovom slučaju interesantno je da smo po skupoci četvrti grad. Svima je poznata pošalica: »ako netko jede meso a drugi kupus, onda u prosjeku jedemo sarmu«. Ipak bismo se trebali malo zamisliti što je uzrok položaja Subotice i zašto je život u mnogim gradovima ispod Save i Dunava mnogo jeftiniji nego kod nas.

»Zemlja prosjaka«

Nedavno je jedna dnevna novina, namijenjena čitateljima kojima srpskohrvatski nije materinji jezik, donijela kratku vijest na prvoj strani s ovim gornjim naslovom, a podnaslov je bio »tri minimalne plaće je potrebno za pristojan život«. Odmah sam se zapitao što pokriva pojam »pristojan život«? Još davno, na faksu, smo učili da ako jedna porodica troši više od 50% prihoda na režiju (stanovanje), onda ona spada u kategoriju siromašnih. Zapravo, ovaj list je izvještavao s promotivnog skupa međunarodne organizacije čudnog imena: »Kampanja čiste odjeće« (Clean Clothes Campaign). Prikazan je projekt »Najniži troškovi preživljavanja u Europi«. Prikazani su i rezultati istraživanja u 15 zemalja centralne, istočne i južne Europe. Po rezultatima, za »zaradu za život« u Srbiji potrebno je 98 tisuća dinara. Istraživači su pod pojmom zarada za život (living wage) podrazumijevali takav iznos zarade od kog radnici mogu »normalno« živjeti, nasuprot minimalnoj zaradi od koje se mogu pokriti samo osnovne potrebe. Takva plaća omogućila bi ne samo preživljavanje nego i normalan društveni život. Konceptcija »minimalnih troškova življenja« služi tome da mamutskim kompanijama i trgovačkim društvima, vladama zemalja ukažu na to kolika je pristojna zarada. Mislim da je ova koncepcija neka vrsta »pritiska« i na našu Vladu da mijenjaju opću politiku prema radnicima, ali i penzionerima. Naišao sam na podatak da je prošle godine u lipnju prosječna mirovina iznosila 27.775 dinara, tj. 46,49 % u odnosu na PP. Zapravo, »švicarski model usklađivanja mirovine« je da ona ne smije iznositi manje od pola prosječne plaće, što je danas cca. 31.500 dinara, što onda opet znači da umirovljenik ne može sebi priuštiti ni »minimalnu košaricu«. Eventualno »besplatno« cijepljenje, zahvaljujući mudrim vlastima.

Migranti – aport!

Predsjednik Skupštine grada **Bálint Pásztor** voli se, izgleda, praviti Tošom, a kada to više nije u mogućnosti, tošama voli praviti građane. Ne pokazuju to samo njegovi odgovori u intervjuu u ovom broju *Hrvatske riječi* u kojima on najoštrije osuđuje nametanje kolektivne krivnje jednom narodu, a kada se to i dogodi na sjednici Skupštine grada, on se kao predsjednik toga tijela pravi Tošo i nijednom riječju ne reagira, a kamoli da oduzme riječ i uputi javnu opomenu nekom od vijećnika iz redova koalicijskih mu partnera. Pravi se Tošo Bálint Pásztor i kada kaže kako Skupština grada nije mjerodavna institu-

cija koja bi se trebala baviti utvrđivanjem razlike između govora i jezika, ali mu to ništa ne smeta što će upravo kuća na čijem je čelu govor pretvoriti u jezik. Ali... nije njegov intervju u ovom broju *Hrvatske riječi* tema ovoga teksta. Tema je on sam.

Bálint Pásztor, o tome smo već pisali, pravio se Tošo i kada je moćna *DG Company* uzurpirala javni prostor zauzimanjem čitavih dijelova ulica, rušeći tamo i gradeći što god joj se i gdje god joj se svidjelo, da bi se nedavno, kad je investitor već odnio šalu, pojavio kao jedan od zaštitnika jezgre grada u vidu stopiranja daljnje provedbe realizacije Plana detaljne regulacije za zonu II. u Subotici. A bio bi, vjerojatno, Bálint Pásztor zavaljen u komotnu poziciju Toše da ga iz nje na posljednjoj sjednici Skupštine grada nije pomjerio vijećnik Pokreta građanske Subotice (PGS) **Ferenc Sövény**, upućujući pitanje ravnateljici Javnog komunalnog poduzeća *Palić* – **Ludos Márta Dobó** je li joj poznato da je srušena čarda u Selevenjskoj šumi, jesu li (budući da je skrb o Selevenjskoj šumi u njihovoj nadležnosti) to uopće dopustili i jesu li taj slučaj prijavili nadležnim tijelima. Čuvši to, Bálint Pásztor je iz opuštenog promptno zauzeo obrambeni stav, pojavljujući se kao predsjednik Skupštine grada u ulozi odvjetnika i Márte Dobó i vijećnika Saveza vojvođanskih Mađara (SVM) **Attila Mészáros** koji je počinio to nedjelo na privatnom imanju.

Argumenti koje je Bálint Pásztor tom prigodom iznio u obranu Mészárosa nedvojbeno navode na zaključak da, kada to već ne može biti sam, on tošama želi praviti sve građane koji misle da imaju pravo misliti svojom glavom i koji se još sjećaju da je prošle godine bilo nekakvih izbora. Naime, po interpretaciji Bálinta Pásztora, njegov stranački kolega Attila Mészáros, rušenjem čarde u Selevenjskoj šumi, učinio je bogougodno djelo, jer je na taj način zaštitio svoje sumještane iz Kraljevog Briga, budući da su u njoj (čardi) krov nad glavom pronašli migranti! Drugim riječima, Mészáros se, po Pásztorovom viđenju događaja, u ovom slučaju pojavio kao neka vrsta Supermena koji svojim ili tuđim buldožerom obavlja društveno korisni rad, zamjenjujući ujedno i policiju i tužiteljstvo. Valjda u znak zahvalnosti što je posao obavio umjesto njih niti policija niti tužitelj protiv njega nisu poduzeli ništa (recimo: privođenje, pritvor, davanje izjave i podizanje optužnice), jer je u cijeloj ovoj priči jedino bitno da je riječ o migrantima. A o migrantima, zna se (možete pročitati i u intervjuu), i Pásztor i Mészáros imaju isto mišljenje, s tim što je ovom drugom zapalo obavljanje malo prljavijeg posla, pa je to netko još i smio primijetiti. A kako je i u državi i na lokalnu SVM važan faktor vlasti, što bi se pa policija i tužiteljstvo miješali u to? I njima je – to svakodnevno dokazuju – uloga Toše jednako poznata i ugodna koliko i samom Pásztoru.

Pokazalo se tako i na sjednici Skupštine grada da je riječ »migranti« – baš poput utipkavanja u tražilicu – čarobni pojam za ljude izvan zakona, zbirna imenica za bezlične osobe uz koje se ne može vezati ništa pozitivno. U opisanom, a stvarnom, primjeru dovoljno je samo izgovoriti tu čarobnu riječ pa da nepovredivost privatne imovine prestane važiti, jer se obavlja sveti posao od općeg interesa: čišćenje terena do konačnog rješenja – Europa bez migranata! Ponukan ovakvom obranom pravika Bálinta Pásztora čitatelj s malo mašte lako bi mogao zamisliti situaciju da stanovnici Nose usred noći jave da na jednom salašu, tamo negdje prema *Róka tanyí*, obitavaju migranti i zamole Attilu Mészárosa, onako bunovnog, da brzo navuče svoj rušiteljski kostim, pusti buldožer s lanca, sruši objekt i ostavi preplašene konje da galopiraju okolnim prostranstvom. Ili – ne daj, Bože – da netko, ne mora nužno Mészárosu (ima takvih još), baš negdje ispred stana predsjednika Skupštine grada kaže: »Tamo su migranti!«.

Na žalost, i starija i novija povijest ne jednom je pokazala kolikom se brzinom s riječi prelazi na tijela. Možda upravo tolikom, a i to se ne tako davno dogodilo u Kraljevom Brigu, kao što je lakoća prelaska s rušenja na paljenje imovine. Zarad čistote terena i grijanja duše. A onda ni Tošo više ne pomaže.

Z. R.

Obrazovanje – svjedočanstvo

Od vrtića do fakulteta

*Pri upisu na fakultet, iako sam u obrazovanju na hrvatskom jeziku bila praktično od vrtića, nisam imala nikakvih problema * Kao bivši gimnazijalci i mi možemo reći da je bilo lijepo školovati se na hrvatskom jeziku*

Za ovotjedno svjedočanstvo o cjelovitoj nastavi na hrvatskom jeziku pokušali smo na vrata obitelji **Slavice** i **Franje Skenderovića**. Njihovih četvero djece: **Anamarija**, **Petar**, **Katarina** i **Luka** u obrazovanju na hrvatskom jeziku bili su od samih početaka, neki od njih još od vrtića.

Njima je, kako su naglasili, u sjećanju upečatljivo ostalo njihovo zajedničko odrastanje, školovanje i sve što s tim ide, a tog perioda se rado prisjećaju. Anamarija, sada **Kujundžić**, kao najstarija od djece, nije imala priliku ići u osnovnu školu na cjelovitu nastavu, ali je već u višim razredima osnovne škole pohađala predmet Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture. No, dalje školovanje nastavila je u Gimnaziji **Svetozar Marković** – na općem smjeru, kao kasnije i mlađa sestra i dva brata.

I u školi među svojim

Petar je u cjelovitu nastavu na hrvatskom jeziku došao iz vrtića **Marija Petković-Sunčica**, gdje je bio među prvom generacijom predškolaca koji su izašli iz ovoga vrtića. Tim putem je nastavio i dalje, kroz cjelovitu nastavu u osnovnoj školi, do srednje škole – Gimnazije. Istim putem, od vrtića do fakulteta, nastavili su i Katarina i Luka.

»Rado se sjećamo naših razreda i dragih uspomena, kako u osnovnoj tako i u srednjoj školi. Uglavnom smo se svi međusobno poznavali. S nekima smo išli zajedno u osnovnu školu, dok smo neke poznavali iz crkve ili s orkestra. Drago nam je što smo svi imali dobre učiteljice i kasnije razredne starješine«, kaže Katarina, a Luka se nadovezuje i kaže kako su mu u sjećanju ostali brojni profesori iz srednje škole, od kojih je izdvojio prof. **Jelenu Piuković**, prof. **Elviru Đuraković**, prof. **Mirjanu Crnković**, prof. **Tanju Mijatov**, prof. **Anu Gaković** kao i prof. **Zorana Nagela** koji je bio mentor Anamariji, Katarini i Luki za maturalni rad koji su pisali iz geografije.

»Sama činjenica da se međusobno poznajemo pridonijela je da atmosfera u razredu bude opuštenija i osjećali smo se kao svoji na svome. Mnogo znači kada možeš opušteno i bez ikakvog pritiska otići u školu i tih nekoliko sati lijepo provesti, da nema osjećaja da ne pripadaš toj

Anamarija, Petar, Katarina i Luka

sredini ili da si jednostavno nepoželjan«, kaže Luka, na što se Petar nadovezao i ispričao nam kako je on krenuo u dvije srednje škole usporedno – u Gimnaziju i u Glazbenu srednju školu, ali zbog obveza koje zahtijevaju obje škole, u drugoj godini je odustao od Glazbene srednje škole i nastavio školovanje u Gimnaziji, a danas mu je, kako je rekao, drago što je donio takvu odluku.

Na putu do cilja

Svi četvero su se tijekom razgovora prisjetili kako je bilo lijepo skupa s prijateljima iz razreda odlaziti na zornice, na pobožnost križnoga puta, kao i mise mladih za

mir. Spomenuli su i brojna putovanja i izvan-nastavne aktivnosti, ali i odlaska s prijateljima iz razreda na Susret hrvatske katoličke mladeži u Sisak, Dubrovnik i Vukovar, na Susrete mladih Subotičke biskupije u Bač kao i na Susret katoličke mladeži u Beograd.

»U srednjoj školi sam stekla prijatelje za cijeli život. Drago mi je da sam imala priliku ići u Gimnaziju, i to na hrvatskom jeziku, jer sam tu osim znanja stekla i radne navike. Budući da sam studirala u Hrvatskoj, morala sam položiti i državnu maturu, koja nikada nije bila lagana, pa tako ni danas. No, kao i u svemu, tako je i u studiranju. Upornost i rad se uvijek isplate«, kaže Anamarija.

»Bilo nam je zanimljivo ići u školu i uvijek smo se podudarali u smjenama ili pak u putovanju do škole«, prisjeća se Katarina i pojašnjava kako je Petar jedno vrijeme išao s Anamarijom i Katarinom u osnovnu školu, pa tako kasnije i u srednju, i to u iste smjene, a kasnije im se pridružio i Luka. »Kao najmlađi u obitelji vidio sam njihov put odrastanja. Mislim da su Anamarija, Petar i Katarina itekako utjecali na moj izbor srednje škole. Tu sam kroz njihovo školovanje već bio svjestan što i mene čeka. Imao sam podršku u njima«, kaže Luka.

»Kao što je tada našim roditeljima bilo bitno u kakvoj smo sredini i s kime provodimo vrijeme, i mi smo to vremenom shvatili. Osim njih, koji su nam pružili vjeru i odgoj u obitelji, značilo nam je što smo u osnovnoj i u srednjoj školi mogli bez ikakvih poteškoća ići na sate vjeronauka. Danas smo veoma zahvalni našim roditeljima koji su nam omogućili kvalitetno obrazovanje, da se školujemo na hrvatskom jeziku, završimo Gimnaziju, a potom upišemo fakultete. U osnovnoj školi smo prolazili pored dvije druge škole u kojoj nije bilo isprva nastave na hrvatskom jeziku. Oni su ustrajali i pored putovanja. Pohađali smo usporedno i nižu Glazbenu školu i svi četvero ju završili. Potrebno je puno volje i odricanja kako bi se uspjelo u željama i stići do željenog cilja. Ali imali smo neizmjernu podršku jedni drugih i roditelja. Sada, kad smo već odrasli ljudi, svjesni smo toga«, kaže Katarina.

Kvaliteta u obrazovanju

Nakon završetka Gimnazije, svatko od njih otišao je na drugu stranu daljeg obrazovanja. Anamarija je završila Katoličko-bogoslovni fakultet u Đakovu i sada je magistrica teologije. Predaje vjeronauk u srednjim školama, te u dvije župe kao i na Teološko-katehetskom Institutu u Subotici. Petar je pohađao Visoku tehničku školu u Subotici, smjer termotehnika, a sada se uspješno bavi pravljenjem i montiranjem ventilacijskih sustava, te ima svoj vlastit obrt. Katarina je apsolutna na Poljoprivrednom fakultetu u Novom Sadu, smjer voćarstvo i vinogradarstvo, i trenutno radi u poljoprivrednoj apoteci. Luka je student prve

 Dužijanca 2019. Anamarija, Luka, Katarina i Petar

godine na Visokoj školi strukovnih studija za obrazovanje odgojitelja i trenera u Subotici, a osim studija radi skupa s Petrom.

»Gimnazija, točnije opći smjer, pružio nam je osnovu da se kvalitetno pripremimo za fakultete, a kao što se može primijetiti, svi četvero smo se opredijelili za različite fakultete. Pri upisu na fakultet, iako sam u obrazovanju na hrvatskom jeziku bila praktično od vrtića, nisam imala nikakvih problema. Kao bivši gimnazijalci i mi možemo reći da je bilo lijepo školovati se na hrvatskom jeziku«, kaže Katarina i dodaje: »Budućim roditeljima možemo iz vlastitog iskustva poručiti da se ne trebaju plašiti dijete upisati u cjelovitu nastavu na hrvatskom jeziku, jer je i nama samima u tom periodu odrastanja značilo da smo u zdravoj sredini.«

Kao što smo već spomenuli, usporedno s osnovnom išli su i u Glazbenu školu, te su svi četvero svirali tambure. Tako su nebrojeno puta nastupali na brojnim školskim priredbama, osobito onim božićnim, svirajući, glumeći, pa i pjevajući. Aktivni su i u svojoj župnoj zajednici, a svake *Dugičanke* se oblače (i danas) u bunjevačku narodnu nošnju i to od malih nogu, te su tako dobili ne samo teoretsko nego i praktično znanje o svom identitetu, koje su i ovoga puta posvjedočili.

Ž. Vukov

Ekološka akcija monoštorskih lovaca

Lovištu doprinesi, smeće odnesi

Epidemija koronavirusa utjecala je i na rad lovačkih društava kojima su zabranjene neke od redovitih aktivnosti kao što je održavanje zborova, skupština i akcija brojanja zečeva. Monoštorski lovci, ili točnije dio njih, našli su način da se ipak okupe na otvorenom i da taj susret iskoriste za uređenje dijela svog lovišta. Lovce je »pokrenuo« **Davor Francuz**.

»Akciju smo nazvali 'Lovištu doprinesi, smeće odnesi'. Uz podršku moje i još dvije grupe lovaca obišli smo

nekoliko kilometara terena od sela prema vikend naselju Adice. Odabrali smo taj dio, jer je bio pun smeća, što od vikendaša, što od nesavjesnih poljoprivrednika. Najviše je bilo plastičnih boca, limenki, vreća sa smećem, čak i starih kreveta, guma, kotača. Jednostavno je neshvatljivo što se sve baca iako komunalno poduzeće smeće redovito iznosi, kako iz grada tako i iz Monoštora«, kaže Francuz.

»Kolega i ja smo duž 'lenije' široke tri metra na dužini od 1,5 kilometara napunili dva džaka smeća. Limenke i plastične boce smo posebno odvajali, jer je to otpad za reciklažu. Inače, kada smo u lovu, mi vodimo računa što ostavljamo iza sebe i pokupimo ono što su drugi bacili«, kaže **Ivan Periškić**, jedan od lovaca koji se uključio u akciju čišćenja lovišta.

Nova akcija bit će organizirana uskoro, a plan je da se dio lovišta očisti od alohtonih vrsta rasilinja koje smetaju, kako lovcima tako i divljači.

Monoštorsko lovačko društvo ima pedesetak članova, a lovno područje im je atar od oko 2.000 hektara. Podijeljeni su u pet grupa koje se smjenjuju na lovnim terenima. Z. V.

Poduzetni đurđinski poljoprivrednici

Uredili 30 kilometara zemljanih putova

Poljoprivrednici iz Đurđina pred početak ovogodišnje proljetnje sjetve organizirali su akciju uređenja i ravnjanja atarskih putova. Zemljane ceste u ataru koje sami koriste na taj način prvi puta su uređivali 2017. godine tako da ovoga puta nije bio problem okupiti ljude i strojeve.

»Sada je bilo puno lakše okupiti poljoprivrednike, jer ići sređenim atarskim putom znači manje habanje strojeva, brži dolazak do njiva, što nam u sezoni poljoprivrednih

radova puno znači. Kada je cesta dobra i ravna, do njive se može doći za 10-15 minuta, a ako je cesta loša treba i pola sata, što je velika razlika. Radili smo podijeljeni u grupe tako da je na svakoj strani bilo po dvije tanjurače, valjak, plug. Prvo smo orali, tanjuračama digli, prošli sjetvospremačima da poravnamo i na kraju valjcima smo stisli zemlju«, kaže jedan od inicijatora ove akcije **Filip Ivanković Ivandekić**.

Radove koji zahtijevaju putarske strojeve ipak nisu mogli sami uraditi, ali su za te poslove prikupili novac i angažirali grejder. Na taj način su sredili dio stare pruge Subotica – Crvenka koja prolazi kroz Đurđin. »Od pruge je ostala cesta koju koristimo, ali je sa strane zarasla u korov, bila je puna rupa, a to nismo mogli srediti svojim poljoprivrednim strojevima, pa smo platili i da se i taj dio sredi«, kaže Filip.

Đurđinski poljoprivrednici uredili su oko 30 kilometara zemljanih putova kroz atar. Namjera im je još kupiti dva kamiona tucanika, kako bi se nasule kritične dionice. Filip podsjeća da je obveza lokalne samouprave da novac od zakupa državnog poljoprivrednog zemljišta uloži u poljoprivrednu infrastrukturu, ali, kako kaže, u Đurđinu je do sada nasuto tek oko pet kilometara atarskih putova.

Z. V.

Prodaja vikendica na Fruškoj gori

Velika potražnja, mala očekivanja

»Skočila je cijena i zemljišta i vikendica. Najviše ih kupuju Mitrovčani, ali i ljudi iz udaljenijih gradova: Beograda, Šimanovaca, Novog Sada. Možda je to dobro za turizam, ali ne smatram da ćemo mi mještani fruškogorskih sela imati neke veće koristi od toga«, kaže Matija Poljaković iz Stare Bingule

Vidljivo je da je epidemija koronavirusa značajno utjecala na tržište nekretnina u Vojvodini. To se posebno odnosi na prodaju vikendica na padinama Fruške gore čija je potražnja, ali i cijena u odnosu na prošle godine skočila za 20 do 50 posto. Kupci su uglavnom iz urbanih područja i većih gradova, a njihovo povećano zanimanje za kupovinu kuća i vikendica počelo je prošle godine, kada su ljudi zbog osjećaja socijalne izolacije, ali i zbog zdravijeg načina života, ljepšeg i slobodnijeg odrastanja svoje djece pokušavali naći najbolji izbor za svoju obitelj.

Beočin na cijeni

Najveći interes za vikendice bio je upravo na padinama Fruške gore. Većina ih je prodana u općini Inđija – 52, dvostruko više nego što je bilo prošle godine. No, slično je i u drugim općinama: u Beočinu gdje je prodano 45 objekata, Irigu 22, Srijemskim Karlovcima 28. Najtraženije lokacije su mjesta Popovica, Bocke, Ledinci, Rakovac, ali za njima ne zaostaju nekretnine na dijelu Fruške gore poznatom pod imenom *Rohalj baze*, iznad sela Divoša kod Srijemske Mitrovice. Veći broj vikendica rasprodan je za vrijeme izvanrednog stanja, mada, sudeći prema onome što smo čuli na terenu, potražnja za vikendicama još uvijek je velika. Najviše su zainteresirani ljudi iz Beograda, Novog Sada, Zrenjanina i Srijemske Mitrovice.

Jednog od naših sugovornika, **Vasilija Kekića** iz Čalme, našli smo u njegovoj vikendici u neposrednoj blizini tzv. Partizanskog puta koji vodi ka Novom Sadu.

»Potražnja za vikendicama u ovom dijelu Fruške gore je ogromna i konstantno raste. Mnogi su me došli pitati za vikendice koje se nalaze u blizini moje. Do prošle godine si mogao kupiti vikendicu za šest do sedam tisuća eura, ovisno od lokacije, odnosno nalazi li se bliže glavnom putu ili je uvučenija. Sada su njihove cijene i više nego dvostruke i kreću se od 12.000 do 15.000 eura. Prvi susjedi su mi iz Beograda, a pored njih su ljudi iz Zrenjanina. S druge strane su također Beograđani koji su nedavno kupili vikendicu. Odlučuju li se za kupovinu nepokretnosti zbog čistog zraka ili zbog korone, ne znam, ali je očito da je potražnja za vikendicama mnogo veća nego prije. Mislim da je to dobro za oporavak turizma u ovom dijelu Fruške gore, jer ona nije ni trećinu iskorištena na način na koji bi trebala biti. Prednost ovog podneblja je u tome što se u blizini nalaze manastiri, a i predio je jako lijep. Ovdje smo okruženi borovom šumom, pa je to najčešći razlog što je ovo omiljena destinacija roditelja s malom djecom koji često dolaze ovdje na izlet. Međutim, trebalo bi dosta uložiti u cestovnu infrastrukturu. Vjerujem da će se i to u skoroj budućnosti dogoditi, budući da je sada naseljenost mnogo veća«, kaže Kekić, ističući da je svoju vikendicu kupio zbog velike ljubavi prema prirodi, ali i voćarstvu kojim se u slobodno vrijeme bavi.

Bez optimizma za oporavak sela

Osim veće cijene vikendica, u okolnim fruškogorskim selima skočila je i cijena zemljišta. Do prošle godine hektar zemljišta je, prema riječima mještanina Stare Bingule, na tom potezu koštao 2.000 eura. Sada se cijena zemljišta po hektaru kreće od 4 do čak 6.000 eura.

»Skočila je cijena i zemljišta i vikendica. Većinom ih kupuju Mitrovačani, ali i ljudi iz udaljenijih gradova: Beograda, Šimanovaca, Novog Sada. Možda je to dobro za turizam, ali ne smatram da ćemo mi mještani fruškogorskih sela imati neke veće koristi od toga. Oni dođu za vikend i poslije odmora se vrate svojim kućama. Mi u selu nemamo ni škole, ni trgovine, ni mjesna kancelarija ne radi i 'vikendaši' nemaju razloga dolaziti kod nas u selo. Većinu svojih potrepština donesu iz svojih gradova. Tamo kupuju u tržnim centrima, a od nas seljaka slabo. Mislim da u budućnosti nećemo živjeti bolje, barem ne na ovom podneblju«, kaže **Matija Poljaković**.

Također navodi da je razlog veće cijene zemljišta, priča, taj da će se u blizini njihovog sela otvoriti vinarija te da će se razvijati turizam.

»Ne vjerujem u tu priču. Nisam baš optimističan da ćemo imati neke koristi od toga. Oslanjam se samo na svoje voćnjake i ratarstvo. Time se bavim i od toga živim. Gajim svinje, ali nemam neke velike koristi od toga. Prošle godine je voće dobro rodilo, bila je i cijena dobra. Ove godine se jedino bojim da zbog korone neću moći svoje proizvode odnositi i prodavati na kvantaškoj tržnici u Novom Sadu. Ali snaći ću se nekako, uz pomoć svog truda i rada, kao i do sada«, navodi on.

Krećući se dalje Partizanskim putem prema Neštinu, na dijelu Fruške gore koji nosi ime Kiselj, primijetila sam obor ovaca i djeda koji je bio pored njih. U razgovoru s njim saznala sam da se zove **Milorad Marić**, da je star 86 godina, te da je stalno nastanjen na Fruškoj gori.

»Kupili smo kuću ovdje prije 20 godina. Živim sam, gajim ovce, a sinovi me redovito obilaze i donose mi hranu. Struje ovdje nemam, a vodom se opskrbljujem sa živog izvora. Hranim ovce, sin ih prodaje i od tog novca živim budući da nemam mirovinu. U blizini imam samo jednog susjeda, mada sam čuo da ima zainteresiranih za kupu-

vinu vikendica u blizini. Bilo bi lijepo kada bi ih bilo više. Imao bih s kim se družiti i razgovarati. Nije lako biti ovdje sam.«

Potencijali Fruške gore za razvoj vinskog turizma

Da nade za razvoj turizma na obroncima Fruške gore ima, potvrđeno je na nedavno održanom sastanku. Naime, pokrajinski tajnik za gospodarstvo i turizam dr. **Nenad Ivanišević** i pokrajinski tajnik za poljoprivredu, vodu, privredu i šumarstvo **Čedomir Božić** održali su 6. travnja sastanak radne grupe za gospodarstvo s predstavnicima Udruženja *Srem – Fruška gora*, u prisustvu ravnatelja Fonda *Europski poslovi* AP Vojvodine **Aleksandra Simundrića**. Prvi radni sastanak upriličen je s ciljem jačanja suradnje relevantnih institucija radi maksimalnog korištenja prirodnih resursa Fruške gore za razvoj vinskog turizma, kao i razmatranje mapiranja potencijala ove vinske regije, naročito onih koji su nedovoljno iskorišteni. Ivanišević je tom prilikom rekao kako je taj susret prvi korak ka izradi nove strategije razvoja turizma Vojvodine, te da je neophodno uspostaviti kontakte sa svim važnim subjektima koji bi u narednom petogodišnjem razdoblju trebali pružiti jedinstven turistički proizvod.

»Takav proizvod podrazumijeva dobru turističku infrastrukturu, kvalitetan smještaj i program. Sastavni dio toga su vinari i vinogradari, a gastroturizam će svakako biti dio nove strategije. Ideja je da kroz natječaje Tajništva kreiramo jedinstvena gastro- mjesta kako bismo mogli ponuditi puno, jer to suvremeni turizam i podrazumijeva, kako bi turisti izabrali ono što ih zanima«, rekao je Ivanišević.

Aleksandar Simundrić tom prilikom je istaknuo da je održan sastanak povod da se definira skup subjekata koji će biti uključeni u tu inicijativu, počev od malih i srednjih poduzeća koja gravitiraju ka Fruškoj gori, preko malih proizvođača vina i prehrambenih proizvoda, do ugostitelja koje bi trebalo uključiti u promoviranje tog podneblja kao jedinstvene turističke destinacije.

Sudionici sastanka su također razgovarali i o razvoju turizma, kao izuzetnog gospodarstvenog potencijala, u cilju ekonomskog napretka Vojvodine, o turističkim proizvodima i uslugama, predstavljanju kulturnog naslijeđa. Akcent je bio na promociji Fruške gore kao jedinstvene domaće, regionalne i europske turističke destinacije.

S. D.

Naši gospodarstvenici (XXXVIII.)

Sladak proizvod teškog rada

Nemoguće je raditi dva posla, budući da smo se proširivali s košnicama, donio sam odluku i ostavio posao te se počeo ozbiljnije baviti pčelarstvom * Kad se med vrca, nema toliko pčela, ali sam rad na pčelinjaku odbija ljude

Kalman Sudarević

Prva košnica u obitelji Sudarević, točnije kod **Kalmana Sudarevića**, kupljena je 1981. godine. Tada je u pčelarstvu vidio zanimljiv hobi, koji bi mogao biti pomoć kućnom proračunu, no s obzirom na to da se do tada u njegovoj obitelji nitko nije bavio pčelarstvom, prvi koraci su bili teški.

Sa svakom novom košnicom redalo se znanje, proširenje posla i iskustvo. Danas, 40 godina poslije, gospodarstvo koje vodi skupa sa sinom **Ivanom** broji preko 1.000 košnica. Hobi je prerastao u obiteljski posao u kom su kroz sve prethodne godine svi u obitelji sudjelovali, svatko na svoj način.

Obiteljski posao

»Zaista sam prvu košnicu kupio sa željom da mi to bude hobi. Osamdesetih godina sam bio uposlen i naše tvrtke su dobro poslovale, pa sam se usporedo pomalo bavio i pčelarstvom. Onda su stigle 'čuvane devedesete' i od plaće se nije moglo pristojno živjeti. Kada sam 1996. godine ozbiljnije krenuo u posao, imao sam 100 košnica. Tada se i s time moglo živjeti, jer je bio drugačiji odnos zarade i troškova. No, bitna stavka je i u tome što su tada bili i veći prinosi meda«, priča nam Kalman i pojašnjava: »Suncokret je obilno medio, a danas je sve drugačije. Druge su vrste suncokreta, manje mede i još se na njima vrši selekcija cvjetanja. Suncokret je najranjiviji u fazi cvjetanja i kad se stvara nova vrsta suncokreta, radi se na tome da se smanji period cvjetanja, što nama pčelarima ne pogoduje. Samim time je manji prinos meda«.

U posao oko pčela Kalman je uveo i svoju djecu koji su još kao mali znali što je odricanje zbog posla i koliko pčele zahtijevaju određeno vrijeme. Tako su uz njega radili svi u obitelji, užoj i široj, a danas mu je prva ruka sin Ivan, koji posao preuzima na sebe.

»Dobro se sjećam kako smo radili kad smo bili mali. Na početku, kada i nismo mogli puno pomoći, smo se stalno gurali u posao, a kasnije kada smo bili od pomoći nam je sve bilo teško. Dok su tijekom ljeta naši prijatelji išli na bazen mi smo vrcali med. Uvijek smo tražili neki izgovor da ne moramo ići kod pčela.

Mislim da u tom periodu nismo voljeli ni pčele, niti med, ali tata je našao načina da nas privuče – novcem. Kad smo radili, bili smo za to pošteno nagrađeni. Honorar je bio dobar«, kaže Ivan kroz smijeh i nastavlja: »Kad sam završio srednju školu i uposlio se, manje sam radio s pčelama. Nakon toga od 2012. godine sam se ponovno uključio u rad i krenuo s tatom ozbiljnije raditi – učiti posao. Shvatio sam da je nemoguće raditi dva posla, budući da smo se proširivali s košnicama, tada sam donio odluku ostaviti posao i početi se ozbiljnije baviti pčelarstvom. Imali smo već uhodani posao, neko svoje tržište i 'samo' je trebalo raditi«.

Ivan Sudarević

Da je bilo i da ima što raditi potvrdio je i Kalman:

»Posao je zahtjevan, puno je odricanja i onih takozvanih špiceva kada moraš biti kod pčela bez obzira na kišu, blato, sunce... Da bi imao prinos, moraš biti korak ispred njih i njihovih potreba. Pčele žive po nagonu i jednostavno se mora znati njihova biologija. One su jako uređeno društvo i svatko u košnici zna svoj posao. Kada bi se posao oko pčela mogao rasporediti tijekom cijele godine po malo, onda bi to bilo lagano, ali tako nešto je nemoguće. Ne kaže se za uzalud 'med je svima sladak, samo je pčelaru gorak'«, priča Kalman.

Strah je prisutan među ljudima

Po riječima Ivana, pčele nose na pašu uljane repice, suncokreta, bagrema, duhana..., a tijekom zime prezime kraj Dunava. Prinosi meda ovise najviše od vremenskih prilika, cvjetanja pojedinih kultura, vlažnosti zraka, općenito od same prirode. Sve je teže pronaći livade i poljane, pašnjake ili njive koje nisu tretirane brojnim kemijskim preparatima.

»Za ispašu se snalazimo na razne načine. U dogovoru smo s ljudima koji imaju pogodan prostor kraj napuštenih salaša ili njiva na kojima bi mogli ostaviti košnice. Još jedan važan faktor za to je činjenica da se ljudi boje pčela«, kaže Kalman, a Ivan se nadovezuje: »Taj problem se

javlja i kad trebamo naći ljude koji bi radili. Kad se med vrca, nema toliko pčela, ali sam rad na pčelinjaku odbija ljude. Ako i nađemo nekoga, tako smo već prolazili, ljudi kada nauče posao, se osamostale, kupe sebi košnice i krenu u vlastiti posao«.

Kod vrcanja meda imaju nekoliko žena koje pomažu i rade, a u ovaj posao se uključila i Ivanova supruga **Marijana**. Jasno je da se oko posla motaju i njihova djeca **Martin** i **Iva**, koji nemaju strah od pčela, a imali su i bliski susret s njima.

»Da, jednostavno su se motali oko nas i oboje su ih već pčele ubole. Sada znamo da nisu alergični, te vjerujem da će i oni u tome odrastati kao što sam i ja, a tko zna možda će jednoga dana i nastaviti ovaj posao«, kaže Ivan.

Ulaganje u mehanizaciju

Danas je rad olakšan uz pomoć raznih suvremenih strojeva, a prije četiri, kada su kupili kamion su pojednostavili i selidbu pčela.

»Ovu količinu košnica teško da bi mogli svladati bez strojeva. Sada su sve košnice paletirane i s kranom se utovaraju na kamion. Što je lakše i brže«, kaže Ivan.

Cijena meda kreće se od 600 do 800 dinara u zavisnosti od vrste, no po riječima sugovornika to nije realna cijena, a razlog tomu je što umjetni ili falsificirani med obara cijenu, osobito na inostranom tržištu.

»Mnogi ljudi govore kako je med danas postao luksuz. Cijena meda je takva, jer ga nema dovoljno. Iako se danas dosta rade analize meda, na tržištu je prisutan i miješani, pa i falsificirani med. Nama je bitno da imamo kvalitetan i čist med, te da možemo garantirati za svoj proizvod«, kaže Ivan koji se i nadalje planira baviti ovim poslom, no u budućnosti želi smanjiti broj košnica, jer kako su oba sugovornika rekla: za dvojicu je ovo previše.

Pčelarstvo **Sudarević** svoje proizvode prodaje od doma, na Mliječnoj tržnici, te na tržnici u Đurđinu, a veći dio toga ide za izvoz. Kao i drugi pčelari, i u ovom obiteljskom gospodarstvu u ponudi ima i brojnih drugih proizvoda od meda.

Tijekom razgovora saznali smo puno detalja i zanimljivih podataka. Neki od njih su da ispod 15-18 stupnjeva (vani) nije preporučljivo otvarati košnice, da je košnica iznutra obložena propolisom koji je prirodni antibiotik te je ona sterilna, da se pčele tijekom zime skupe u roj u obliku lopte i da je u sredini iste pčela matica, s početka jeseni pripremaju svoj stan za zimu i prave od meda takozvani medni vijenac koji izgleda kao svod od pećine i tako imaju potrebnu hranu. Pčele žive po instinktu, a one koje ne poštuju pravila jednostavno uginu. U »tuđu« košnicu može ući samo pčela puna nektara, teška i umorna. Ako je prazna, druge košnice je neće primiti iz razloga jer misle da je došla krasti, što znaju raditi.

Za kraj, savjet iskusnih: kad vam priđe pčela, nemojte mlatarati rukama i braniti se nego se polako treba pomaknuti od nje. I ona će otići i neće ubosti. Zanimljiv je podatak da ih džemper iritiraju i da onda znaju napasti.

Ž. Vukov

Objavljen 15. svezak *Leksikona podunavskih Hrvata*

SUBOTICA – Iz tiska je izašao 15. svezak *Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevac i Šokaca*. U ovome svesku, koji obuhvaća slova L, Lj i dio slova M (M-Mal) – od članka »laboška« do povjesničara **Gojka Malovića**, na 162 stranice 42 autora napisalo je ukupno 165 leksikonskih članaka, koje prati 13 uputnica i 96 ilustracija. Na koncu sveska, nalazi se 11 članaka i 5 ilustracija kojima se dopunjuju raniji svesci.

Foto natječaj *Hrvatska u srcu*

ZAGREB – Udruga *Ponos domovine* iz Zagreba poziva zainteresirane učenice i učenike na sudjelovanje u nagradnom natječaju za izložbu fotografija na temu *Hrvatska u srcu*. Cilj i svrha natječaja je potaknuti sudionike na fotografiranje tema koje nas povezuju s matičnom ili vlastitim domovinom. Pritom možda netko otkrije u fotografiji novi hobi, štoviše otkrije svoj prikriveni talent te nauči pažljivo promatrati i uočavati zanimljive detalje u jednostavnim i svakodnevnim situacijama.

Fotografije se šalju elektroničkom poštom na mail: info@ponosdomovine.hr. Uz fotografije potrebno je ispuniti i poslati prijavnicu u PDF formatu koja je sastavni dio ovog natječaja (dostupna na internetskoj stranici udruge www.ponosdomovine.hr), a dopušteno je prijaviti maksimalno tri fotografije. Fotografije moraju biti u jpg formatu, minimalne rezolucije 300 dpi-a i najmanje 2.000 piksela. Također, fotografije ne smiju biti skinute s interneta, tuđe i do sada objavljene. Poslane fotografije ne vraćaju se autorima.

Natječaj je otvoren do 30. svibnja 2021. godine. Odbраних 25 fotografija bit će objavljene na internetskoj i Facebook stranici udruge *Ponos domovine* te na prigodnoj izložbi u Zagrebu što ovisi o epidemiološkoj situaciji tijekom lipnja 2021. godine. Za autore pet najuspješnijih fotografija osigurane su vrijedne nagrade (novčani bon Banka Kovanica od 500 kuna, oprema za planinarenje i hodanje, prijenosni disk i pametni sat).

Najveći natječaj za kulturu ikada u Novom Sadu

NOVI SAD – U cilju upotpunjenja programa koji će biti realiziran tijekom godine titule projekta *Novi Sad – Eu-*

ropska prijestolnica kulture, te poticanja uključivanja lokalne i nacionalne scene u kulturni projekt od nacionalnog značaja, Fondacija *Novi Sad 2021.* raspisala je četiri faze natječaja za ukupno osam programskih lukova projekta. Od ukupno 308 pristiglih prijava, povjerenstvo je odabralo 111 programa za koje je u 2022. godini opredijeljen ukupni iznos od 185,4 milijuna dinara. Među ostalim, sredstva je dobila i Zaklada *Spomen dom bana Josipa Jelačića* iz Petrovaradina za projekt *Dječja opera Franje Štefanovića* (1.050.000 dinara). Taj program bit će izveden u okviru programskog luka *Budućnost Europe*.

Cjelokupni rezultati natječaja dostupni su na internetskoj stranici EPK-a: www.novisad2021.rs.

Hrcko i Kužiš?!: Natječaj za poeziju i prozu

SUBOTICA – Dječji i omladinski časopisi *Hrcko* i *Kužiš?!* raspisali su natječaj za literarne radove pod sloganom: »Budi pisac, pjesnik budi / Nek riječi polete iz grudi, u sebi maštu probudi!«.

Radovi (pjesma, proza u obliku kratke priče) mogu biti pisani hrvatskim standardnim jezikom, te mjesnim hrvatskim govorima (bunjevačka i šokačka ikavica).

Pjesme ili priče šalju se na e-mailove: hrcko@hrvatskarijec.rs ili kuzis07@gmail.com.

Prvi rok za slanje radova je kraj školske godine, a drugi do 20. rujna 2021. godine.

Autori najboljih radova bit će nagrađeni na *Danima hrvatske knjige i riječi – danima Balinta Vujkova* u listopadu. Čeka vas iznenađenje!

Uz svoj rad(ove) potrebno je poslati sljedeće podatke: ime i prezime, razred, naziv škole i mjesta, ime i prezime učitelja, nastavnika ili profesora (mentora).

Organizatori natječaja su: NIU *Hrvatska riječ*, Hrvatsko nacionalno vijeće, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata i Hrvatska čitaonica Subotica.

Rajićev govor u Zagrebu, Seljačko-demokratska koalicija u Šidu

10. travnja 1912. – *Mitrovački glasnik* javlja da je *Hrvatski branik* promijenio ime u *Mitrovački glasnik*, iz razloga što nije mogao položiti osigurninu, te da će od sada izlaziti kao list za pouku, trgovinu, obrt i gospodarstveno štivo, dok se neće baviti političkim pitanjima.

11. travnja 1940. – *Hrvatski dnevnik* piše da je u Gakovu održana konferencija pristaša HSS-a, kojoj je prisustvovao predsjednik mjesne i kotarske organizacije iz Sombora **Grga Vuković**. Za predsjednika organizacije HSS-a u Gakovu izabran je ugledni posjednik **Antun Rom**, po narodnosti Nijemac.

12. travnja 1896. – *Subotičke novine* pišu da je somborski tiskar **Nesto Bošnjak** sastavio jednu dosjetljivu spravu. »On stane na stol i pomoću svoga pronalaska hitro ga nestane isprid očiju gledaoca«. Ovaj izum Bošnjak je prodao za 1000 maraka (500 forinti) tvrtci *Borwig & Horster* iz Dresdena.

14. travnja 1906. – *Fruškogorac* piše da Odbor petrovaradinskih gospođa za Strossmayerov spomenik u Zagrebu priređuje 21. travnja u Petrovaradinu u gostionici

14. travnja 1927. – *Neven* piše da su 26. veljače 1927. bunjevački Hrvati koji studiraju u Zagrebu osnovali svoj klub Hrvatsko akademsko društvo *Bunjevac*.

14. travnja 1940. – *Hrvatski dnevnik* piše da je 13. travnja delegacija bačko-baranjskih Hrvata na čelu s **Josipom Vukovićem Đidom** posjetila u Zagrebu hrvatskog bana **Ivana Šubašića**, predsjednika HSS-a **Vladka Mačeka**, gradskog povjerenika **Matu Starčevića** i nadbiskupa **Alojzija Stepinca**.

15. travnja 1938. – *Subotičke novine* pišu da na drugi dan Uskrsa subotički biskup **Ljudevit Budanović** odlazi u Rim kod pape **Pija XI.**, gdje će izložiti stanje Bačke apostolske administrature.

15. travnja 1940. – *Hrvatski dnevnik* donosi govor **Blaška Rajića** održan 13. travnja u velikoj koncertnoj dvorani u Zagrebu u sklopu Dana bačko-baranjskih Hrvata. Rajić je između ostaloga rekao da su Bunjevci i Šokci »Hrvati oduvijek, Hrvati do vijeka«.

15. travnja 1940. – *Hrvatski dnevnik* javlja da je 14. travnja u najistočnijem kotaru banovine Hrvatske, u Šidu, održana velika manifestacijska skupština Seljačko-demokratske koalicije sastavljene od Hrvatske seljačke stranke i Samostalne demokratske strane (hrvatski Srbi). Na skupštinu je došlo preko 20.000 ljudi. Glavni tajnik HSS-a **Juranj Krnjević** održao je govor na tribini, koja je podignuta pred grkokatoličkom crkvom.

16. travnja 1925. – *Neven* piše da su 3. siječnja 1925. bez ikakve sudske odluke uhićeni prvaci Hrvatske republikanske seljačke stranke u Subotici **Ivan Tolj**, **Tomo Matković** i **Grga Dedin**. Policija je Tolja tukla u hodniku, a Dedina u detektivskoj sobi. Tolju je oduzela koncept radnje o biskupu Antunoviću, za koju je on dobio od odvjetnika **Babijana Malagurskog** 1000 dinara a od bivšeg gimnazijskog profesora **Dragoslava Đorđevića** pozitivnu ocjenu.

16. travnja 1937. – *Subotičke novine* pišu da je 9. travnja nepoznato lice ili više njih u 10 sati navečer razbilo nekoliko okana na prozorima Hrvatskog doma u Somboru. Hrvatsko kulturno društvo *Miroљub* je uložilo kod mjesne policije zahtjev za zaštitu svoje imovine, ali krivci nisu pronađeni.

16. travnja 1971. – *Hrvatski tjednik* donosi članak **Geze Kikića** o velikom narodnom tribunu bačkih Hrvata **Ambroziju Šarčeviću** (1820. – 1899.)

U korist Strossmayerovog spomenika
priredjuje gospojinski odbor u subotu dne 21.
o. mj. u gostionici „Bijelom volu“ koncert
sa predstavom i plesom.

Raspored:

1. Jovan Hranilović: „Proslava“. Govori
gdjica Slava Mallin.
2. „O Strossmayeru“. Predavanje Jovana
Hranilovića.
3. „* * * „Ljubi me!“ Pjeva mješoviti zbor
hrv. pjevačkoga društva „Neven“ uz pratnju
glazbe.
4. Vrebradić: „Još malo pa ništa“. Uda-
ru tamburaški kvartet.
5. „* * * „Slava Strossmayeru!“ Govori če-
tirigodišnja Razina Herceg.
6. I. p. Zaje: „I' boj, u boj!“ Pjeva mu-
ški zbor „Nevena“ uz pratnju glazbe.
7. Nikola Milan: „Bez brkova.“ Vesela
igra u 1 činu.

Glazba domaća c. i kr. vojničke pukovnije
br. 70.

Ulazne cijene: od osobe 1 K 50 f., a od
obitelji 4 K. Početak točno u 8¹/₂ sati na veče.
Radi plemenite svrhe primaju se predplate
sa zahvalnošću.

K *bijelom volu* koncert s predstavom i plesom. O Strossmayeru će govoriti **Jovan Hranilović**, grkokatolički svećenik iz Novog Sada.

In memoriam: Milovan Miković (1947. – 2021.)

Neizbrisiv trag u književnosti i kulturi

*Njegovim odlaskom nije otišao samo jedan književnik, intelektualac, erudit, već odlazi i dio nas i naše Subotice, kazao je Dragan Rokvić * Miković je bio zarobljenik svake vrste riječi – od one pjesničke, prozne, dramske, kritičke do novinarske i uredničke, rekla je Katarina Čeliković*

Književnik, urednik i publicist **Milovan Miković** preminuo je prošlog petka, 9. travnja, u Subotici, u 74. godini, nakon duže i teške bolesti. U književnom i kulturnom životu bio je aktivan više od pola stoljeća, pišući i uređujući praktički do posljednjih dana života. Rezultat toga je dvadeset objavljenih mu knjiga (poezija, eseji, romani, studije, publicistika) dok kao urednik potpisuje više od 150 naslova.

Kako se moglo čuti i na komemoraciji, Mikovićev legat ima dvostruki značaj. Naime, obnašajući važne gradske

dužnosti vezane za informiranje i kulturu, ali i kao književnik, svojim radom i djelima ostavio je važan trag u životu Subotice. Isto tako, svojim književnim djelima i istraživanjima (eseji, antologije...), zadužio je i kulturu vojvođanskih Hrvata.

Radio, novine, časopisi

Rođen je 1947. u Subotici, gdje je završio osnovnu i srednju školu. Jedan je od utemeljitelja Radio Subotice

(1968.), gdje je isprva spiker-novinar, potom novinar, te urednik, a potom glavni i odgovorni urednik programa na srpsko-hrvatskom jeziku. Godine 1983. postaje zaposlenik Novinsko-izdavačkog poduzeća *Subotičke novine*. U tom poduzeću radi kao urednik književnog časopisa *Rukovet* (1983.-1994.) i izdavačke djelatnosti. Od travnja 1992. je glavni i odgovorni urednik tjednika *Subotičke novine*, a od siječnja 1994. također i ravnatelj poduzeća, do listopada 2003. godine.

Od 2004. do 2021. bio je glavni urednik časopisa za književnost, umjetnost i znanost *Klasje naših ravni* (uredio je 56 svezaka). Od 2005. do 2013. bio je urednikom nakladničke djelatnosti Novinsko-izdavačke ustanove *Hrvatska riječ* iz Subotice. Kako je u jednoj izjavi kazao, nimalo slučajno prva objavljena knjiga u toj nakladi bila je pjesnička zbirka **Vojislava Sekelja** znakovita naslova – *U izmučenim riječima*.

Književni rad

Prve pjesme stvara i objelodanjuje 1965. godine, a pjesničke, prozne tekstove i kritiku objavljuje u književnoj periodici od 1967. godine. Prvu knjigu, zbirku pjesama *Ispitivanje izdaje*, objavljuje 1989. godine. Od tada do 2021. objavljeno mu je ukupno 20 knjiga. Uz već spomenutu, to su: *Iza ne* (zbirka pjesama), *Avaške godine – rhotine poeme u nastajanju* (zbirka pjesama), *Az árulás vizsgálat* (zbirka pjesama), *Metež* (zbirka pjesama), *Praznina* (zbirka pjesama), *Koreni stvari* (zbirka pjesama), *Grad je reč* (eseji), *Život i smrt u gradu* (eseji), *Iznad žita nebo* (eseji), *Slušaj; zemlja, riječi* (poezija), *Razgovori s Antom Sekulićem* (intervjui i razgovori, koautorstvo s **Andrijom Kopilovićem**), *Jeduci srce žive zvijeri* (zbirka pjesama), *Prah obiteljske srebrnine* (zbirka pjesama), *Otići nekamo* (roman), *Nocturno* (roman), *Motrišta, rasprave, ogledi* (eseji i studije), *Idemo li večeras u kazalište?* (tekstovi o kazalištu), *Među mnoštvom lica – o pjesništvu vojvođanskih Hrvata u XX. stoljeću* (antologija) i *Potonulo ušće* (roman). Antologija *Roman u književnosti Hrvata u Vojvodini* objavljena mu je kao temat u osječkom časopisu *Književna revija*.

U mladosti je pisao na srpskom jeziku, a prve tekstove na standardnom hrvatskom objavljuje od početka 90-ih godina. Stvarao je i na dijalektu – ikavici bunjevačkih Hrvata u Bačkoj. Među čitateljima vjerojatno je najpoznatiji po poemu *Avaške godine*, pisanoj upravo na ikavici. Knjiga je doživjela više izdanja; prvo je tiskano u Rijeci 1991. a peto, prošireno izdanje objavila zagrebačka *Dora Krupićeva* 2005. godine.

Zastupljen je u nekoliko pjesničkih antologija u Srbiji i Hrvatskoj. Bio je član Društva književnika Vojvodine i Društva hrvatskih književnika.

Urednički rad i nagrade

Radeći prije svega u NIP-u *Subotičke novine* i NIU *Hrvatska riječ*, ali i za udruge – ogranak Matice hrvatske u Subotici i Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost

Ivan Antunović, uredio je više od 150 knjiga.

Bio je suradnik Leksikografskog zavoda *Miroslav Krleža* iz Zagreba na projektu *Hrvatske književne enciklopedije* i Vojvođanske akademije nauka i umetnosti iz Novog Sada na projektu *Enciklopedije Vojvodine*.

Za književni rad dobio je više priznanja: *Antuševu nagradu* (1999.), nagradu *Dr. Ferenc Bodrogyári* za knjigu eseja *Život i smrt u gradu* (2000.) te Nagradu za životno djelo na području književnosti koju dodjeljuje Organizacijski odbor *Dana hrvatske knjige i riječi – Dana Balinta Vujkova* (2012.). Za knjigu *Prah obiteljske srebrnine* dobio je trijenalnu nagradu Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata *Antun Gustav Matoš* za najbolju knjigu poezije od 2014. do 2016. godine. Uredništvo *Klasje naših ravni* na čelu s Mikovićem dobilo je nagradu *Dušan Lopašić* koja se dodjeljuje časopisu u izdanju ogranka Matice hrvatske.

Nenadoknadiv gubitak za Suboticu

Komemoracija u povodu Mikovićeve smrti održana je u ponedjeljak, 12. travnja, u Subotici, u organizaciji NIU *Hrvatska riječ*. O Mikovićevom djelu na komemoraciji su govorili glavna i odgovorna urednica tjednika *Hrvatska riječ* **Zlata Vasiljević**, urednik rubrike kultura u tom tjedniku **Davor Bašić Palković**, književnik i v. d. urednika nakladničke djelatnosti NIU *Hrvatska riječ* **Zvonko Sarić**, ravnatelj Gradske knjižnice Subotica **Dragan Rokvić**, u ime više hrvatskih institucija i udruga (Hrvatskog nacionalnog vijeća, Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, Hrvatske čitaonice, Katoličkog društva *Ivan Antunović* i HKC-a *Bunjevačko kolo*) obratila se **Katarina Čeliković**, u ime Grada Subotice članica Gradskog vijeća zadužena za kulturu **Milanka Kostić**, dok je u ime Matice hrvatske Subotica govorio **Stipan Stantić**. Stihove iz poznate Mikovićeve poeme *Avaške godine* kazivala je **Nevena Mlinko**.

Ravnatelj Gradske knjižnice Dragan Rokvić je ocijenio kako je Mikovićev odlazak velik i gotovo nenadoknadiv gubitak za grad Suboticu.

»Milovan je bio vrlo specifična ličnost književnog, kulturnog, ako hoćete i političkog života grada. Nije moguće u ovom kratkom vremenskom roku nabrojati sve žanrove i formate, pravce i duhovna interesiranja Milovanova tijekom pedeset godina stvaralaštva. Njegovim odlaskom nije otišao samo jedan književnik, intelektualac, erudit, već odlazi i dio nas i naše Subotice, jer, plašim se, a mislim da ću biti u pravu, neće biti mnogo onih koji će posvjedočiti i tako precizno uočavati osnovne točke grada, osnovne naše preokupacije, kao što je Milovan to činio. Neće biti gotovo nemoguće zaboraviti sve što je Milovan dao gradu. Osim materijalnog, književnog i intelektualnog opusa, Milovan je bio i svjedok jedne epohe koja polako nestaje, a njegov odlazak osjećat će se još više kako vrijeme bude prolazilo. Takva pojava na književnom i kulturnom horizontu, koliko je meni poznato, u dogledno vrijeme u budućnosti bit će neponovljiva«, rekao je Rokvić.

Zarobljenik riječi

Stručna suradnica za kulturne projekte i programe ZKVH-a i predsjednica Organizacijskog odbora *Dana hrvatske knjige i riječi* – *Dana Balinta Vujkova* Katarina Čeliković je ocijenila kako je Miković bio zarobljenik svake vrste riječi – od one pjesničke, prozne, dramske, kritičke do novinarske i uredničke.

»Od šezdesetih je godina prošloga stoljeća Milovan pisao, objavljivao, uređivao, ponekad i više no što se moglo očekivati. Činilo se kako ga riječi ne puštaju, postao je zarobljenik svake vrste riječi – od one pjesničke, prozne, dramske, kritičke do novinarske, uredničke... U susretima s njim, napose u godinama njegove mirovine, čuo se vapaj i želja da se objavi knjiga o kazalištu, roman, antologija pjesništva. I čuo se strah – hoću li stići? (...) I danas će zazvučati njegova *rič* za kojom je tragao, koju je živio, kojoj je bio u potpunosti posvećen. Ako nam se učini da je ta *lipa i čista rič* pronašla u nama svoj stan – postala je carica, kako je to i Milovan želio«, rekla je Čeliković.

Književnik Zvonko Sarić govorio je o suradnji i poznavanju s Mikovićem, kojega je upoznao daleke 1988. i koji mu je kao urednik objavio prve pjesme u periodici te kasnije i prvu knjigu.

»Milovan je davao dinamiku književnom stvaralaštvu u Subotici, živio je u, blago rečeno, turbulentnim vremenima, a njegovo književno djelo svjedoči o njemu kao čovjeku koji je bio s nama punog srca, dok nije krenuo k nebu neba«, naveo je Sarić.

Predsjednik Matice hrvatske Subotica Stipan Stantić je na komemoraciji kazao kako je Milovan stvarao kao da je shvaćao stihove **Antuna Branka Šimića** iz pjesme *Opomena* gdje se kaže: »Čovječe, pazi da ne ideš malen ispod zvijezda ... Mjesto u prah, prijeđi sav u zvijezde«.

Matica hrvatska: Veliki kulturni doprinos

Povodom Mikovićeve smrti, pismo sućuti njegovoj obitelji i ogranku Matice hrvatske u Subotici uputilo je Predsjedništvo Matice hrvatske iz Zagreba.

»Milovan Miković, ugledni član Matice hrvatske, autor značajnih knjiga, urednik izdanja Ogranka Matice hrvatske u Subotici te glavni urednik časopisa *Klasje naših ravni*, ostat će u neizbrisivom sjećanju po književnom i cjelokupnom kulturnom doprinosu. Kroz djelovanje u Ogranku Matice hrvatske u Subotici oplemenio je našu instituciju svojim radom, intelektualnošću, srčanošću i predanošću. Kao svestranom intelektualcu, koji je svoje hrvatsko nacionalno određenje pokazivao aktivnim sudjelovanjem u kulturnom životu zajednice, promičući najviše kulturne vrijednosti, dugujemo mu vječno poštovanje i zahvalnost«, navodi se u dopisu.

»Milovan je zaista postao naša zvijezda koja će još dugo sjati, kako u književnosti, tako i među nama ljudima«, rekao je Stantić.

Članica Gradskog vijeća Subotice zadužena za kulturu Milanka Kostić rekla je kako će se Mikovićev lik i djelo ostati za pamćenje.

»Sve što je učinio za grad Suboticu nadamo se da će neke buduće generacije nastaviti njegovati i poštovati«, rekla je ona.

Milovan Miković sahranjen je u ponedjeljak, 12. travnja, na Bajskom groblju u Subotici.

D. B. P.

In memoriam

Josip Ivanković (1957. – 2021.)

U subotu, 10. travnja, od posljedica virusa Covid 19, u Subotici je u 64. godini preminuo bivši vijećnik Hrvatskog nacionalnog vijeća, osnivač političkih organizacija i udruga vojvođanskih Hrvata i gospodarstvenik **Josip Ivanković**.

Rođen je 1964. u brojnoj obitelji oca **Grga** i majke **Kate**, rođ. **Stantić**. Osnovnu i srednju školu završio je u rodnom gradu, kao i Ekonomski fakultet, stekavši zvanje diplomirani ekonomist.

Kao ugledni i aktivni član, bio je kandidat Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini na lokalnim i pokrajinskim

izborima 1992. godine. Koncem 1990-ih osnivač je Hrvatskog narodnog saveza, čiji je i kandidat za izbore za Skupštinu općine Subotice u okviru koalicije Demokratska opozicija Srbije – DOS-a u rujnu 2000. godine. Na istima je izabran za vijećnika Skupštine općine Subotica. Kao vijećnik SO Subotica, bio je i elektor na izborima za prvi saziv HNV-a, a kao kandidat liste koju je predvodio Forum hrvatskih institucija i organizacije izabran je i za vijećnika HNV-a (2003. – 2010.)

Osnivač je Instituta *Ivan Antunović* i višegodišnji član njegovih upravnih tijela, zatim *Pučke kasine 1878.*, čiji je predsjednik bio u dva mandata i glavni urednik *Glasnika Pučke kasine*, Ogranka Matice hrvatske Subotica te član Hrvatskog akademskog društva.

Sahranjen je u utorak, 13. travnja, na Bajskom groblju u Subotici.

Izložba crteža Ružice Miković Žigmanov u Novom Sadu

Likovna igra slučajnog i namjernog

Izložba crteža **Ružice Miković Žigmanov** mogla se pogledati od 7. do 13. travnja u Kulturnoj stanici Svilara u Novom Sadu. Subotička likovna autorica izložila je ukupno 128 radova – malih apstrakcija u obliku kvadrata, objedinjenih u grupama od po 16 komada.

Na otvorenju izložbe Miković Žigmanov je naglasila ponos i zahvalnost na pruženoj mogućnosti i prilici da ove radove premijerno prikaže u Svilaru i u Novom Sadu.

»Čast mi je izlagati u ovako suvremenom prostoru, kulturnom, umjetničkom, kreativno-poticajnom ambijentu. Grad Novi Sad je zaslužen dobio titulu Europske prijestolnice kulture, tako da je i ova izložba zabilježena na široj mapi kulturnih događanja, što mi je opet velika čast«, kazala je ona.

Intimne priče i skrivene poruke

Osim autorice, na otvorenju izložbe govorili su i upravitelj Fondacije *Spomen-dom bana Josipa Jelačića* **Darko Polić** koji se osvrnuo na značaj Svilaru u kojoj je izložba prikazana, dok je profesor novosadske Akademije umjetnosti mr. **Darko Vuković** otvorio izložbu naglašavajući vrijednost i posebnost prikazanih crteža.

»Ružičin rad pratim nekoliko godina i uvijek sam imao neke komentare i izmjene. Međutim, ovi radovi su u meni izazvali neočekivane emocije i veliki šok. Kada sam vidio te crteže, bio sam više nego ugodno iznenađen. Svaki crtež ima vrlo intimnu priču i skrivene poruke. Crteži su nabijeni asocijacijama, emocijama, vrlo snažnom ekspresijom, dok je figuracija vrlo mudro izbegnuta. Ti crteži su postali jedna cjelina, priča, koju svatko može čitati na svoj način, a ja sam ih doživio kao neku vrstu iščitavanja snova«, kazao je Vuković.

Odnos crne i bijele

Autorica kaže kako su izloženi radovi nastali u akriliku tehnicom, isprobavajući odnos crne i bijele boje te kako su imenovani crtežom kao širim pojmom, premda ih je, uvjetno rečeno, crtala špaklom.

»Odabirom slobode, oslobođena usiljene preciznosti i realističnosti, vođena spontanošću, intuicijom, prvobitno bih krenula u priču iz nekoliko kapljica crne boje, da bih im na kraju suprotstavljala bijelu. Slike su nastajale iz slobode, mog apstraktnog mišljenja, iz mog unutrašnjeg stanja. Nekad je to bio rezultat slučajnih asocijacija, koje bih, ukoliko bi mi se dopale, u daljnjem radu na crtežu konkretizirala, a nekad namjernih ukoliko bi me nešto potaklo u tom trenutku da upravo to naslikam. Uglavnom,

za mene je to bila zanimljiva igra preplitanja slučajnog i namjernog, koja je trajala od studenog prošle godine sve do vremena uoči izložbe«, kaže Miković Žigmanov.

Dodaje i kako su prije publike njezine radove pogledale likovno kompetentne osobe: profesor mr. Darko Vuković kao i profesor dr. **Aleksandar Botić** s novosadske Akademije umjetnosti, od kojih je dobila vrlo pozitivnu kritiku i poruku da crteže javno predstavi.

Ružica Miković Žigmanov slikanjem se aktivno počinje baviti 1995., kada u Subotici pohađa sate kod likovnog pedagoga **Stipana Šabića**. Sudjelovala je na brojnim skupnim izložbama i likovnim kolonijama, a ovo joj je prva samostalna izložba. Članica je Hrvatske likovne udruge *Croart* iz Subotice. Osim slikanjem, bavi se ilustracijama.

Kristina Ivković Ivandekić /
Foto: Kulturna stanica *Svilara*

Predstavljanje župe sv. Jurja, Vajska i sv. Ilije, Bođani

Važno je »posijati«

U nedavnom obilasku Vajske nemoguće je bilo ne posjetiti župnika koji je središnja ličnost u svakom manjem mjestu, pa tako i u ovome. Župa sv. Juraj u Vajskoj i župa sv. Ilije u Bođanima imaju zajedničkog župnika – vlč. **Vinka Cvijina**. No, budući da smo ga posjetili u Vajskoj, razgovor se odvijao više o tome mjestu.

Župa sv. Jurja, datira od 1788. godine, a prvi župnik bio je franjevac **Filip Mihaljević**. Temeljni kamen za sadašnju zgradu crkve položen je 1840., a 1842., je završena i posvećena na kirbaj 23. travnja. Posljednja velika obnova, koju je vodio i realizirao prethodni župnik vlč. **Josip Kujundžić**, kada je obnovljena crkva izvana i iznutra, urađena je 2009. godine. U tom periodu obnovljena je i crkva u Bođanima.

Vajska danas

Vajska danas ima oko 2.000 stanovnika, od kojih je po riječima župnika Cvijina, oko 1.000 vjernika.

»Od današnjih vjernika, grubo rečeno, pola je Roma, a pola Hrvata, malo Mađara, te nekoliko slovačkih obitelji. Prosječan broj aktivnih vjernika na nedjeljnim svetim misama je oko 100 ljudi, koji su u velikoj većini Hrvati. Romi koji su se doselili u ovo mjesto su se priklonili vjeri Katoličke crkve. Danas su u velikom broju upravo romska djeca naši prvopričesnici, krizmanici, pa i ministranti«, priča vlč. Cvijin i pojašnjava kako rad s romskom djecom zahtijeva malo drugačiji pristup.

»Dijete je dijete. Živo, veselo, razdragano, jednostavno: divno! Međutim, našu djecu češće treba smirivati nego animirati«, kaže uz smijeh vlč. Cvijin i dodaje »Većina romske djece nema čvrstu katoličku tradiciju i odgoj. Puno su slobodniji i zanimljivo je da tamo odlazak u crkvu češće forsiraju djeca nego li roditelji. Ne smijemo zaboraviti i drugu djecu i mlade koji su prisutni i aktivni u životu naše župe, međutim velika većina njih kada primi sakramente više ne dolazi u crkvu, ali rado se dolaze družiti, vole svoju crkvu i poštuju župnika. Računam na to da mi sada sijemo, a što će se primiti, to prepuštam dragom Bogu. Zapravo, zadatak nas vjernika je naviještati i živjeti Božju riječ, bez obzira na to koje je boje čovjek ili što je po nacionalnom opredjeljenju. Kao i bez obzira na to koliko će biti prisutan. Ako bismo to gledali po tome ima li smisla, onda Isus ne bi nikada ni krenuo prema nama.«

Suživot je moguć

Budući da djeca imaju vjeronauk u osnovnoj školi, koji je izborni predmet, u župi imaju pripremu za sa-

kramente. Kada smo se dotakli vjeronauka za mlade, naš sugovornik nas je upoznao sa situacijom u ovome mjestu.

»Kada govorimo o mladima, i ovdje moramo napraviti malu razliku u promatranju. Nakon osnovne škole, mladi iz Vajske odlaze na dalje školovanje u srednju školu u Palanku, Novi Sad, Sombor, Bač. Što se tiče romske omladine, manjina upisuje srednju školu, a većina radi i usmjereni su na brak i stvaranje obitelji. Mentalitetom su drugačiji. Mladi koji sa 16-17 godina sklapaju brakove te uz svoje roditelje vode brigu o egzistenciji, bebi, hrani...«, pojašnjava vlč. Cvijin.

U razgovoru s njime doznali smo i kako je u ovome mjestu puno nacionalno mješovitih brakova u kojima je najvi-

še slučajeva da svatko zadrži svoju vjeru, koja najčešće u praksi nije vidljiva. Među probleme mogli bi svrstati i činjenicu da se ljudi lako oduče od crkve, ali i sporne međuljudske odnose.

»U malenim sredinama ljudi se generacijski poznaju, mnogi su rodbinski povezani, mnogi vole 'sudjelovati' u životima drugih ljudi. Zbog toga dolazi do ljubomore, zavisti, ali i ogovaranja. Mislim da ne postoji selo na svijetu u kojem toga nema. Inače, kada bi se bolje upoznali, kad bi gledali dobro jedni u drugima, mislim da bi se iznenadili koliko u Vajskoj ima divnih ljudi«, kaže vlč. Cvijin.

Mala, ali živa zajednica

Osim katoličkih crkava, u Bođanima postoji i poznati manastir Bođani, dok je pravoslavni hram u Vajskoj u izgradnji. Po riječima župnika, Vajska i Bođani su administrativno

odvojeni Crkve, svaka ima svoje matične knjige, no desetljećima imaju istog župnika.

»Budućnost diktira tempo, te će po njoj Bođani biti filijala Vajske. U Bođanima je mala, ali živa zajednica, kojoj ne manjka kvaliteta nego kvantiteta. Tamo ukupno ima oko 200 vjernika. Izvanredno se brinu o svojoj crkvi i o liturgijskom slavlju. U župi ima čitača, pjevača, dvije kantore, žena koje brinu o urednosti i ukrašavanju oltara i muževa koji su u svakom trenutku na raspolaganju za bilo kakvu pomoć oko crkve«, kaže Cvijin i ističe kako ima dobru suradnju i s mjesnom udrugom HKU *Antun Sorgg*, te braćom pravoslavicima.

Župnik je s ponosom rekao kako su najveća događanja u Vajskoj vezana uz crkvu. Veliki blagdani za ovo mjesto su *kirbaj* – 24. travnja, *Zavjetni dan* – 2. srpnja, te *Nedjelja zahvalnosti* koja se obilježava prve nedjelje nakon svetkovine Svih svetih. *Kirbaj* u Bođanima je 20. srpnja na blagdan sv. Ilije proroka.

Ove dvije župne zajednicu izdaju i pastoralni list godišnjak – *Izvor* u kom se osvrnu na proteklu godinu i razna događanja u župama. Naš sugovornik se pohvalio činjenicom da su podaci u matičnim knjigama u Vajskoj uvijek u balansu.

Kada su konkretne brojke u pitanju, u Vajskoj je 2019. godine kršteno 21 dijete, a sahranjena je 21 osoba, u Bođanima je te godine kršteno troje, a sahranjeno devet ljudi. Statistika za 2018. godinu kaže da je u Vajskoj te godine bilo 28 krštenja, te 17 sprovoda, dok je u Bođanima kršteno četvero, a sahranjeno 10 osoba.

Ž. V.

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Bog razumije čovjeka

Apostoli su čuli informaciju da je Isus uskrsnuo. Međutim, teško je povjerovati u nešto tako nevjerovatno. Isus je znao koliko je njegovim učenicima teško prihvatiti jednu takvu vijest, pa im je pomogao ukazavši im se. I naš je vjerski život ispunjen sumnjama, muče nas grijesi, ponekad se osjećamo od Boga napušteno. Vjernik nije lako biti, ali Bog vidi što čovjeka tišti i želi mu pomoći da pobjedi svoje sumnje i strahove, da odbaci svoje grijehe i dođe mu još korak bliže. U tom Božjem nastojanju da nam pomogne mi moramo biti njegovi suradnici.

Čovjek traži dokaz

Evangelje i treće vazmene nedjelje govori o sumnji i strahu učenika nakon vijesti o Isusovom uskrsnuću. I ove nedjelje čitamo kako Isus razumije strah i nevjericu svojih učenika, kako razumije da vijest o uskrsnuću nije lako prihvatiti (usp. Lk 24,35-48). Isusu je posve jasno da su čovjeku ponekad potrebni materijalni dokazi da bi nešto prihvatio. Zato želi pomoći svojim učenicima, jer je bilo važno da oni budu potpuno sigurni u njegovo uskrsnuće, kako bi bili ustrajni navjestitelji Radosne vijesti. Dolazi među njih želeći im pružiti siguran dokaz svoga uskrsnuća. Kako bi otklonio svaku, i najmanju sumnju da je možda pred njima neka utvara on im pokazuje svoje rane, dopušta da ga dodirnu. Tako nestaju sve njihove sumnje i strahovi, te postaju spremni da uskoro budu navjestitelji te velike istinu o čovjekovom spasenju.

I suvremenog vjernika muče različite sumnje. Istinu Isusova uskrsnuća uglavnom smo prihvatili i ne zamaramo se njezinim propitivanjem. Suvremenog čovjeka više muči da prepozna Božju prisutnost u svome životu. Posljednja godina za cijelo čovječanstvo je bila teška i neizvjesna. Mnogi su se pred strahom za vlastitu egzistenciju zapitali

gdje je Bog u njihovom životu i u svijetu općenito. Učenici su sumnjali, ali su bili otvoreni da prihvate dokaze koje su primili, i prepoznaju veliko Božje djelovanje. No, čovjek pred svojim strahovima često zatvara vrata Bogu, pa ne može prepoznati znakove njegove prisutnosti, sklon je Boga optuživati da ga je napustio.

Psalmist kaže: »Znajte: Gospodin čudesno uzvisuje prijatelja svoga; Gospodin će me uslišiti kad ga zazovem.« (Ps 4,4). S takvom sigurnošću trebamo hoditi kroz mrak u vjeri, kroz teškoće koje nam zatamnjuju pogled prema Bogu. Gospodin razumije sve naše poteškoće i pomoći će, pokazat će da brine za one koji mu se utječu. No, čeka za to pravo vrijeme, a od nas traži strpljenje i vjeru.

Grieh nas udaljava od Boga

Vjernik se ponekad plaši da ne vidi znakove Božje prisutnosti i da se pati kroz život, jer ga Bog kažnjava zbog njegovih grijeha. No, naš Bog nije osvjetnik, on je ljubav. On čovječanstvo nije kaznio zbog grješnosti, nego je poslao svoga Jedinorođenca da grješne ljude spasi svojom mukom smrću i uskrsnućem. »Ako tko i sagriješi, zagovornika imamo kod Oca – Isusa Krista, Pravednika. On je pomirnica za grijehe naše, i ne samo naše nego i svega svijeta.« (1Iv 2,1-2). Božje je milosrđe neizmjereno, njegovo praštanje bezgranično, ako nije poštediti ni svoga Sina zbog naših grijeha, kako onda neće oprostiti kada spoznamo svoju grješnost i pokajemo se. Naši grijesi nas čine slijepima za Boga, zbog njih se od njega udaljavamo i sve ga teže u svome životu uočavamo. To ne znači da je Bog nas napustio, nego da smo mi napustili Boga. Kajanje i odbacivanje grijeha put je koji nas ponovno vraća u njegovu blizinu, u kojoj smo sigurni, bez obzira na životne oluje.

Ana Hodak

Nesvakidašnja priča Katarine Drobina-Vulčević iz Sota

U devetom desetljeću za volanom *fiće*

»Najvažnije je slušati svoje srce. Nikada ne treba nespreman ući u brak i živjeti s nekim koga ne volite. U životu nije presudno bogatstvo. Važna je ljubav i sloga između dvoje ljudi. Sve ostalo nije bitno«, kaže baka Katarina Drobina-Vulčević iz Sota

Baka **Katarina Drobina-Vulčević** iz Sota ima 86 godina, ali je to ne sprječava da je i dalje za volanom svog *fiće*, koji je u njihovu kuću ušao prije 40 godina. Uz to koristi računalo, društvene mreže, u tijeku je sa svim aktualnim događanjima. Polovicom prošlog stoljeća imala je snage napustiti supruga za koga su je prisilno udali i početi novi život.

Bijeg iz prisilnog braka

Baka Katu roditelji su rano udali protiv njezine volje. No, ona nije mogla dugo ostati u braku u kojem, kako kaže, nije bilo ljubavi. Uz pomoć brata, napustila je prvog supruga i pedesetih godina prošloga stoljeća otišla je iz rodnoga mjesta.

»Potječem iz siromašne obitelji. Otac je bio u logoru. Iz logora se vratio bolestan i ubrzo je preminuo. Majka

me htjela udati za momka iz sela koji je bio materijalno osiguran. Mislila je da će mi na taj način olakšati život. Ali nije, jer ga nisam voljela. Nisam mogla ostati u braku u kojem nije bilo ljubavi. Brat je jedne noći došao po mene i odveo me kod moje bake u Bapsku, jer me majka nije htjela primiti nazad«, priča baka Kata.

U to se vrijeme nije bilo lako odvažiti i otići od kuće, pogotovo mladim ženama. Ali, kako kaže, skupila je snagu i odlučila započeti novi život.

»Najprije sam se zaposlila u restoranu u motelu *Adaševci*. Poslije sam otišla u Beograd i tamo završila ugostiteljsku školu, a 1954. godine sam se zaposlila na riječnom brodu gdje sam kao kuharica radila 35 godina. Proputovala sam cijelu bivšu Jugoslaviju. Život na brodu bio je lijep. Bilo nas je sa svih strana, iz svih država bivše Jugoslavije. Bili smo dobri drugari i pomagali jedni

drugima. U dane kada je bilo nevrijeme, kada je puhao snažan vjetar, morali smo jedno drugo čuvati. Ali nismo imali većih problema. Svakoga dana sam kuhala za 35 do 40 osoba. Također sam sama nabavljala sve namirnice i donosila na brod. Nije mi bilo teško, jer sam voljela taj posao. Vozila sam kombi i njime išla u nabavu. Na tom poslu sam upoznala svog drugog supruga, koji je bio kapetan broda. Plovili smo zajedno, putovali, radili i kada smo otišli u mirovinu, vratili smo se u Sot. Tu smo napravili kuću, opremili je i nastavili živjeti. Suprug je preminuo prije tri godine i od tada živim sama«, priča o svom životu baka Kata.

Iako živi sama, svaki njen dan ima svoju svrhu i dobro je isplaniran.

»Čovjek u životu treba imati različitih interesiranja, jer kada se jednom opustiš, onda je gotovo. Da biste preživjeli, morate probati sve i pronaći neki hobi. Pored svih poslova koje svakodnevno radim u kućanstvu, volim voziti svog *fiću*. Ne mogu zamisliti da ga prodam. On mi je poput djeteta. Imala sam i *škodu*, ali sam je prodala. *Fiću* ne mogu. Od osamdesete godine, kada smo ga kupili, ne odvajam se od njega. Kada bi mi netko ponudio 10.000 eura, ne bih ga prodala. Vozačka dozvola mi važi do moje devedesete godine i aktivan sam vozač još uvijek. Često idem njime u nabavu u Šid i po potrebi kod liječnika. Nadam se, ako budem živa, da će mi i poslije devedesete godine produžiti vozačku dozvolu«, kaže naša sugovornica.

Bogatstvo nije uvjet za sreću

Baka Kata nema svoje djece, ali je okružena prijateljima i susjedima koji joj prave društvo, a s njom je već 20 godina i kanarinac **Kića**, njen vjerni prijatelj.

»Volim biti na internetu. Tu pretražujem i čitam sve što me zanima. Najviše volim gledati i slušati svete mise, s obzirom da sada zbog pandemije ne mogu ići redovito u crkvu. Više me to zanima nego televizijski program«, ističe ona dodajući da je sretna što ima svoju mirovinu i što ne mora ovisiti ni od koga, ali joj najteže pada što je ostala sama i što nema nikoga svoga. Ipak, kako kaže, zbog svega što je uradila u svom životu, ne kaje se.

»Jedino mi je žao što sam dopustila da me natjeraju na udaju i što nisam odmah pobjegla od kuće. Možda bih danas imala svoje dijete. Sretna sam što sam na brodu upoznala svoga drugog supruga i što sam s njim proživjela najljepše godine svog života. Lijepo smo se slagali i zahvalna sam mu na svemu što mi je omogućio kako bih lijepo i bezbrižno živjela«, sumira svoj život ova zanimljiva starica.

Svoju priču završava porukom mladim ljudima: »Najvažnije je slušati svoje srce. Nikada ne treba nespreman ući u brak i živjeti s nekim koga ne volite. U životu nije presudno bogatstvo. Važna je ljubav i sloga između dvoje ljudi. Sve ostalo nije bitno. Prvi put sam se udala za onoga tko je bio bogatiji od mene. Ali me to nije činilo sretnom. Tek onda kada sam upoznala **Peru**, moj život je dobio smisao. Sreća se ne kupuje i život bez ljubavi nije život. Zato svaki čovjek treba slušati svoje srce«, poručila je na kraju baka Kata.

S. D.

Skriveni kutak lijepe barunice

Niz vila kraj velikog parka uz šetalište od Horgošskog puta ka jezeru Palić prikazan je već na karti paličke banje 1888. godine, što govori i o vremenu nastajanja ovih objekata. Na elitnom mjestu kupališta, u neposrednoj blizini jezera, a uz park, koji je ujedno i zračna banja, podignuti su ljetnikovci koje i danas vidimo, uglavnom s preinačenim fasadama i dvorištima u odnosu na daleko vrijeme u kome su nastali. Kada je u devetnaestom stoljeću u nekoliko navrata licitirano zemljište za gradnju vila u blizini jezera, placevi su uglavnom bili znatno veći nego danas, te su na ovim površinama osim ljetnikovaca napravljeni i prostrani voćnjaci, vinogradi, vrtovi... To se vidi i na spomenutoj karti.

Paličke vile, građene neposredno uz veliki park, i danas privlače veliku pozornost turista i šetača. Imaju povijest, predanja, dugo pamte... Zanimljivu priču iz prošlosti čuva vila na karti upisana pod imenom **Kovacsics**. Priču je u svojim istraživačkim šetnjama Palićem svojevremeno zabilježila **Branka Šadi** (*Subotičke novine*, 12. srpanj 1985.): »Baš ova kućica bila je ljeti skrovište jedne lijepe baronice iz Budimpešte, koja je pred njom izgradila i malu kružnu fontanu u cvijećnjaku... Legenda ispletena o barunici i njenom jutarnjem jahanju s prijateljima,

ostavlja širinu za maštare i ozbiljan istraživački izazov za poznavatelje arhitekture na prijelazu stoljeća«.

Spomenutim maštarama i danas je lako zamisliti grupu ljudi na konjima dok polaze s ovog romantičnog mjesta, obavijenog tišinom velikog parka i svježinom jezera. Bilo je u blizini i većih i impresivnijih vila, no barunica, čiji je identitet ostao tajna, prema predanju je za svoj tajnoviti kutak udaljen od javnosti izabrala upravo ovu skromniju vilu, s ljupkim žaluzinama, hladovitim trijemom i velikim dvorištem, gdje je napravila i fontanicu. Zaista zanimljiva enigma za istražitelje prošlosti grada. Možda uspijemo zaviriti iza tih zagonetnih velova paličke povijesti...

Alaska (ribarska) struka – nekad i sad

Povijest Monoštora, naročito ona koja se tiče izvora života, bilo kao način prehrane bilo kao izvor zarade usko je povezana s geografskim položajem mjesta, a to je oslanjanje na prirodu, u ovom slučaju vodu, kao temeljni resurs. Činjenica da je Monoštor kroz povijest bio u vječitoj interakciji s Dunavom uvjetovala je i način života stanovništva. Značajan vodeni prostor koji se danas zove Gornje Podunavlje na teritoriju Srbije i Kopački rit na teritoriju Hrvatske nekada su bili ozbiljan izvor zarade i prehrane za puk.

Alaska-ribarska centrala profesionalnih ribara na ovom području nalazila se u Apatinu, što znači da su svi monoštorski ribari morali odnositi ulovljenu ribu centrali. Riba se prevozila Dunavom posebnim čamcima i morala je stići u centralu živa. Ondašnjim jezikom reklo bi se da je u Monošturu radila ispostava – manipulacija ribarske centrale Apatin. Njena adresa je bila u Dunavskoj ulici broj 80. Tu je postojala ribarska kuća i velika *Barka* u koju je moglo stati i do vagon (10 tona) ribe. U periodu poslije Drugog svjetskog rata broj profesionalnih alasa kretao se od 34 do 60. Oni su među sobom bili rangirani na male i velike. Neki od njih su imali kalfe i učenike. Svi su kod započinjanja radnog odnosa, odnosno kada su postali alasi, zaduživali u centrali čamce, ribarski alat, gumene kabanice i čizme. Svaki alas imao je teren na kojem je smio loviti ribu. Također je svaki imao i obvezu svakog dana nakon obavljenog posla predati živu ribu na manipulaciju-barku koja se mjerila i upisivala u poslovne knjige. Može se reći da je ribe bilo u izobilju, i to svih vrsta. Događalo se da se ulovi i moruna koja nije klasična slatkovodna riba. Stanovništvo je moglo kupiti ribu iz barke i ona je imala nisku cijenu za ono vrijeme.

Alasi su primali mjesečnu plaću i imali su mirovinski staž. Najznačajniji ribarski alati bili su vrška, razne mreže, pendalov, keca, bučka, prester, halov. Bilo ih je još, ali ovi su spram vodostaja, mjesta gdje se primjenjuju, načina na koji se primjenjuju, njihovog oblika, broja ljudi koji je potreban da bi se koristili, za koju riblju vrstu su predviđene i veličine, najinteresantniji. U Monošturu se u to vrijeme u okviru osnovne škole moglo učiti za alasa. Nastava se odvijala u večernjim satima po dolasku s posla. Polaznika nije bilo mnogo, jer se posao alasa mogao obavljati i bez završene škole. Za vrijeme zimskih mjeseci, kada se manje ili nikako »alasil«, cijela obitelj alasa sudjelovala je u pravljenju, popravci, krpanju i pletenju novih mreža i drugih alata koji su korišteni u poslu.

Vodoprivrednim i meliracijskim zahvatima došlo je do ukorićenja Dunava i drastičnog smanjenja teritorija – površina na kojoj se mogla obavljati alaska djelatnost, te je

1963. godine manipulacija prestala s radom. U novije vrijeme alaska dozvoljava kupovala se od JP-a *Vojvodina-šume*. Danas nema registriranog alasa u Monošturu, a može se reći da su drastično smanjenje ribljeg fonda i velike obveze spram kupljene dozvole najveći razlozi koji ne daju nadu da će se ovim poslom netko baviti u budućnosti.

Željko Šeremešić

U susret *Danu planeta Zemlja*

Međunarodni *Dan planeta Zemlje* obilježava se 22. travnja. Osnovni cilj ovoga dana je skrenuti pažnju široj javnosti na značaj očuvanja prirode i sprječavanja negativnih posljedica po životni okoliš.

Iako mislim da je svima jasno, o našem planetu trebamo brinuti svih 365/366 dana u godini, a ne samo 22. travnja.

Riješi kviz i slovo pod kojim se nalazi točan odgovor upiši u redak na kraju teksta. Ako točno odgovoriš na sva pitanja, dobit ćeš poruku o kojoj trebaš razmisliti i sagledati mogućnosti kako ju možeš provesti u djelo.

1. Što je ekologija?

S) Ekologija je znanost koja proučava odnose među organizmima te odnose organizama i njihovog okoliša.

A) Ekologija je vrsta biljke

C) Ekologija je grana nauke koja proučava odnos životinja

2. Što je ozonski omotač?

B) To je omotač nekog čarobnjaka

A) To je dio zemljine atmosfere koji upija štetno zračenje Sunca

N) To je omotač za čuvanje okoliša

3. Što je ozonska rupa?

P) To je nebesko tijelo

Č) To je pojava prorjeđivanja ozonskog sloja u atmosferi

K) To je rupa koja nastaje usljed potresa

4. Ozonske rupe nastaju zbog:

B) Potresa

C) Klimatskih promjena

U) Čovjekovog utjecaja na okoliš i ispuštanja plinova u industriji

5. Zašto (21. rujna) obilježavamo dan bez automobila?

U) Zbog onih koji nemaju auto

V) Zbog toga što ispušni plinovi iz automobila zagađuju zrak i oštećuju ozonski omotač

A) Tim danom upozoravamo vozače na prebrzu vožnju

6. Što znači reciklirati?

A) Recikliranje je izdvajanje materijala iz otpada i njegovo ponovno korištenje

B) Recikliranje je vožnja bicikla unatrag

C) Recikliranje je prikupljanje i odvoz smeća.

7. Što predstavlja simbol za reciklažu?

P) Simbol prikazuje smjer kojim se prikuplja otpad

B) Simbol prikazuje zemlju, vodu i zrak.

J) Sakupiti, ponovo preraditi, ponovo upotrijebiti

8. Što postizemo recikliranjem?

N) Ništa

C) Proizvodnju raznobojnih kontejnera

M) Očuvanje prirode i prirodnih sirovina, smanjenje onečišćenosti zraka, vode i tla, štednju energije, smanjenje depozitnog prostora

9. Koliko je godina potrebno plastičnoj vreći da se razloži?

M) 50

O) 250

N) 100

10. Koliko vremena treba staklu da se razloži u prirodi?

N) Staklo se ne može razložiti

C) 200 godina

K) 500 godina

11. Koliko puta se može staklo reciklirati?

B) Uopće se ne može reciklirati

A) Može se reciklirati nebrojeno puta

D) Nešto više od 20 puta

12. Koliko puta se mogu reciklirati limenke, konzerve...

- Č) 100 puta,
- Š) Beskonačno
- Ž) Četiri puta

13. Koliko vremena je potrebno limenkama da se razlože u prirodi?

- Š) Između 20 i 50 godina
- P) Između 100 i 500 godina
- K) Ne mogu se razgraditi

14. Koliko puta se može papir reciklirati?

- K) Od 5 do 25 puta
- M) Jednom
- L) Od 5 do 7 puta

15. Koliko je papiru potrebno da se razloži u prirodi?

- B) 100 godina
- C) Ne može se razložiti
- A) Od 2 do 6 tjedana

16. Nakon pranja ruku:

- M) Pipu treba ostaviti otvorenom da voda što duže teče da se sve dobro spere
- N) Pipu trebaš zatvoriti
- K) Sapun ostavi da se »otapa« u vodi

17. Dan planeta Zemlje se službeno obilježava od:

- O) 2000. godine
- I) 2015. godine
- E) 1992. godine

18. Jednokratne medicinske maske smiju završiti u prirodi?

- T) Ne, one su zapaljive i štetne za okoliš
- K) Da, mogu se reciklirati
- M) Još uvijek se ne zna o tome

SAČUVAJMO NAŠ PLANET

Hrckov spomenar

ZOVEM SE: **Marijana Skenderović**
 IDEM U ŠKOLU: OŠ *Matija Gubec*, Tavankut– 4. razred
 IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: svirala sam tamburicu
 VOLIM: igrati igrice, družiti se s prijateljicama i ići kod bake na salaš
 NE VOLIM: svađu i neslogu i kad me vrijeđaju
 U SLOBODNO VRIJEME: vozim rolere, igram *minecraft* i pomažem mami
 NAJ PREDMET: matematika i engleski
 KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: nastavnica engleskog

Too Tóth optika

DR. TÓTH

551-045

Subotica, kod glavne pošte.

Povoljno prodajem dvosobnu kuću u Mičurinovoj 22, Subotica. Informacije na mobitel: 066-555-49-61.

Prodaju se: dunje, dvije nekoristene perne punjene novim sitnim gušćijim perjem i auto Lada Samara '90. (200 eura). Tel.: 024 532570

Prodaje se pneumatska 4. redna sejačica 2016. g. iz Agrije, elektronska sjetva (tri para ploča za kukuruz, suncokret i soju), Lada Samara 90 (150 eu), špediter (150 eu), starinski ormani i sl. Tel.: 024/532570 ili 0600532570.

Prodaje se peč za etažno grijanje na čvrsto gorivo Podvis Knjaževac 30 kw. Tel.: 024 528682.

Prodaje se poslovni prostor i stan od oko 600 m² u Ulici Huga Badalića 6, Subotica. Tel.: 069 2887213.

Izdaje se jednosoban stan na Proizivki u Subotici (42 kvm, 4. kat, centralno grijanje s alokatorima, mali troškovi održavanja). Cijena je 120 eura plus režija. Info na telefon: 063/8857124.

Prodajem 6 k. jutara polj. zemlje Tel.: 065/5747344.

Prodajem ili mijenjam poslovni prostor u neposrednoj blizini centra Šida površine 100 m², za nekretninu na Hrvatskom primorju. Sve informacije na telefon: 062/8681437 ili 064/6590730.

Prodajem ili mijenjam dvoetažni stan površine 77,5 m² u centru Šida kod gradske tržnice (Karadorđeva 17), za nekretninu na Hrvatskom primorju. Stan je novoizgrađen s centralnim grijanjem. Informacije na telefon: 060/0289407 ili 060/7158020.

U Somboru **prodajem** kompletno završenu veću katnicu sa suteronom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 064 2808432; 025 5449220.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga. Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Prodaje se građevinska parcela površine 844 m² za gradnju stambenog objekta, Mali Radanovac, Ulica Heroja Pinkija. Tel.: 063/551-871.

U Somboru prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suteronom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 025 544-92-20; 064 280-84-32.

Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabanta), motor. Tel.: 024/528-682.

Roleri i starinska kolijevka, ormari, kreveti, virangoši, stol, stolice, bunjevačka ruha, marama, pregače i sl. Tel.: 024/532-570.

Prodajem plac u Borči, 12 kilometara od centra Beograda, veličine 5 ari i tražim njegovateljicu za teško pokretnu osobu. Tel.: 060 3105572.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pripomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem garsonjeru u centru Subotice. Tel.: 065 6081194.

Izdaje se u arendu – zakup poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci, površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063/509-902.

Hitno i povoljno prodajem kuću u Subotici, 107 m². Kao i zemlju 1h 6 ari. Tel.: 064 18-39-591.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu životnog okoliša, temeljem članka 10. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Sl. glasnik RS*, br. 135/04 i 36/09) obavljuje:

OBAVIJEST O DONIJETOM RJEŠENJU DA JE POTREBNA IZRADA STUDIJE PROCJENE UTJECAJA NA ŽIVOTNI OKOLIŠ

Za projekt: Bazne stanice mobilne telefonije »Ludaško jezero 2 – SU120 SUU120 SUO120«, na katastarskoj parceli 10106/1 K. O. Palić, Subotica (46.064412°; 19.823279°), podnositelja zahtjeva »TELEKOM SRBIJA« a. d., Beograd, Takovska br. 2.

Zainteresirana javnost ima pravo žalbe u roku od 15 dana od dana objavljivanja obavijesti u sredstvima informiranja. Tekst rješenja se u cijelosti može preuzeti na internet adresi:

http://www.subotica.rs/documents/zivotna_sredina/Resenja/501-93-2021.pdf

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji VAŽI DO 20. 4. 2021.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priloženi kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*.

Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

Hrvatska likovna udruga *CroArt* prodaje umjetničke slike, djela članova udruge. Zainteresirani se mogu javiti predsjedniku udruge.

Tel.: +381 24 529 745; mobil: +381 63 518 218; e-mail: horvat.josip.su@gmail.com

HKC *Bunjevačko kolo*, Likovni odjel, prodaje slike svojih članova. Slike se mogu vidjeti u prostorijama Centra, ul. Preradovićeve 4, radnim danom od 8 do 14 sati. Tel: 024/556-898 ili 555-589.

ILI-ILI

AKCIJA

do 30. 04. 2021.

Priključenje **BESPLATNO**

+ Birate između:

- 6 meseci po 1 dinar ili
- 12 meseci sa 50% popusta

Astra Telekom 011 44 22 009

Kristijan SEKULIĆ 51	Germani narod	Znameniti ljudi	Znak interpunkcije	Najstarija državna škola u Italiji		Am. fiktivni stripski i filmski superheroj	U-bahn	St.slov. mi- tološka ži- votinja iz tmine	Edward Dutton		Dvostrano, uzajamno	Primitivna rukotvor – ina od ka- mena
Pladanj, posuda ovalnog oblika					Insekti Junior (kratica)					2 ista slova		
Crvenkasto smeđi ton u slikarstvu							Anno domini			Bez broja Naselje u Beogradu		
Tehnički crtaj nekoj objekta							5.samogl. Kanton u Švicarskoj		Začin u svakodnev- noj ishrani			
Album alternativ. hindu gla- zbe 2018.					Šutnja Berbj. int. agencija				Arizona State University 1. slovo			
10. mjesec, listopad (srp.)								Am. Veter. Trav. Tribut 1. samogl.				
Tropska biljka iz Indonezije (eng.)									Papiga The United States of America			
Marka ručnih satova za muškarce						Karat	Reserve	Sos Turski velmoža				
Ex YU pjevač Mladen Vojčić					Lijep, naočit, dopadljiv							Raspored bojnih postrojbi
Informacije		Sin Danae i Zeusa po grčkoj mi- tologiji	South Am. filmski redatelj Aster...		Proces izrade škarina	Robert Lee	Trk konja Rijeka u Rusiji					
	Potočna riba Grad u Grčkoj								Austrija Indijanski lagani ča- mci, kajaci		Kisak Dio tijela slona	
St.grčki državnik 495. – 429. Mezar								Kalij Broj jedan (rjem.)		Stephen Rea 11.slovo		
						Liga (eng.) Psica trkačica						
Rijeka u Bugarskoj Rep. Zavod			Roman A. Puškina North-East							Rebecca Davis Edward Stewart		
Nasljedni faktor, dio kromozoma				Europsko žensko ime Tona								
Božji znak, čudo (tur.)					5. samogl.		Grad u Hrvatskoj					

VODORAVNO: OVAL, BUBE, OO, SEPIJA, AD, BB, TLOCRT, U, SOL, RIJE, MUK, ASU, OKTOBAR, AVTT, GARCINIA, ARA, ONOLA, UMAK, TIFA, KRASAN, I, S, GALOP, PASTRAVA, A, O, PERIGO, K, SR, MARICA, LEAGUE, RZ, ONJEGIN, RD, GEN, EMANUELA, AJET, U, SISAK
OKOMITO: M, OSTROGOTI, PARGA, VELIKANI, PERZEJ, APOSTROF, ARI, NE, LICEO CLASSICO, T, JR, BIA, TKANJE, BATMAN, K, RL, EMU, U,
URI, R, VOLGA, BAIK, A, AGA, EINS, ED, A, USA, KANUL, SAVANNA, G, ES, OBOSTRANO, SURLA, OBLUTAK, POREDAK

RJEŠENJE

Utakmice oženjenih i neoženjenih

Jedan od tradicionalnih sportskih događaja koji se održavaju u okviru Hrvatskog kulturno-prosvjetnog društva *Matija Gubec* iz Rume jesu nogometne utakmice između članova tima oženjenih i neoženjenih. Nogometne utakmice u organizaciji rumske udruge se organiziraju svake godine na Veliki petak i ta je tradicija duga desetljećima. Članovi udruge nisu sigurni kada je održana prva utakmica, ali sudeći prema pričama starijih članova, one datiraju iz vremena osnivanja Društva, prije više od stotinu godina. Prvi puta ova tradicionalna utakmica nije održana prošle i ove godine zbog poznate situacije zbog pandemije koronavirusa, ali se u rumskoj udruzi nadaju da će se tradicionalna sportska druženja nastaviti sljedeće godine.

Druženja na prvom mjestu

Pokojni počasni predsjednik Društva **Zlatko Kolarić** bio je legenda nogometa na Brijegu i do prije nekoliko godina organizator ovog sportskog druženja. Mlađi članovi udruge su nakon njegove smrti nastavili ovu lijepu tradiciju. Rezultat održanih utakmica oduvijek je bio u drugom planu. Važnost održavanja ovih utakmica članovi udruge vide u održavanju duge i lijepe tradicije, druženja i njegovanja sportskog duha, te njegovanja zdravog rivaliteta članova udruge. Ipak, svim igračima je važno i »treće poluvrijeme«, kada se u prostorijama udruge najčešće zbijaju šale na račun onih koji su izgubili.

»Koliko pamtim, utakmice između timova oženjenih i neoženjenih održavale su se od kada znam za sebe. To je bila sjajna prilika da se poslije zimske stanke članovi udruge okupe i poslije utakmice druže u prostorijama Društva. Rezultat je uvijek bio u drugom planu. U prvom planu je bilo druženje. Ono što je interesantno za tu tradiciju jest što već sada u našem Društvu imamo obitelji kod kojih već dvije-tri generacije tradicionalno sudjeluju u tim utakmicama: očevi, sinovi i djedovi. To je duga tradicija koja traje preko stotinu godina i koju mi mlađi članovi nastojimo očuvati«, kaže tajnik rumske udruge **Nikola Jurca**.

Također navodi da je osim njegovanje lijepe i duge tradicije, poseban značaj utakmica u tome što su po njima postali prepoznatljivi, ne samo u hrvatskoj zajednici nego i puno šire.

»To je događaj za koji mnogi žitelji Rume znaju. Rado nam dolaze pružiti podršku i gledati utakmicu. Često smo za vrijeme tih sportskih događaja imali goste i iz drugih mjesta diljem Vojvodine i Hrvatske i svatko tko je dolazio na ta sportska druženja imao je pozitivne dojmove. Rezultat u biti nikada nije bio važan, ali bilo je nekih sitnih prepucavanja, da se razbije monotonija. Sve se na kraju završi u prijateljskoj atmosferi. Uvijek nam je bilo važno okupljanje što većeg broja članstva, kako starijih tako i najmlađih. Posljednjih godina situacija je bila promjenljiva. Nekada nas je bilo više, nekada manje, ali uvijek dovoljno da se formiraju dva tima. Nismo vodili evidenciju koja je momčad imala više pobjeda. Mislim da je do sada rezultat izjednačen između oženjenih i neoženjenih. Nekada on bude i neodlučen. Jedne godine pobjede ože-

njeni, druge neoženjeni, ali u sjećanju ostaju samo lijepe stvari i nezaboravna druženja«, ističe Jurca, dodajući da mladi daju nadu da će se ovi susreti nastaviti i u budućnosti, s obzirom na to da se proteklih godina u sve većem broju odazivaju na utakmice.

Korona – prekinula tradiciju

Nažalost, posljednje dvije godine situacija je takva da se ovaj za Rumljane važan sportski događaj nije mogao organizirati.

»Nadamo se da će se naredne godine situacija stabilizirati i da ćemo nastaviti s održavanjem kako sportskih tako i svih ostalih kulturnih aktivnosti. Pandemija zbog koronavirusa puno utječe na naš rad. Poznato je da se sve udruge financiraju od sredstava koja dobijaju putem natječaja. Da biste dobili određena sredstva na natječaju, aktivnosti se moraju planirati. Moramo ostvariti kontakte s drugim udrugama i pripremiti određenu logistiku. Međutim, zbog ove situacije sve je nesigurno i ništa ne ovisi od nas. Trudimo se da rad Društva bude na određenom minimumu. Tamburaška sekcija individualno radi, članovi vježbaju. Također i škola tambure funkcionira i pod ovim uvjetima. Međutim, nema koncerata, nema gostovanja i to nam svima nedostaje. Već više od godinu dana nije bilo nikakvih manifestacija i ne pamtim da se to ikada do sada dogodilo. Vjerujem da su se članovi Društva zaželjeli druženja i rada i da ćemo u skorije vrijeme prebroditi ovu situaciju i nastaviti druženja, kako u našoj tako i u drugim udrugama«, zaključuje Jurca.

S. D.

POGLED S TRIBINA Rasplet

Hrvatsko nogometno prvenstvo ušlo je u posljednju četvrtinu, a susreti 28. kola kao da su navijestili očekivani rasplet ovoga posve neizvjesnoga prvenstva. Naime, glavni *Dinamovi* pratitelj *Osijek* poskliznuo se na gostovanju u Koprivnici (2:2 protiv *Slavena*) i sada je u minusu dva boda plus odigrani susret više. Naravno, ima još dosta da se igra, ali upravo ovakvi susreti često znaju biti presudni u konačnici. S druge strane, *Dinamo* sigurno nastavlja šampionsku kampanju i ne dozvoljava iznenađenja u utakmicama koje su »unaprijed« ubilježene. Rutinirana gostujuća pobjeda protiv *Lokomotive* (2:0) odlično je sjela nakon domaćeg euro poraza od *Villarreal* (0:1) i povratila mir u svlačionici.

Gorica polagano posustaje u držanu treće pozicije, (samo bod protiv *Varaždina* 0:0), a *Rijeka* i *Hajduk* sve su joj bliži. Riječani su u pozitivnom zaletu (pobjeda nad *Šibenikom* 1:0), kao i Splitsani koji ponovno počinju sličiti onom *Hajduku* na koji smo navikli (1:0 pobjeda u Puli protiv *Istre*).

Na začelju je slika još uvijek posve neizvjesna, ali se nameće zaključak kako *Lokomotiva* nema pare za bijeg s posljednjeg mjesta. Sve je izvjesnije kako će se za preposljednju poziciju koja vodi u doigravanje za ostanak nadmetati *Istra* i *Varaždin* uz moguće sudjelovanje *Šibenika* i *Slavena*. No, do ovoga raspleta će se čekati najvjerojatnije sve do posljednjeg prvenstvenoga kola.

Dinamo je u raspletu svoje europske epopeje, kada budete čitali ove redove bit će poznat i rezultat uzvrata u Španjolskoj. Bilo kako bilo, *modri* su napravili golemi iskorak i pokazali kako Hrvatska ima europskog potencijala. Klupski dometi odlična su uvertira predstojećeg Europskog prvenstva i solidna doza samouvjerenosti pred velike duele protiv Engleske, Škotske i Češke.

Na koncu jedna nenogometna vijest koja svojim zlatnim sjajem zaslužuje mjesto u ovoj kolumni. **Braća Sinković** zasjeli su na europski tron, osvojivši prvo mjesto u utrci dvojaca bez kormilara i potvrdili kandidaturu za najviše odličje na predstojećoj Olimpijadi u Tokiju. Slično kao u nogometu, Hrvatska i u ovom sportu uvijek ima velikih talenata od kojih se, s punim pravom, očekuju najviši dometi.

Bravo momci!

D. P.

Narodne poslovice

- * Ljudska zloba uvijek dolazi iz nemoći.
- * Dugo čeka onaj koji nestrpljivo čeka.
- * Tko gađa u metu, promaši sve ostalo.

Vicevi, šale...

Žena:

- Pa dobro gdje si ti?

Muž:

- Znaš onu zlatarnicu u kojoj si jučer vidjela onu narukvicu?

Žena:

- Dragi, nisi trebao. Srce si.

Muž:

- Ja sam u kavani preko puta nje.

Kasni čovjek na razgovor za posao, a nigdje ne nalazi mjesto za parkiranje.

Vozi se on tako naokolo, ali mjesta nigdje.

- Bože, ako mi pronađeš mjesto za parkiranje, obećajem da ću svake nedjelje ići na misu.

Nakon par minuta eto mjesta za parkiranje pa on kaže:

- A, nema veze Bože, evo jedno mjesto.

Mudrolije

- * Postoje trenuci kada ignorirati znači inteligentno odgovoriti.
- * Život je kao veliki supermarket. Uzmi što želiš, ali ne zaboravi – kasa je ispred, sve će se morati platiti.
- * Ponekad najljepši osmijeh dolazi poslije najbolnijeg plaća.

Vremeplov – iz naše archive

Emisija TV tjednik, 2007.

Iz Ivković šora

Odastrag

Piše: Branko Ivković

Faljnjs, čeljadi moja. Jevo, ja opet u nevolji. Doduše, nije bog zna kaka nevolja, osim što sam osto brez novaca, a na to smo već mi paori navikli. Jel, kako otkaleg ošine se po paorskim buđelaru; da di kod varoške gospode i njevi poglavara zaškripi, oni oma smisle kako će doć do novaca, a tute borme je paor na prvim mistu kad triba davat. Jeto, baš gledam ove cine tute prid jednom zadrugom. Sve poskupilo kugod da je očlo u nebesa, a nije borme tako kad dođe vršidba i pridaja. Eee, onda važi ona »polako s plaćanje«. Da ni ne divanim da ode kod nas u Ivković šoru ima i taki što nisu još ni za kuruze dobili novce. Divani Periša ode niki dan kad smo se kafirali da je načuo da će zbog korone dvared morat prominjivat taj plan za budžet, ni njim dosta novaca. Nemojte ni pitat otkaleg će izvuć novce, ta od nas seljaka da otkaleg. No, ne vridi kukat i lajat na zvizde već triba smislit čime bi se čovik mogo pod starost bavit i doć do dinara; ne velikog već taman toliko da se da priživit, a svemu će dugačkom izać kraj samo mi matori to kandar nećemo zapamtit. Kako je krenilo, tribaće prodavat didovinu pa šta Bog dragi da. A i on u posljednje vrime nije baš izdašan, uglavnom velike gazde dobiju a mi mali ćemo drukput, kandar kad na vrbi rodi grožđe. Joso se smije, pa veli da sad ne možmo ni mijanu otvorit kad se u nji ne mož ić. Mož se samo sidit napolju prid njom. Samo, ne znam kako su to smislili? Mož se bit prid mijanom u bašči, al se mora imat maska. A kroz masku ne mož čovik nagnit čašu, jalte? Periša nas tiši, valjda je još pod utiskom uskrnsni blagdana, pa veli da ćemo mi na onim svitu bolje proc zato što patimo. Mi ćemo ić oma u raj, samo se moramo malkoc više strpit. Borme mi se to baš ne sviđa zdravo, čeljadi moja. A niki nisam ni zdravo strpljiv čovik. Zašto ne bi bilo malkoc jednačije i na ovim svitu a ne samo obećavanje za onaj? Otaleg se još niko nije vratio da divani kako je... »Jeto vašeg pametnog divana«, bisno će Joso, »ta oma idem na salaš, ne možem vas ni slušat«. Ta, ne vidim šta se sad rasrdio, čeljadi, pa sasvim smo fajinski i ispravno divanili, a da nema pravde – nema. Jeto, i ja čekam to malkoc novčića kugod ozebo sunce. Jest da nije bog zna kaka pomoć, al kad se nema, ondak i malo dobro dođe. Ta, i ja sam se molio ovog Uskrsa da se to malkoc izravna, da se malkoc pravičnije podili taj dinar, dedara mu. Zašto jednim dat sve, a drugi da nema ni na kruf? Ta, nije pravda pa da je čija ako smo svi isti prid Bogom. Neg, maniću se ja divana. Moram ić na kraj avlije i dobro pozačepat budže u ogradi. Digođ mi se odvalila tačka i čije vaške se provukle u guvno i odnele mi kvočku sa šest već velički pilića. Tako mi bilo žao da ako ga uva tim, neće mu pomoć ni šest društava za zaštitu životinja, to su oni što se zdravo staraju o kerovima i mačkama a za siroma svit i baš briga. Di ko više potroši na kera neg što rabadžija misečno zaradi. I to nam je nika pravda. Dobro je divanio moj pokojni bačo da će se svit skroz izopačit, al šta možmo... Zbogom, čeljadi.

Rič po rič

Novi atar stari dida

Piše: Željko Šeremešić

Već danima stalno mi na pameti naše njive. Ko da nisam sto godina bio u ataru. A i kad se bolje prošudiram, i nisam mnogo promašio. Zaželjio sam se vidit naši njiva. A njive nam rasute po ataru ko kokice. Na Opaljeniku, Bortanju, na Crvenom, pod Adicom, u Kučke i u Budžaku, Pisku i u Maroševcu, Zatu, već i zaboravio di sve. Vidit sve karove što sam poukapo. E, to j bilo dragosti, svaki karov nova njiva, pa se na licu mista zalje sa par litri vina. Ja i moj nadničar Matija, Bog da mu dušu prosti, naukapali se, nasvrćali se u bircuze vraćajuć se, a konji i špediter, čeljad kod kuće načekali. Skoro sto jutara sam za života steko, od tog pola kupio. Tio bi vidit čeljad, komšije kako odrađivu prvo kopanje, podivanit par riči, popit malo ladne vode sa bunara na čoš kanala. I tako sidim ko zaboravit ispod ora dok čekam mojga najstarijeg unuka Stipu, da posli dužeg vremena dodje iz Minkena. On tamo uči velike škole i biće veliki indžilir kad sve pozavršava. Uvijek je reko, doće natrag i didine će njive radit. Jedini on ima volje sa mnom se ni sam izdivanit svaki put kad doće već i upaljit onaj traktor, pa mi metne na prikolicu i na tenane provoza, od njive do njive. Ovi drugi sam protrču pored mene. E, zato mu dida i kupio limuzinu, čim je položio, kako se moderno kaže kad je magistriro. Jest da j to davno bilo kad mi vozo po ataru, jel je posli ošo specijalizirat jel doktorirat kako kažu, pa rad tog i radit u taj Minken. E, čujem, evo kogod je sto ispid kuće, odjedanput svi trču vidit, jedni sina a drugi unuka. A i ja ovaki šuntravi poslidnji krećem. Svi oko njeg, grlu se, ova moja naglas šmrca. A ja vidim da mi pogledem traži moj unuk Stipa. Baš mene. Srce mi tuče i oče se zasuzale. Ne mož to sakrit. Ko iz duše suze da se cidu. Trišem rukavem. I ka su se svi izredali, došo ja na mene red. Zagrlio mi, stego, vala tako ni divojku ne stegne. Mene još više steglo. Mislim se, de Joza neš sad vala bacit kašiku. I ni pet ni šest već mi pita, jeste se sprimili, jel idemo. Ja se mislim kud oma, da se prisvuče, pokvasi usta.... no, nema druge – za njim. Mislim, kud sad idemo, ni natrag u zadnji dvor po traktor i prikolicu, već ispid kuće. Otvara mi vrata limuzine, sidam na pridnje misto. »Pa, ku ćemo limuzinom u atar, dite«, pitam ga. »Pa jesam ti obećo da ćemo u atar?« Ajd, mislim se, vala zna. I krenemo mi za Sombor. Ne idemo di triba, vidim ja. Unišli u Didinu leniju, idemo, idemo.... Gledim, Bože nigdi nikog, sve poradito... Di koji traktor vuče parač jel sijačicu, a motike i čeljadi nigdi. A ni korova nigdi. A lenija spravna, široka, od nikaki sitni kamečaka, nigdi vagaša, ko po asfaltu da idemo... Pa se ope mislim, pa mi tu zemlje nemamo. Stali, kaže Stipa: »Evo, dida, tu smo, izlazimo«. Gledim ja pa pitam šta j to. On će mi: »Dokle vidiš, sve naše njive«. Sade mi ni jasno, imali smo svagdi njiva al nikad tu, a sade sve tu. Au, mislim se, ovo j ko u kobojski filmova kad Džon Vejn stane na brdo, a njegov ranč dokle ti pogled dopire. »Pa otkal to sad ovako?«, pitam ja njeg »i otkal ti to znaš sve?« »Pa, dida-dida, ti si zaboravio da j bila komasacija, a sve sam ja to vidio na onom sokočalu što se zove mobilni. A vidim da ti ovi iz kuće ništa ne divanu. Sram ji bilo, il si zaboravio, jel je nisi razumio.« Čo ne čo, razumio jel ne razumio, sam ka j došo.

U NEKOLIKO SLIKA

Đurđin, uređenje atarskih putova

Republika Srbija
Autonomna Pokrajina Vojvodina

**Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise,
upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice**

Bulevar Mihajla Pupina 16, 21000 Novi Sad
T: +381 21 456 217, 487 4604 F: +381 21 456 217
ounz@vojvodina.gov.rs
KLASA: 128-90-1069/2021-05

DATUM: 14. 4. 2021.

Na temelju članka 24., stavka 2. Pokrajinske skupštinske odluke o pokrajinskoj upravi (*Sl. list APV*, broj: 37/2014, 54/2014 – dr. propis, 37/2016, 29/2017, 24/2019 i 66/2020) u vezi s člancima 11. i 23. pokrajinske skupštinske odluke o proračunu Autonomne Pokrajine Vojvodine za 2021. godinu (*Službeni list APV*, broj: 66/2020), a u vezi s pokrajinskom skupštinskom odlukom o dodjeli proračunskih sredstava za unapređivanje položaja nacionalnih manjina – nacionalnih zajednica i razvoj multikulturalizma i tolerancije (*Službeni list APV*, broj: 8/19), u okviru projekta »Afirmacija multikulturalizma i tolerancije u Vojvodini«, Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice raspisuje

**JAVNI NATJEČAJ
ZA SUFINANCIRANJE POTPROJEKTA
»MULTIKULTURALIZAM NA KLIK«**

Javni natječaj se raspisuje za dodjelu dotacija Pokrajinskog tajništva za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice registriranim pravnim osobama (udrugama, asocijacijama i drugim subjektima sa sjedištem na teritoriju Autonomne Pokrajine Vojvodine) za organizaciju šest nagradnih natječaja od općeg javnog interesa, za učenike osnovnih i srednjih škola iz AP Vojvodine i to u području multikulturalizma, tolerancije, očuvanja i promoviranja etničke raznolikosti i kulturnog identiteta nacionalnih manjina – nacionalnih zajednica Vojvodine.

Javni natječaj se raspisuje na ukupan iznos od **500.000** dinara.

I. OPĆI UVJETI NATJEČAJA

Sredstva se dodjeljuju za organizaciju šest nagradnih javnih natječaja tijekom 2021. godine.

II. UVJETI NATJEČAJA

Na javni natječaj se mogu prijaviti isključivo registrirane pravne osobe – organizacije, udruge, asocijacije i drugi subjekti sa sjedištem na teritoriju Autonomne Pokrajine Vojvodine.

Na javni natječaj se ne mogu prijavljivati izravni i neizravni proračunski korisnici, gospodarska društva i naci-

onalna vijeća nacionalnih manjina.

Na javnom natječaju se dodjeljuju sredstva za organizaciju šest nagradnih javnih natječaja prema sljedećem:

nagradni natječaji se raspisuje za podnošenje radova na odabrane teme iz područja multikulturalizma, tolerancije, očuvanja i promoviranja etničke raznolikosti i kulturnog identiteta nacionalnih manjina – nacionalnih zajednica Vojvodine;

nagradni natječaji su namijenjeni učenicima osnovnih i srednjih škola iz AP Vojvodine, od kojih su tri namijenjena učenicima osnovnih škola, a tri učenicima srednjih škola;

nagradni natječaji su javni, uz obvezu odabranog korisnika sredstava da pismenim putem (ili putem elektroničke pošte) obavijesti sve ustanove osnovnog i srednjeg obrazovanja u AP Vojvodini o uvjetima i rokovima natječaja;

nagradni natječaji moraju biti realizirani u 2021. godini.

Podnositelji prijave na javni natječaj uz prijavu obavezno podnose i:

detaljno razrađen plan potprojekta i opis aktivnosti;
prijedlog dinamike realizacije aktivnosti u 2021. godini;
prijedlog tema i forme radova koji će biti predmet nagradnih natječaja;

prijedlog nagradnog fonda i forme nagrađivanja;

prijedlog proračuna potprojekta;

prijedlog modela suradnje s Tajništvom u realizaciji potprojekta;

službeni dokaz o registraciji podnositelja prijave (pre-slika).

III. POSEBNI UVJETI

Javne nabave

Ukoliko korisnik sredstava iz ovog Natječaja potpada pod regulaciju Zakona o javnim nabavama, odnosno ukoliko će se sredstva ostvarena po ovom Natječaju koristiti za nabavu radova, dobara ili usluga, a udjel javnih sredstava čini više od 50% vrijednosti nabave, korisnik sredstava će se smatrati naručiteljem i u obvezi je primjenjivati Zakon o javnim nabavama.

IV. NAČIN PRIJAVE

Prijave se podnose u jednom primjerku, isključivo na natječajnim obrascima Tajništva;

Natječajna dokumentacija se može preuzeti od 14. travnja 2021. godine u prostorijama Tajništva ili na internetskoj adresi www.puma.vojvodina.gov.rs;

Podnositelj može podnijeti samo jednu prijavu na Natječaj;

Prijave na Natječaj se podnose na srpskom jeziku ili na jeziku nacionalne zajednice koji je u službenoj uporabi u Autonomnoj Pokrajini Vojvodini;

Prijave se podnose osobno, predajom pisarnici pokrajinskih tijela pokrajinske uprave u Novom Sadu (zgrada Pokrajinske vlade) ili se upućuju poštom na adresu:

*Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice
21000 Novi Sad
Bulevar Mihajla Pupina 16*

**S naznakom: JAVNI NATJEČAJ ZA SUFINANCI-
RANJE POTPROJEKTA »MULTIKULTURALIZAM NA
KLIK«**

Natječaj je otvoren do 23. travnja 2021. godine.

V. OCJENJIVANJE PROJEKATA I ODLUČIVANJE O DODJELI SREDSTAVA

Podnešene prijave razmatra povjerenstvo koje imenuje pokrajinski tajnik za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice;

Povjerenstvo neće uzimati u razmatranje nepravodobne i nepotpune ili nepravilno popunjene prijave, prijave koje nisu podnešene od strane ovlaštenih osoba, prijave ispisane nečitko ili grafitnom olovkom, kao ni prijave koje nisu predmet Natječaja; Kriteriji koji će se primjenjivati prilikom odlučivanja o izboru organizatora natjecanja:

prijedlog forme radova i tema nagradnih natječaja;

kvaliteta prijedloga aktivnosti, ocjena efikasnosti i mogućnosti potpune realizacije cilja i teme Natječaja;

prijedlog dinamike realizacije nagradnih natječaja tijekom 2021. godine;

prijedlog forme nagrađivanja i proračuna potprojekta;

prijedlog modela suradnje s Tajništvom u realizaciji potprojekta;

prethodne aktivnosti podnosioca prijave u vezi s područjima na koje se odnose nagradni natječaj.

Povjerenstvo neće uzimati u razmatranje prijave podnosioca kojima su dodijeljena sredstva na temelju prethodnih natječaja Tajništva, a nisu izmirili preuzete obveze po tim natječajima;

Tajništvo zadržava pravo od podnosioca prijave, po potrebi, zatražiti dodatnu dokumentaciju i informacije ili izaći na lice mjesta, odnosno za dodjelu sredstava odrediti ispunjenje dodatnih uvjeta;

Rješenje o dodjeli sredstava donosi pokrajinski tajnik, na temelju prijedloga natječajnog povjerenstva;

Prijave i priložena dokumentacija ne vraćaju se podnositeljima;

S podnositeljem prijave kojem su odobrena sredstva Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice će sklopiti ugovor o sufinanciranju aktivnosti, po osnovi kojeg će sredstva biti isplaćena.

Rezultati javnog natječaja se objavljuju na službenoj internetskoj adresi Tajništva po završetku Natječaja.

Dodatne informacije o javnom natječaju se mogu dobiti u Tajništvu, na broj telefona

021/ 487-46-04, ili putem e-pošte: bojan.greguric@vojvodina.gov.rs.

POKRAJINSKI TAJNIK, Zsolt Szakállas, v.r.

Temeljem članka 63. Zakona o planiranju i izgradnji (*Službeni glasnik RS*, br. 72/09, 81/09-ispravak, 64/10, 24/11, 121/12, 42/13-US, 50/13-US, 98/13-US 132/14, 145/14, 83/18 i 31/2019) i članka 89. Pravilnika o sadržini, načinu i postupku izrade dokumenata Prostornog i urbanističkog planiranja (*Službeni glasnik RS*, broj 32/2019) Tajništvo za građevinarstvo obavještava zainteresirane građane da će biti održana:

JAVNA PREZENTACIJA URBANISTIČKOG PROJEKTA

urbanističko-arhitektonske razrade lokacije za izgradnju poslovnog objekta (Tržnog centra) na k. p. br. 10503, 10504, 10505, 10506 i 10507 K. O. Donji grad u Subotici
(naručilac projekta – »Avgerinos« d.o.o.)

Zainteresirane pravne i fizičke osobe mogu izvršiti uvid i dobiti informacije o Urbanističkom projektu od 22. do 28. travnja 2021. godine, svakog radnog dana od 8 do 13 sati u Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća, Trg slobode 1, ured br. 204.

Urbanistički projekt se može pogledati i na službenoj internet stranici Grada Subotice www.subotica.rs u rubrici Građevinarstvo – Javni uvid.

Stručni obrađivač predmetnog Urbanističkog projekta je Javno poduzeće za upravljanje cestama, urbanističko planiranje i stanovanje, Subotica.

Primjedbe i sugestije na planirana rješenja tijekom javnog uvida mogu se u pisanoj formi dostaviti Tajništvu za građevinarstvo (Uslužni centar, šalter 8 ili 9), od 22. do 28. travnja 2021. godine.

Osoba ovlaštena za davanje potrebnih obavijesti o javnoj prezentaciji je Laura Márton-Bence.

Sve primjedbe prispjele u zakonskom roku će biti dostavljene Komisiji za planove.

Skriveni raj

Tajna CRNE ruže

Bila sam toliko očarana fotografijom crne ruže da mi par dana nije izlazila iz glave. Tako je savršena i čudna da bih je voljela vidjeti uživo. Već nekoliko dana to pokazujem ljudima, istražujući o tome, pa je to postalo jedino o čemu bih rado pisala. Ali, kako uključiti ovaj čudesni i divni cvijet u odjeljak o putovanjima? Zapravo, vrlo lako. Jedinstveni cvijet raste samo na jednom mjestu na svijetu.

Halfeti, kao ime ruže

Zapravo je pravo ime crne ruže *halfeti*, a ime je dobila po mjestu na kojem raste. To je mali grad u Turskoj i ovo je jedino mjesto na svijetu na kojem možete uživo vidjeti crnu ružu.

Zbog svoje jedinstvene boje, ova ruža je u velikoj potražnji i jako zanimljiva. Halfeti zapravo nisu potpuno crni cvjetovi, već tamnocrveni. Raste u proljeće i tada ima svoju tamnocrveno-bordo boju dok tijekom ljeta dosegne tako tamnu nijansu da izgleda gotovo crno i zato je poznatija kao crna ruža.

Razlog zašto crna ruža raste samo u ovom mjestu je jedinstveno tlo koje ima takav sastav i pH razinu podzemne vode koja dolazi iz rijeke Eufrat.

Danas ima vrlo malo crnih ruža, može se reći da je vrsta ugrožena jer su stanovnici sela tijekom selidbe ponijeli ruže kako bi ih presadili, međutim, takvo im zemljište nije odgovaralo pa su počele nestajati. Zato se danas nekoliko primjeraka drži izuzetno strogo, u blizini zemljišta koje im odgovara.

Za starosjedioce ovog mjesta ova crna ruža je misterij, simbol nade, ali i smrti ili loših vijesti.

Halfeti, kao ime grada

Grad Halfeti nalazi se u blizini Šanlıurfa, na jugu Turske, a poznat je kao mali poljoprivredni i ribarski grad

na obalama Eufrata, podijeljen u dva dijela, Novi i Stari grad. Dio starog grada potopljen je nakon izgradnje brane Birecik 1999. godine, kada su stanovnici preseljeni u novi grad udaljen petnaestak kilometara. Dio starog grada, nazvan Eski Halfeti, sačuvan je, a naselja koja mu pripadaju čuvaju brojne znamenitosti koje privlače turiste. a iznad i ispod vode mogu se vidjeti brojni spomenici džamija i kamenih kuća.

Ono što me posebno oduševljava u priči o ovom gradiću koji čuva crne ruže jest činjenica da je uključen u globalnu mrežu Cittaslow Internationala, kao grad u kojem se živi lako i sporo. Želim posvetiti posebnu pozornost temi usporenih gradova, pa neću sada puno pisati o tom fenomenu, a dovoljno je reći da je izraz »spori grad« svjetski trend u kojem prevladavaju mali gradovi u Toskani. Pokret SlowCity (CittaSlow) osnovan je 1999. godine kada su se četiri manja talijanska grada u gradu Orvieto složila da postanu oaze mirnijeg života, nastojeći oblikovati svaki aspekt urbanog života prema vrlo važnim i jednostavnim načelima: grad građanima, sporost iznad brzine, ljudi ispred tvrtki, zadovoljstvo iznad profita.

Halfeti zaista opravdava epitet »usporenog« života koji mu je dao pokret Cittaslow, a posebna atrakcija je spomenuta brana Bilecik koja je poplavila jedan dio grada. Tu su i kamene kuće koje svojim prirodnim ljepotama nose tragove povijesti. Od turista ovaj je grad dobio nadimak skriveni raj, a omiljene turističke ture su brodom s kojeg se vidi kula Rumkale, mjesto na kojem se isprepliću tragovi različitih civilizacija. Minaret džamije Ulu, koja je trenutno djelomično pod vodom, kao i napušteno selo Savasan, plijeni pažnju svih ljubitelja povijesti, prirode i mirnog života. Posebno je zanimljivo iskustvo i prelazak starog drvenog visećeg mosta.

Čini se da na mjestu koje rađa i sebično čuva crnu ružu čarolija nikad ne prestaje.

Gorana Koporan

Pčelarstvo Sudarević

Vam nudi prirodni vrcani med.

Od davnina poznat kao lijek, nezaobilazan dodatak toplim napitcima, aktivni sudionik zdrave ishrane, najbolji prijatelj naše kože i kose - njegovo veličanstvo, MED

BAGREM MED - CVJETNI MED - LIVADSKI MED - ŠUMSKI MED
PROPOLIS - PELUD - MED S MATIČNIM MLIJEČOM
MED S PELUDI I MATIČNIM MLIJEČOM

Kontakt:

Sudarević Ivan: 060/036 82 27

Sudarević Kalman: 064/21 31 871

5+Plus

**Paket
SIGURNOSTI**

za samo

3.600 RSD

GODIŠNJE

Osiguranje drugačije od svih

Oprez u vožnji i briga o automobilu i ljudima u njemu nekada nisu dovoljni da nas zaštite od nepredviđenih okolnosti na putu.

Zato Milenijum osiguranje u svojoj ponudi ima polisu koja pokriva najčešće rizike po automobil i lica u njemu, a omogućava Vam da jednom polisom obezbedite sebe, svoj automobil i druge putnike u njemu.

Polisa Paket 5+ predstavlja paket sigurnosti, a za samo 3.600RSD godišnje dobijate osiguranje od sledećih rizika:

1. Lom stakala na vozilu
2. Osiguranje lica u vozilu
3. Zamensko vozilo
4. Troškovi pomoći na putu
5. Prirodni rizici
(oluj, grom, grad, snežna lavina i poplava)

MILENIJUM
OSIGURANJE

www.mios.rs
011/ 715 33 00

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

JKP POGREBNO

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS

KONTAKT TELEFON
ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
+381(24) 66 55 44
DEŽURSTVO 0-24 SATA

MEĐU SVOJIMA!

UPIS U
DJEČJE
VRTICE

ŠKOLSKA
2021./22.

PROGRAM NA
HRVATSKOME
JEZIKU

12. – 30. travnja 2021.

Prijave se podnose isključivo elektronički,
putem eUprave (www.euprava.gov.rs)

cjelodnevni boravak poludnevni boravak pripremni predškolski program

„MARIJA PETKOVIĆ – SUNČICA“
SUBOTICA

Skerlićeva 4

„MARIJA PETKOVIĆ – BISER“
SUBOTICA

Starine Novaka 58

„MARIJA PETKOVIĆ – BISER“
JASLICE 1 I 2
SUBOTICA

Starine Novaka 58

„PETAR PAN“
DONJI TAVANKUT

Ive Lole Ribara 10

OŠ „VLADIMIR NAZOR“
ĐURDIN

Vladimira Nazora 43

Više informacija o upisu potražite na www.nasaradost.edu.rs